

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Monika Štumpf

**Vzpostavljanje samostojne države in vloga Združenih narodov: primera Zahodne Sahare in
Kosova**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2014

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Monika Štumpf

**Mentor: doc. dr. Boštjan Udovič
Somentor: doc. dr. Milan Brglez**

**Vzpostavljanje samostojne države in vloga Združenih narodov: primera Zahodne Sahare in
Kosova**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2014

Zahvala

... družini, za vso pomoč, motivacijo, izzive in veselje tekom let;

... mentorju in somentorju, za vse uporabne nasvete, usmeritve in potrpežljivost;

... Tomažu, za skupno trpljenje;

... ter Špeli Bricer in ostalim prijateljem, za odklop.

Vzpostavljanje samostojne države in vpliv Združenih narodov: primera Zahodne Sahare in Kosova

Združeni narodi so mednarodna organizacija, ki zagovarja temeljne vrednote prihajajoče dobe, obenem pa so vodilna sila pri vzdrževanju in zagotavljanju mednarodnega miru in varnosti. Kljub temu se organizacija vse bolj sooča s kritikami, da pri reševanju konfliktov ne dosega lastnih visoko postavljenih standardov, zaradi česar se ji očita organizacijska dvoličnost. S tem namenom sem v svoji magistrski nalogi proučevala primera Zahodne Sahare in Kosova ter vlogo Združenih narodov pri vzpostavljanju samostojne države na obeh območjih. Analizirala sem koncept države, pravico do samoodločbe ljudstev, mednarodno pravo, dvoličnost delovanja organizacij ter zgodovinsko ozadje obeh konfliktov, obenem pa sem izpostavila primerjave med primeroma z vidika sprejemanja resolucij Varnostnega sveta Združenih narodov ter svetovalnih mnenj Meddržavnega sodišča.

Ključne besede: Združeni narodi, Zahodna Sahara, Kosovo, organizacijska dvoličnost, mednarodno pravo.

Building of the independent state and the role of the United Nations: cases of Western Sahara and Kosovo

United Nations is an international organization which advocates the fundamental values of the coming era, and is in addition the leading actor in maintaining and ensuring of the international peace and security. Nevertheless, the organization is increasingly criticized for its role in conflict resolution and organizational hypocrisy, as it is supposedly not meeting its own highly set standards and provisions. Thus, the main objective of my master thesis was to study the role of the United Nations in building of the independent state in Western Sahara and Kosovo. I analyzed the concept of the state, the right to self-determination of peoples, international law, organized hypocrisy and historical background of the conflicts. Lastly, I exposed the comparison of both cases in terms of United Nations Security Council resolutions and International Court of Justice Advisory Opinions.

Key words: United Nations, Western Sahara, Kosovo, organized hypocrisy, international law.

Vsebina

1 Uvod	7
2 Metodološki okvir.....	11
2.1 Cilji naloge	11
2.2 Raziskovalna vprašanja in teze	11
2.3 Raziskovalne metode in struktura naloge	11
3 Konceptualni okvir.....	14
3.1 Država kot subjekt mednarodnega prava	14
3.2 Pravica do samoodločbe.....	16
3.3 ZN – relevanten akter?	18
3.4 Organizacijska dvoličnost	21
3.5 Mednarodno pravo pogodb in interpretacija resolucij Varnostnega sveta ZN.....	26
3.5.1 Dunajska konvencija o mednarodnem pogodbenem pravu (DKMPP).....	26
3.5.2 Interpretacija resolucij VS	28
4 Vpliv OZN v Zahodni Sahari in na Kosovu.....	33
4.1 Zgodovinsko ozadje	33
4.1.1 Zahodna Sahara	33
4.1.2 Kosovo	37
4.2 Posredovanje OZN.....	42
4.2.1 Zahodna Sahara	42
4.2.2 Kosovo	48
5 Aktualna situacija Zahodne Sahare in Kosova	55
5.1 Zahodna Sahara	55
5.1.1 Splošna situacija	55
5.1.2 Ekonomski, politični in socialni kazalci	55
5.2 Kosovo	56
5.2.1 Splošna situacija	56
5.2.2. Ekonomski, politični in socialni kazalci	57
6 Primerjava resolucij Zahodne Sahare in Kosova.....	59

6.1 Kosovo – resolucija VS ZN 1244.....	59
6.2 Zahodna Sahara – resoluciji VS ZN 973 in 2044	61
7 Primerjava svetovalnih mnenj Meddržavnega sodišča o Zahodni Sahari in Kosovu.....	65
8 Zaključek.....	72
9 Literatura	78

1 Uvod

»Država je /.../ posebna oblika /.../ organizacije, ki povezuje določeno družbeno skupino na določenem ozemlju in ki to skupino loči od drugih skupin, ki so zanjo tuje; državo običajno zaznamujejo tri prvine: suverena oblast, ki daje vsebino veljavi; ljudstvo, ki ima v različnih zgodovinskih obdobjih različno vlogo; in končno ozemlje /.../ nad kater/im/ uveljavlja svojo oblast« (Matteucci 1999, 87). Obenem pa je »/p/ravica do samoodločbe /.../ v svojem bistvu izraz težnje ljudi po svobodi, po svobodi zoper vsako tujo, vsiljeno oblast. To moremo zatrditi, ne da bi se že na tem mestu poglobili v razpravo o vsebini pravice narodov do samoodločbe in o pravni naravi tega skozi vso novejšo zgodovino mednarodnih odnosov in razvoja posameznih držav izjemno pomembnega političnega principa« (Petrič 1984, 11). Ali če nadaljujem, država je skupnost določenega ozemlja, prebivalstva, suverene in efektivne oblasti nad prebivalstvom na tem ozemlju in sposobnost vzpostaviti odnose z drugimi državami. Prav suverena in efektivna oblast in zmožnost odnosov z drugimi državami pa je večkrat razlog za nastanek vmesnih položajev, kot so Kosovo, Palestina, Abhazija, Južna Osetija in drugi (Petrič 2010, 184–185). Država tako od nekdaj predstavlja temeljni institucionalni okvir, znotraj katerega se odvijajo procesi, ključni za ekonomsko in socialno blaginjo prebivalcev na določenem območju, kot tudi za varovanje temeljnih človekovih pravic in zagotavljanje varnosti in stabilnosti na tem območju.

Obenem pa je Organizacija združenih narodov (OZN, ZN) multilateralno okolje, ki zagovarja temeljne vrednote prihajajoče dobe: svobodo, pravičnost in mirno reševanje sporov; boljše standarde življenja; enakost, strpnost in človekove pravice. Je vodilna sila pri vzdrževanju in zagotavljanju mednarodnega miru in varnosti ter predstavlja strukturo, kjer je bil razvoj organa mednarodnega prava eden izmed največjih dosežkov organizacije pri zagotavljanju ekonomskega in socialnega razvoja. So edina organizacija, ki ima članstvo po vsem svetu in s tem univerzalno legitimnost. Prav tako ponuja političnim voditeljem okolje, ki jim omogoča, da stopijo v stik drug z drugim (United Nations 2008, xvii, 71 in 271), ter zagovarja in spodbuja demokratizacijo držav na več ravneh (Mingst in Karns 1995, 9). Obenem v 1. členu Ustanovne listine ZN (UL ZN) zagovarja spoštovanje samoodločbe ter enakopravnost ljudstev v skladu z načeli pravičnosti in mednarodnega prava (UL ZN 1945).

Zgornje navedbe predstavljajo temeljne razloge, zakaj sem se v svoji nalogi odločila proučevati primera Zahodne Sahare in Kosova z vidika vloge ZN pri njenem vzpostavljanju samostojne države. Kot pravi 1. člen Mednarodnega pakta o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (MPESK 1966): »Vsa ljudstva imajo pravico do samoodločbe. S to pravico si svobodno določajo svoj politični status in svobodno zagotavljajo svoj ekonomski, socialni in kulturni razvoj.« Opredelitev pravice do samoodločbe s strani OZN me vodi k razmišljanju o položaju Zahodne Sahare in Kosova v mednarodni skupnosti, saj se primera med seboj v marsičem razlikujeta, čeprav sta si oba subjekta prizadevala za samostojnost in neodvisnost. Menim, da njuna primerjava in nasploh primerjava različnih konfliktov med državami in posredovanjem mednarodne skupnosti v njih predstavlja potencialno široko razumevanje kompleksnega procesa osamosvajanja in specifične vloge zunanjih akterjev mednarodne skupnosti. Ali kot pravi Bandow (2009, 27): »/.../ vsak konflikt je edinstven. Vendar to ne pomeni, da ne obstajajo skupne značilnosti.« Z njuno primerjavo želim osvetliti skupne dejavnike in značilnosti konflikta z vidika OZN ter obenem raziskati bistvene zgodovinske in proceduralne razlike, ki so pripeljale do tako različnih statusov.

Natančneje, zanimal me bo razvoj dogodkov v Zahodni Sahari in na Kosovu ter odnos in vpletenost OZN kot vodilne mednarodne vladne organizacije v omenjenih konfliktih. Pri tem bom stališče OZN do statusa teh subjektov ter vpliv in vlogo OZN v razvoju dogodkov v Zahodni Sahari in na Kosovu predstavila kot najpomembnejšo komponento naloge. Kajti kot piše Lipson (2007, 5), so ZN mnogokrat deležni očitkov zaradi neskladja z načeli, ki jih promovirajo. Ta nekonsistentnost pa je lahko posledica organizacijske dvoličnosti, fenomena, pri katerem se organizacije v pritiskih konflikta v zunanjih okoljih odzovejo skozi nasprotujoča si dejanja in izjave. Ob tem je vpletenost ZN zanimiva tudi zaradi porajajočih se izzivov, s katerimi se organizacija sooča v 21. stoletju. Kot trdi Berween (2002, 45), so ZN danes demokratično neučinkovita in disfunkcionalna institucija. Najmočnejši organ ZN, Varnostni svet (VS), najbolje reflektira neodgovorno in nefunkcionalno naravo organizacije. Pri tem so ključnega pomena spremembe v razmerjih moči med državami članicami po letu 1945 ter primeri številnih zlorab moči veta tekom let s strani stalnih članic VS ZN. Slednje je tudi ključni razlog za vse večje zahteve po reformah VS.

Potrjujoč zgornji odstavek je pri problematiki Zahodne Sahare še posebej izstopajoče dejstvo, da je Meddržavno sodišče 16. oktobra 1975 podalo svetovalno mnenje v primeru Zahodne Sahare, ki nedvoumno kaže na njeno pravico do samoodločbe (Meddržavno sodišče 1975). Slednje skozi leta podpira tudi množica resolucij VS ZN o podpori referendumu v Zahodni Sahari (*i. e.* resoluciji 621 in 690 ter vse naknadne, ki se navezujejo na ti resoluciji) (VS ZN 1988 in 1991), a do realizacije referenduma o samoodločbi Zahodne Sahare še ni prišlo. Ob vsej podpori ZN Zahodni Sahari pa njena trenutna situacija poraja vprašanje, kakšen pomen ima podpora ZN kot organizacije, če so velesile, kot so Združene države Amerike (ZDA), Francija in Španija, indiferentne do legitimne pravice sahavskega naroda do samoodločbe ali temu celo aktivno nasprotujejo (Pitts v Epstein 2009, 107). (De)kolonizacija Zahodne Sahare je namreč stalnica na dnevnem redu ZN od leta 1963, odkar je Generalna skupščina ZN (GS ZN) ozemlje Zahodne Sahare označila kot nesamoupravno. Prav tako je bilo to ozemlje označeno kot eden izmed najbolj spornih, dolgotrajnih ter še vedno najbolj očitnih primerov dekolonizacije in pravice do samoodločbe (Hanauer v Epstein 2009, 108), saj so tako GS ZN in VS ZN kot Meddržavno sodišče priznali pravico ljudstvu Zahodne Sahare do referenduma o samoodločbi (Epstein 2009, 107–108). S tega vidika menim, da je treba položaj Zahodne Sahare osvetliti v luči primerjave s situacijo z drugačnim razpletom, v tem primeru Kosovom, kjer pravica do samoodločbe ni bila tako očitna oziroma je bila mednarodnopravna situacija bolj zapletena kot pri Zahodni Sahari.

Kompleksnost kosovske situacije se kaže predvsem v zgodovinskem ozadju. Kosovo je bilo do leta 1989 avtonomni del Srbije pod okriljem nekdanje Jugoslavije, z letom 1989 pa mu je bil ta status izničen. Na podlagi tega so etnični Albanci vse bolj pozivali k samostojnemu Kosovu, kar se je nadaljevalo tudi po razpadu Jugoslavije. Po eskalaciji konflikta leta 1998 in vojaškem posredovanju Nata (*North-Atlantic Treaty Organization* – Severnoatlantsko pogodbeno zavezištvo) leta 1999 (Orakhelashvili 2008, 2–3) je bila na območje napotena misija ZN za Kosovo (UNMIK – *United Nations Interim Administration Mission in Kosovo*), ki je imela na Kosovu do leta 2008 nadzor nad teritorijem, ljudmi in nad izvršilnimi in zakonodajnimi organi. Po razglasitvi samostojnosti 17. februarja 2008 so se njene naloge omejile na zagotavljanje varnosti, stabilnosti in spoštovanja človekovih pravic, na območje Kosova pa je prispela Mednarodna usmerjevalna skupina (ISG – *International steering group*), ki je nadzorovala kosovsko neodvisnost vse od 28. februarja 2008 do 10. septembra 2012. S tem

dnem se je nadzorovana neodvisnost ukinila, s čimer je Kosovo postalo polno suverena država (*International Civilian Office Kosovo* 2012) ter s tem doseglo težko pričakovano samostojnost. V obdobju, ki je vodilo do odhoda ISG, je ključni korak h kosovski samostojnosti predstavljalo svetovalno mnenje Meddržavnega sodišča o enostranski razglasitvi neodvisnosti. V njem je zapisano, da deklaracija neodvisnosti z dne 17. februarja 2008 ni kršila splošnega mednarodnega prava, resolucije 1244 VS ali ustavnega okvira (Meddržavno sodišče 2010), s čimer je bila kosovska osamosvojitvev mednarodnopravno podprta. Ob tem je odločitev Meddržavnega sodišča v mednarodni skupnosti povzročila različne odzive strokovnjakov za mednarodno pravo – marsikdo ga še danes označuje kot preveč politično odločitev, ki ne zadosti kompleksnosti sodobnega mednarodnega prava, mnogi pa so mnenja, da je Meddržavno sodišče ravnalo pravilno, ko je sledilo širšim ciljem ZN, kot je zagotavljanje mednarodnega miru in varnosti (Kastelec 2011, 41). Ne glede na odzive pa je imelo svetovalno mnenje ključni pomen za dejansko funkcionalnost kosovske države v mednarodni areni.

Medtem se v mednarodni skupnosti redko omenja status Zahodne Sahare, kjer je bil zadnji pravi poskus za razrešitev spora leta 2008, ko so ZDA tja napotile veleposlanika Christopherja Rossa, enega izmed vodilnih diplomatov za Bližnji vzhod, da posreduje v sporu med Marokom in gibanjem za osvoboditev Zahodne Sahare Polisario (*Popular Front for the Liberation of Saguia el-Hamra and Río de Oro*) (Mundy 2009, 115). To predstavlja pomembno izhodišče za raziskovanje vzroka, zakaj se Kosovo tako razlikuje od primera odcepitvenih teženj oziroma teženj po uveljavitvi pravice do samoodločbe Zahodne Sahare, ki jo ZN imenujejo »še edina afriška kolonija« (Mundy 2009, 115).

2 Metodološki okvir

2.1 Cilji naloge

Namen magistrske naloge je določiti vlogo ZN pri vzpostavljanju samostojne države v Zahodni Sahari in na Kosovu ter obenem slediti zgodovinskemu razvoju in toku dogodkov, ki so pripeljali do obeh specifičnih situacij. Prav tako bo pomemben poudarek na proučitvi stališč mednarodnega prava ter na analizi posredovanja ZN v navezovanju na resolucije VS, sprejete v obeh primerih.

Osrednji cilj naloge je prikazati in problematizirati delovanje in posredovanje ZN v mednarodni skupnosti ob analizi dveh primerov nastajanja nove države ter vloge ZN v tem procesu.

2.2 Raziskovalna vprašanja in teze

Raziskovalni vprašanja, ki me bosta pri tem vodili, sta:

- Ali so (ter na kakšen način) ZN vplivali na oblikovanje samostojne države v primerih Zahodne Sahare in Kosova?
- Kateri so bili odločujoči dejavniki za drugačen razplet dogodkov v Zahodni Sahari in na Kosovu?

Teze:

- OZN ima ključno vlogo pri zagotavljanju demokratičnih standardov v mednarodni skupnosti in zagovarjanju pravice do samoodločbe narodov.
- OZN deluje po principu organizacijske dvoličnosti, kar se odraža tudi v obravnavi primerov Zahodne Sahare in Kosova.
- Politika OZN v primeru vzpostavljanja samostojne države v Zahodni Sahari in na Kosovu ni bila konsistentna.

2.3 Raziskovalne metode in struktura naloge

»/E/den od ciljev, h katerim stremimo družboslovci, je raziskovanje in razumevanje raznolikosti družbenega sveta okrog nas. /.../ Raziskovanje raznolikosti pogosto pomeni to, da raziskovalca ne zanimajo splošni vzorci, temveč se osredotoča na *raznoverstnost* okoliščin,

ki obstajajo v različnih družbah« (Ragin 2007, 56). Z ozirom na to bom v svoji magistrski nalogi uporabila metodi zgodovinske analize ter interpretacije primarnih in sekundarnih virov, kar mi bo služilo kot orodje za splošno primerjalno analizo.

Po uvodu v magistrsko delo bom v drugem poglavju naloge opredelila relevantnost tematike in izpostavila cilje magistrske naloge. Nadaljevala bom z opisom metodološkega pristopa do raziskovanja, kjer bom izpostavila raziskovalna vprašanja in teze naloge. Prav tako bom utemeljila, zakaj in v katerih pogledih sta statusa obeh subjektov primerljiva, ter določila glavne kategorije, s katerimi bom primera proučevala, in si z njimi pomagala pri določitvi vzorcev delovanj ZN.

V tretjem poglavju se bom osredotočila na koncepte pravice do samoodločbe ljudstev, samostojne države in mednarodnega prava v kontekstu naloge. Nadaljevala bom z argumentacijo o pomembnosti in relevantnosti ZN kot akterja v tem kontekstu, kar bo imelo ključno vlogo pri raziskovanju problematike Zahodne Sahare in Kosova. Nadalje bom proučila koncept organizacijske dvoličnosti, s pomočjo katerega bom naknadno evalvirala posredovanje ZN v Zahodni Sahari in na Kosovu, prav tako pa se bom v tem poglavju ločeno ozrla na zgodovino konfliktov v Zahodni Sahari in na Kosovu, kjer bom predstavila tok posredovanj ZN na obeh območjih. Poudarek bo na procesu sprejemanja resolucij VS ter na ključnih dogodkih, ki so privedli do trenutnega *statusa quo* v Zahodni Sahari in na Kosovu. Pri tem bom pozorna na specifične konflikte in na proučevanje sistematičnih razlik med primeroma, kar mi bo v pomoč pri pojasnjevanju obeh situacij in iskanju glavnih vzporednic in razhajanj med obravnavanima statusoma subjektov. Kot pravi Ragin: »/P/reučevanje raznolikosti je preučevanje vzorcev podobnosti in razlik znotraj določenega nabora preučevanih primerov« (2007, 119).

Nato bom v četrtem poglavju predstavila aktualno situacijo v Zahodni Sahari in na Kosovu, v petem poglavju se bom posvetila interpretaciji in primerjavi določenih resolucij, sprejetih v obeh primerih, v šestem poglavju pa bom primerjala obe svetovalni mnenji Meddržavnega sodišča.

Skozi celoten potek magistrskega dela bom vrednotila vlogo ZN pri razreševanju obeh konfliktov, v petem poglavju pa bom tematiko obravnavala z vidika mednarodnega prava, ki bo ključni indikator primernosti posredovanja ZN v obeh situacijah. Osrednji poudarek mednarodnopravnega vidika obeh konfliktov bo na interpretaciji sprejetih resolucij VS ter primerjav svetovalnih mnenj Meddržavnega sodišča v primerih Zahodne Sahare in Kosova. Pri tem se bom oprla na Dunajsko konvencijo o mednarodnem pravu pogodb ter na drugo relevantno literaturo, kar mi bo služilo kot teoretska podlaga pri končni interpretaciji resolucij VS in obeh svetovalnih mnenj.

3 Konceptualni okvir

3.1 Država kot subjekt mednarodnega prava

Če želimo proučevati statusa Zahodne Sahare in Kosova v mednarodni skupnosti ter vlogo OZN pri tem, moramo najprej opredeliti pojem mednarodnega prava in države kot njegovega subjekta. Mednarodno pravo Conforti (2005, 3) na splošno opredeljuje »kot pravo (ali red) 'skupnosti držav'«. Podrobneje ga definira Türk (2007, 19), ki pravi: »Mednarodno pravo je sistem pravnih načel in norm, s katerimi so določene pravice in obveznosti subjektov mednarodnega prava v njihovih medsebojnih odnosih in v mednarodni skupnosti. Države kot njegovi prvotni in najpomembnejši subjekti imajo odločilno vlogo pri ustvarjanju in izvajanju načel in norm mednarodnega prava in pri njihovem sankcioniranju.« Država je tako kot sam koncept že vključena v definicijo mednarodnega prava, saj predstavlja njegovo osrednjo komponento. S tega stališča je pomembno, da ta pojem podrobneje opredelimo, kajti država ali aparat oblasti se zdi vseprisoten; uravnava pogoje naših življenj od našega rojstva do smrti. A naravo države je težko določiti – kajti nič ni bolj osrednjega politični in socialni teoriji kot narava države in obenem nič bolj spornega (Held 1989, 11). V politični teoriji obstaja množstvo različnih definicij o konceptu države, ki se med seboj bolj ali manj razlikujejo, večina pa jih obsega določene značilnosti, ki bi morale biti učinkovitim državam skupne. Matteucci (1999, 87) tako pravi, da je država posebna oblika organizacije, ki povezuje določeno družbeno skupino na določenem ozemlju in ki to skupino loči od drugih skupin, ki so zanjo tuje. Običajno naj bi jo zaznamovale tri prvine: suverena oblast, ki daje vsebino veljavi; ljudstvo, ki ima v različnih zgodovinskih obdobjih različno vlogo; in končno ozemlje, nad katerim uveljavlja svojo oblast, iz česar izvira ozemeljska razsežnost politične zavezanosti. Kot piše Türk (2007, 86), pa so kriteriji za nastanek države tudi pravno določeni. V 1. členu Konvencije iz Montevidea o pravicah in dolžnostih držav (KMPDD) iz leta 1933 so zapisane značilnosti, ki jih mora država kot subjekt mednarodnega prava posedovati: (a) stalno prebivalstvo; (b) ozemlje; (c) vlado in (d) sposobnost vzpostavljanja odnosov z drugimi državami. Podobno državo opredeli tudi Petrič (2010, 184), ki pravi, da je država »edini izvorni subjekt tako v mednarodnih odnosih kot tudi v mednarodnem pravu« in predstavlja »skupnost določenega ozemlja, prebivalstva na tem ozemlju, suverene in učinkovite oblasti nad prebivalstvom na tem ozemlju in sposobnost vzpostaviti odnose z drugimi državami« (prav tam). Kljub temu jasnost citiranih določb ne zadošča za ugotovitev, ali je država

dejansko nastala. Ugotoviti je treba, ali so navedeni štirje kriteriji izpolnjeni efektivno in ali je pri katerem opaziti pomanjkljivosti, zaradi česar ne bi mogli govoriti o nastanku države. Ob tem se v redkih primerih postavi vprašanje, ali ima država zagotovljene vse navedene kriterije za njeno efektivnost. Eden od teh – vprašanje stalnega prebivalstva – je trenutno tudi sestavni del problema Zahodne Sahare, ki jo mnogo držav sicer priznava kot že obstoječo državo. Mednarodno pravo sicer ne vsebuje točnih kriterijev, kolikšno število prebivalcev predstavlja dejansko efektivnost države, kar je predvsem posledica tega, da je v trenutni strukturi OZN mnogo subjektov mednarodnega prava tudi mikrodržav (Türk 2007, 87). Pri tem je najpogosteje sporno vprašanje, ali gre za suvereno oziroma efektivno oblast in vzpostavljanja odnosov z drugimi državami. Pogosti so t. i. posebni položaji – Palestina, Kosovo, Tajvan ipd. – pri katerih entitete bolj ali manj neodvisno izvajajo oblast na določenem ozemlju ter tudi z več ali manj priznanj s strani drugih držav (Petrič 2010, 185).

Obenem organizacija vlade, ki učinkovito in neodvisno uveljavlja svojo oblast nad določeno ozemeljsko skupnostjo, samodejno postane mednarodni subjekt, kjer ni treba, da jo priznajo tudi druge države. Priznanje spada na politično področje, ki tako le sporoča pripravljenost neke države za prijateljski odnos in sodelovanje prek sklepanja pogodb, in zato nima konstitutivne vrednosti za dejansko funkcionalnost držav (Conforti 2005, 16-17). Temu pritrjuje tudi 3. člen Konvencije iz Montevidea o pravicah in dolžnostih držav, ki pravi:

Politični obstoj države je neodvisen od priznanja s strani drugih držav. Tudi pred priznanjem ima država pravico braniti svojo integriteto in neodvisnost, zagotoviti svoj obstoj in blaginjo in se posledično organizirati tako, kot se ji zdi primerno, sprejemati zakone glede na svoje interese, upravljati svoje storitve in določiti pristojnost in usposobljenost svojih sodišč. Izvajanje teh pravic nima nobenih drugih omejitev kot izvajanje pravic drugih držav glede na mednarodno pravo (KMPDD 1933).

Ena izmed najpomembnejših značilnosti mednarodnega okolja je, da so suverene države in odnosi med njimi bistvo okolja, kjer delujejo s svojo zunanjo politiko. S tem se med njimi vzpostavljajo odnosi, pri čemer države postavljajo norme, ki urejajo atmosfero v mednarodni skupnosti, katere pomemben dejavnik so interesi posamičnih držav. Ti so velik izziv in ovira vsaki zunanji politiki, zato lahko državo v širšem pojmu dojemamo kot najpomembnejši

sestavni del mednarodnega okolja ter kot najpomembnejši dejavnik mednarodne skupnosti in glavni subjekt mednarodnih odnosov in mednarodnega prava (Petrič 2010, 184).

Država tako od nekaj predstavlja temeljni institucionalni okvir, znotraj katerega se odvijajo procesi, ključni za ekonomsko in socialno blaginjo prebivalcev na določenem območju, kot tudi za varovanje temeljnih človekovih pravic in za zagotavljanje varnosti in stabilnosti na tem območju.

3.2 Pravica do samoodločbe

Oprelitev koncepta pravice do samoodločbe, njen pojav in razvoj tekom let je osrednjega pomena za pristop do raziskovanja situacij Zahodne Sahare in Kosova ter aktivnosti ZN na obeh območjih. Samoodločba ljudstev je namreč ena izmed najpomembnejših gonilnih sil v sodobni mednarodni skupnosti, ki je sprožila proces prestrukturiranja in redefiniranja 'pravil igre' v svetovni areni. Istočasno jo njeni ideološki izvori delajo za večplasten in tudi dvoumen koncept, ki je postal simboličen za mednarodno pravo dvajsetega stoletja (Cassese 1995, 1).

Izvor načela samoodločbe lahko postavimo v čas ameriške deklaracije o neodvisnosti (1776) in francoske revolucije (1789), ki sta zaznamovali zaton mišljenja, da so posamezniki in ljudstva posest monarha ter s tem predmeti, ki so lahko preneseni, odtujeni ali zaščiteni v skladu z interesom vladarja. Pri tem jedro načela leži v ameriškem in francoskem vztrajanju, da je vlada odgovorna ljudem. V Franciji je bil koncept samoodločbe sprva uporabljen kot standard pri prenosu ozemlja. Čeprav je bilo načelo uporabljeno za aneksacijo drugih ozemelj ter je imelo mnoge druge omejitve in napake – do njega niso bila upravičena kolonialna ljudstva, kot tudi ne različne etnične, verske ali kulturne manjšine – ima sodobna pravica o samoodločbi ljudstev izvor v tem zgodnjem načelu, ki je bilo primarno ustvarjeno in razglašeno kot dovolilnica državam za upravičenost dodelitve ozemelj eni državi v nasprotju z drugo. Vendar ko je bil koncept ustvarjen in se je v mednarodni areni pojavil v obdobju pred prvo svetovno vojno in boljševiško revolucijo, je postajalo vse bolj očitno, da bo imel pomembno vlogo v razvoju mednarodne skupnosti (Cassese 1995, 11–13).

Če se osredotočimo bolj na sodobno znanost o samoodločbi, Petrič piše (1984, 11), da je »/p/ravica do samoodločbe /.../ v svojem bistvu izraz *težnje ljudi po svobodi*, po svobodi

zoper vsako tujo, vsiljeno oblast«. To lahko zatrdimo, brez da bi se pričeli poglobljati »v razpravo o vsebini pravice narodov do samoodločbe in o pravni naravi tega skozi vso novejšo zgodovino mednarodnih odnosov in razvoja posameznih držav izjemno pomembnega političnega principa« (prav tam). Obenem je pravica do samoodločbe del mnogih obče veljavnih mednarodnih in mednarodnopravnih dokumentov in pogodb, kot je na primer Ustanovna listina Združenih narodov (UL ZN), kjer se pravica do samoodločbe neposredno omenja v 1. členu, med cilji ZN. Ta pravi, da je treba »razvijati med narodi prijateljske odnose, sloneče na spoštovanju načela enakopravnosti ljudstev in njihove samoodločbe, ter izvajati tudi ukrepe za utrditev svetovnega miru.« Prav tako se to pravico omenja v 55. členu, kjer je navedeno, da morajo članice ZN pri doseganju ekonomskih in socialnih ciljev upoštevati načelo enakopravnosti ljudstev in njihove samoodločbe (UL ZN 1945). Obenem je pravica ljudstev do samoodločbe tudi del Mednarodnega pakta o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (MPESK 1966), katerega 1. člen pravi: »Vsa ljudstva imajo pravico do samoodločbe. S to pravico si svobodno določajo svoj politični status in svobodno zagotavljajo svoj ekonomski, socialni in kulturni razvoj.« Ne nazadnje se pravice do samoodločbe posredno dotikata tudi 73. in 76. člen UL ZN, ki določata cilje glede samoupravnih ozemelj in skrbniškega sistema. Predvsem pa je bilo načelo o pravici ljudstev do samoodločbe vgrajeno v sodobni mednarodnopravni red z 2. točko 1. člena UL ZN, kjer je kljub temu da je bilo zabeleženo med 'cilji' in ne med 'načeli' ZN (2. člen) postalo načelo mednarodnega prava. To potrjuje tudi Deklaracija o načelih mednarodnega prava o prijateljskih odnosih in sodelovanju med državami v skladu z UL ZN (v nadaljevanju Deklaracija sedmih načel), ki izrecno prišteva načelo o pravici ljudstev do samoodločbe med temeljna načela mednarodnega prava. S tem sta se pričela vzporedna procesa uveljavljanja in razvijanja načela mednarodnega prava o pravici narodov do samoodločbe. Prvi je njegovo uveljavljanje in postopno širjenje v ekonomsko, socialno in kulturno sfero z različnimi splošnimi akti OZN¹, drugi proces pa predstavlja dekolonizacija, ki ima podlago v teh in drugih dokumentih, kar najbolje odražajo številne resolucije organov ZN, ki so bile sprejete pri obravnavi posameznih primerov dekolonizacije (Petrič 1984, 29–32).

¹ Kot so oba pakta ZN o človekovih pravicah, Deklaracija o odpravi kolonializma, Deklaracija o nedopustnosti vmešavanja v notranje zadeve držav in varstvo njihove neodvisnosti in suverenosti, Deklaracija o krepitvi mednarodne varnosti, Deklaracija o načelih mednarodnega prava o prijateljskih odnosih in sodelovanju med državami v skladu z UL ZN (t. i. Deklaracija sedmih načel) in definicija agresije.

Obenem se pravica do samoodločbe vedno pogosteje pojavlja tudi pri diskurzu o človekovih pravicah, saj so te osrednjega pomena za razjasnitev in uporabo določb o pravici do samoodločbe. Pri tem je razvoj pravice do samoodločbe del intenzivnih poskusov mednarodne skupnosti, da izkorenini zatiranje posameznikov in skupin s strani držav. Prav tako je obseg varovanja, zagotovljenega s samoodločbo, postal širši in globlji, kot je bil po prvi svetovni vojni in med dekolonizacijo. Sedaj se nanaša na vsa ljudstva na vseh ozemljih, ne samo kolonialnih, in na vsa ljudstva znotraj držav, ki so podvržena podrejanju, dominaciji in izkoriščanju drugih. Kljub temu pa pravica do samoodločbe ni absolutna človekova pravica, ampak je opredeljena kot bistvena lastnost oziroma pogoj za varovanje človekovih pravic (Sellers 1996, 9–12).

Pomembno je tudi, da poudarimo, da trenutno v mednarodni skupnosti ne obstaja stalna ali univerzalno objektivna definicija 'ljudstev' v povezavi s pravico do samoodločbe, tako v teoriji kot v praksi držav. Kljub temu 1. člen Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah (MPDPP 1966) zavrača miselnost, da so ljudstva lahko opredeljena le kot prebivalci držav, kar je postalo očitno, ko se je pravica do samoodločbe priznala tudi nekolonialnim ozemljem oziroma ljudstvom na teh ozemljih. Kljub pomanjkanju jasne in splošno sprejete definicije je v večini primerov povsem jasno, kdo so ta ljudstva. Skupna identiteta, tradicije in zgodovinske vezi z ozemljem so lahko v večini primerov razjasnjene brez večjih težav, kot je to očitno v primeru Tibetancev in Kurdiv. Prav tako pa so lahko mnoga ljudstva identificirana z vpogledom v državne baze dokumentov ali dokumente javne uprave, kakor je bil primer pri Slovaki, ki so imeli v okviru Češkoslovaške države zagotovljeno ustavno zaščito, podobno pa je tudi s Škoti, katerih šolski in sodni sistem sta po zakonu ločena od sistemov Velike Britanije (Sellers 1996, 22).

3.3 ZN – relevanten akter?

Orise relevantnosti ZN kot akterja v konfliktih v Zahodni Sahari in na Kosovu lahko opazimo že v prejšnjem poglavju, saj pravica do samoodločbe ljudstev in njena vgrajenost v mednarodnopravni sistem ter dokumente ZN predstavljata velik del problematike tako v Zahodni Sahari kot na Kosovu. Kljub temu pa je potrebno tudi, da opredelimo in raziščemo značilnosti izvora te organizacije ter s tem določimo mesto, ki ga v mednarodni skupnosti ter

po mednarodnem pravu uživa. Ob tem je pomembno, da vemo, da nacionalne države ohranjajo svoj položaj primarnih političnih enot v mednarodnih odnosih (Shaw 2008, 197; Bennett 2002, 2). Pri tem pa so po mnenju večine analitikov in izvajalcev svetovne politike mednarodne organizacije razumljene kot izvajalke uporabnih funkcij znotraj sistema držav (Bennett 2002, 3), ki so bile ustanovljene z mednarodnimi pogodbami oziroma statuti (Türk 2007, 313). V sistemu mednarodnih vladnih in nevladnih organizacij ima najvidnejšo in najbolj osrednjo vlogo OZN, ki je bila ustanovljena po koncu druge svetovne vojne, leta 1945, v San Franciscu z namenom ohranjanja mednarodnega miru in varnosti ter na načelu enakosti in suverenosti držav. Skupaj z njenimi specializiranimi organi in agencijami je bila OZN vse od začetka osnovana kot »organizacija z globalnim pomenom in s pristojnostmi na vseh temeljnih področjih mednarodnega sodelovanja« (Türk 2007, 316–317). Z oporo predvsem v UL ZN OZN predstavlja multilateralno okolje, ki zagovarja temeljne vrednote prihajajoče dobe: svobodo, pravičnost in mirno reševanje sporov; boljše standarde življenja; ter enakost, strpnost in človekove pravice. Obenem je vodilna sila pri vzdrževanju in zagotavljanju mednarodnega miru in varnosti ter predstavlja strukturo, kjer je bil razvoj mednarodnega prava eden izmed največjih dosežkov organizacije pri zagotavljanju ekonomskega in socialnega razvoja. So edina organizacija, ki ima članstvo po vsem svetu in s tem univerzalno legitimnost. Prav tako ponuja političnim voditeljem okolje, ki jim omogoča, da stopijo v stik drug z drugim (United Nations 2008, 71, 271), ter zagovarja in spodbuja demokratizacijo držav na več ravneh (Mingst 1995, 9). Pri tem je za naš primer raziskovanja zanimiv predvsem vidik zagovarjanja mirnega reševanja sporov, vzdrževanja mednarodnega miru in varnosti ter upoštevanja mednarodnega prava. Pomemben je predvsem 1. člen UL ZN, kjer so zapisani cilji organizacije:

1. varovati mednarodni mir in varnost ter v ta namen: izvajati učinkovite kolektivne ukrepe, da se preprečijo in odvrnejo grožnje miru in da se zatrejo agresivna dejanja ali druge kršitve miru, in si prizadevati, da se mednarodni spori ali pa situacije, ki bi utegnile privedi do kršitve miru, zgladijo ali uredijo z mirnimi sredstvi in v skladu z načeli pravičnosti in mednarodnega prava,

2. razvijati med narodi prijateljske odnose, sloneče na spoštovanju načela enakopravnosti ljudstev in njihove samoodločbe, ter izvajati tudi ukrepe za utrditev svetovnega miru,

3. uresničevati mednarodno sodelovanje s tem, da se rešujejo mednarodni problemi ekonomske, socialne, kulturne ali človekoljubne narave, kakor tudi s tem, da se razvija in spodbuja

spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin za vse ljudi, ne glede na raso, spol, jezik ali vero, in

4. biti središče, kjer naj se usklajuje dejavnost narodov za doseganje teh skupnih ciljev.

Že če se osredotočimo le na te cilje, je jasno, da ima OZN opredeljeno središčno vlogo pri zagotavljanju mednarodnega miru in varnosti. S tega vidika lahko zatrdimo, da so ZN ključni akter, ki ima pristojnosti za razreševanje konflikta v Zahodni Sahari in na Kosovu, saj je pri tem velik poudarek na dekolonizaciji in samoodločbi, prav tako pa na okolju, ki naj bi ga ZN zagotavljali sprtim stranem, da se konflikti razrešijo mirno in pravično. Obenem UL ZN v 23. členu določa pristojnosti Varnostnega sveta (VS) in v 10. ter 11. členu pristojnosti Generalne skupščine (GS). Še posebej jasna je opredelitev nalog VS, ki naj bi na podlagi UL ZN ter ostalih relevantnih dokumentov ohranjal mednarodni mir in varnost, pri čemer na temelju te odgovornosti dela v skladu s cilji in načeli UL ZN ter v imenu ZN (UL ZN 1945). Prav tako ima eno izmed vidnejših vlog v sistemu ZN generalni sekretar, ki je deležen visoke mednarodne prepoznavnosti. Posledično imajo zaradi njegovega mandata, položaja in visoke dostopnosti on in njegovi predstavniki številne formalne in neformalne priložnosti za vlogo posrednika v sporih in pogajanjih, kjer lahko izkoristijo svoj vpliv (Mingst 1995, 59).

Obenem ima velik pomen za opredelitev ZN kot relevantnega akterja v naši tematiki tudi njihova vloga pri upravljanju s konflikti, kajti večina upravljanj s konflikti po hladni vojni je, v različnih oblikah, vključevala določeno stopnjo vpletenosti ZN. Kljub temu da se je konec 20. stoletja osrednja vloga ZN v mirovnih operacijah vedno bolj prespraševala – vse večje pomanjkanje sredstev za izvajanje operacij, kritike ob polomu mirovnih operacij v Ruandi in Bosni, vedno pogostejše kritike o neoimperializmu zaradi množične prisotnosti Zahoda na kriznih žariščih, ki so bila pogosto kolonialna ozemlja – lahko trdimo, da so ZN kljub temu sinonim terminu mirovnih operacij (MacQueen 2006, 235–236). Zaradi dolgoletne zgodovine zagovarjanja mirnega reševanja sporov, razreševanja konfliktov in posredovanja v kompleksnih situacijah po vsem svetu imajo ZN še vedno velik vpliv in univerzalen mandat za zagotavljanje mednarodnega miru in varnosti, zaradi česar lahko zatrdimo, da so ZN v konfliktih Zahodne Sahare in Kosova eden izmed najbolj relevantnih akterjev celotne mednarodne skupnosti.

Kljub vidni in pomembni vlogi OZN v mednarodni skupnosti pa se organizacija sooča z množičnimi kritikami o njeni neučinkovitosti. Pri tem je še posebej zanimiv koncept organizacijske dvoličnosti, ki naj bi mu bila organizacija podvržena.

3.4 Organizacijska dvoličnost

Ob proučevanju dinamike delovanja ZN in njihove vloge v mednarodni skupnosti je zanimiv tudi koncept organizacijske dvoličnosti, za katerega menim, da je eden izmed ključnih dejavnikov za visoko stopnjo neučinkovitosti ZN na področjih zagotavljanja miru in varnosti v mednarodni skupnosti ter za nekonsistentno izvajanje mednarodnopravnih načel, zavedenih v UL ZN, kot je pravica ljudstev do samoodločbe. Lipson (2007, 9) piše, da so ZN mnogokrat deležni očitkov zaradi neskladja z načeli, ki jih promovirajo. Ta nekonsistentnost je lahko posledica organizacijske dvoličnosti, fenomena, pri katerem se organizacije v pritiskih konflikta v zunanjih okoljih odzovejo skozi nasprotujoča si dejanja in izjave.

Vendar, da bi razumeli koncept organizacijske dvoličnosti in razloge, zakaj je ta pomemben za našo temo, se moramo najprej posvetiti proučevanju pojma suverenosti. Krasner (1999, 9) piše, da poznamo štiri vrste suverenosti – domača, soodvisna, mednarodnopravna ter vestfalska suverenost – pri čemer sta najpomembnejši za razumevanje koncepta organizacijske dvoličnosti mednarodnopravna in vestfalska suverenost. Ob tem se prva nanaša na vzajemno priznanje držav in drugih entitet, kar običajno zadeva vzpostavljanje statusa politične entitete v mednarodnem sistemu, druga pa zadeva izključenost zunanjih akterjev iz domačih vladnih konfiguracij.

Če se najprej osredotočimo na vestfalsko suverenost, vidimo, da je logika primernosti (*logic of appropriateness*) vestfalske suverenosti, tj. izključenost zunanjih akterjev iz notranjih oblastnih struktur, široko prepoznana, vendar tudi pogosto kršena. Mnogi in raznovrstni pritiski na voditelje vodijo do ločitve med normo avtonomije in dejansko prakso, pri čemer se diskurz in dejanja državnih voditeljev ne skladajo. Ti se tako lahko dosledno zavežejo neintervenciji v notranje zadeve druge države, vendar istočasno poskušajo spreminjati ali vplivati na njene domače institucionalne strukture in to upravičujejo z alternativnimi normami, kot so človekove pravice ali ideološko nasprotovanje določenim političnim

sistemom². Nadalje, politični voditelji si morajo zagotoviti podporo različnih volivcev in interesnih skupin, k jih nagovarjajo z različnih stališč; te se na voditelje istočasno obračajo z zahtevami, ki so si med seboj zelo različne in pogosto tudi popolnoma nasprotujoče (Brunsson v Krasner 1999, 8–9).

Obenem pa temeljno pravilo mednarodnopravne suverenosti, tj. vzajemno priznanje, podano med uradno samostojnimi in neodvisnimi državami, ni nikoli bilo univerzalno spoštovano, saj se (ne)priznanje pogosto uporablja kot politični instrument (kljub temu, kot smo omenili pred tem, da samo priznanje nima konstitutivne vrednosti za obstoj države). Oblasti s teritorijem, pravno ter *de facto* avtonomnostjo niso bile neposredno priznane, medtem ko so bile entitete brez uradne pravne avtonomije sprejete v ZN. Pri samem konceptu mednarodnopravne suverenosti pa je najbolj zanimivo ravno slednje – da so bile v mednarodni skupnosti priznane entitete, ki niso posedovale osnovnih norm primernosti, povezanih z mednarodnopravno suverenostjo³ (Krasner 1999, 8 in 15).

Zaradi naštetih dejstev in argumentacij sta tako mednarodnopravna kot vestfalska suverenost najboljše opredeljeni kot primera organizacijske dvoličnosti. Obe imata jasno logiko primernosti, a je ta velikokrat neskladna z logiko posledic (*logic of consequences*). Glede na odsotnost oblastnih institucij in asimetrij moči lahko voditelji sledijo logiki posledic in zavračajo logiko primernosti. Načela s tem sicer trajno obstajajo, vendar so kršena, saj niti vestfalska niti mednarodnopravna suverenost nista stabilen ekvilibrij, od katerega voditelji nimajo želje odstopati. Ravno nasprotno lahko obe omenjeni suverenosti opredelimo kot primera organizacijske dvoličnosti, kjer včasih voditelji spoštujejo uveljavljene norme in pravila, ker jim to zagotavlja sredstva in podporo, drugič pa iz enakih razlogov taista načela in pravila kršijo (Krasner 1999, 24 in 40).

Podobna praksa se v mnogih primerih odraža tudi v delovanju mednarodnih organizacij, ki pod pritiski različnih interesov svojih številnih držav članic zagovarjajo določena načela, vrednote in norme, a je njihovo uresničevanje v praksi problematično oziroma ni v

² Na primer nasprotovanje kapitalizmu (Krasner 1999, 9).

³ Kot na primer Indija, ki je bila v času vključitve v Društvo narodov še vedno kolonija Velike Britanije (Krasner 1999, 15).

zahtevanem in dorečenem obsegu. Kot pravi Krasner (1999, 42), je od vseh družbenih okolij, v katerih smo ljudje prisotni in v njih delujemo, mednarodni sistem eden od najbolj kompleksnih in šibko institucionaliziranih. V njem niso prisotne oblastne hierarhije, voditelji so bolj nagnjeni k odzivanju na domače materialne in ideološke spodbude kot na mednarodne. Norme so mnogokrat vzajemno neskladne, moč pa je asimetrično porazdeljena. Nobeno pravilo ali nabor pravil ne more zaobseči vseh okoliščin, saj je organizacijska dvoličnost norma (Krasner 1999, 42). Rezultati v mednarodnem sistemu so tako posledica dejanj vodij, katerih spoštovanje ali kršenje mednarodnih načel in pravil temelji na kalkulacijah materialnih in ideoloških interesov ter nesamoumevnih praks, izhajajočih iz določenih poglobitnih institucionalnih struktur. Pri tem predstavlja organizacijska dvoličnost normalno stanje stvari (Krasner 1999, 9).

Kot je predstavljeno v zgornjem odstavku, je dvoličnost stalni problem političnih organizacij. Te organizacije dobijo podporo ne zaradi lastne konsistentnosti, ampak zaradi zadovoljevanja potreb različnih interesov, pri čemer so lahko diskurz, odločitve in produkti naslovljeni na različne enote interesov. Politične organizacije pridobijo legitimnost in podporo prek logičnega upravičevanja, kot tudi prek zagotavljanja sredstev. Nazoren primer so uradniki MDS (Mednarodni denarni sklad – *International Monetary Fund*), ki lahko za odobritev posojila sicer določijo pogoje, ki so konsistentni z načeli neoklasične ekonomije, a se obenem dobro zavedajo, da ti pogoji ne morejo biti izpolnjeni zaradi političnih pritiskov, s katerimi se sooča vladajoča elita v državi, ki je zaprosila za posojilo (Brunsson v Krasner 1999, 65–66).

Brunsson, ki dvoličnost opredeljuje kot normalno stanje stvari, argumentira, da organizacijska dvoličnost celo bolj prevladuje v mednarodnem okolju kot v domačem. Obvladovati je treba več skupin interesa, saj se domačim akterjem pridružijo še mednarodni. Norme primernosti, ki izhajajo iz mednarodnega okolja, pa so lahko nekonsistentne s tistimi, katerih izvor najdemo v domačem okolju. Vrhovna odločevalska vloga, ki jo imajo v domačem državnem sistemu največkrat sodni organi, kar jim daje pooblastila za razreševanje med konfliktnimi pravili, v mednarodnem okolju ne obstaja (Brunsson v Krasner 1999, 66). Pri tem organizacijska dvoličnost opredeljuje mnogo vidikov mednarodnega sistema, še posebej točke, ki so neposredno povezane z vestfalsko in mednarodnopravno suverenostjo.

Pravila, predvsem načelo nevmešavanja v notranje zadeve drugih držav, ki je ena izmed najpomembnejših značilnosti vestfalske suverenosti in je široko priznana in prepoznana več kot dve stoletji, je obenem tudi velikokrat kršeno (Krasner 1999, 66–67).

Če se sedaj bolj osredotočimo na določanje vloge ZN kot organizacije na vzpostavljanje samostojne države, je pomembno, da se ozremo na samo strukturo organizacije ter na naravo poteka procesov odločanja v njej, saj nam bo to osvetlilo načine ravnanja oziroma (ne)ukrepanja ZN v primeru Zahodne Sahare in Kosova. Kot pravi Brunsson (2007, 111), so lahko odločitve dojete kot posebna oblika pogovora, ki je indikator volje do udejanjenja in izbire ukrepov. V tradicionalni teoriji odločanja je odločitev dojeta kot indikator ustreznih dejanj v prihodnosti ali pa je zanjo vsaj predvideno, da bo povečala možnosti takih dejanj. Pri tem obstaja tudi govorjenje oziroma diskurz brez odločitev – vodstvo [organizacije] predstavi ideje, vizije, koncepte, cilje, politike ali politične programe, ki pa niso odločitve, nanašajoče se na specifične ukrepe, temveč so usmerjeni k prepričevanju članic organizacije, da ravnajo v skladu z nagovorom vodstva, kar naj bi večkrat imelo enake učinke kot njihove dejanske odločitve (Brunsson 2007, 111–112). A v praksi tradicionalna teorija ne odseva vedno realnosti, kajti ne obstajajo vedno močne povezave med diskurzom, odločitvami in ukrepi – govoriti je eno, odločati drugo, ukrepati pa zopet nekaj povsem tretjega (Brunsson 2007, 112). Kajti lahko ukrepamo brez odločevanja ali govorjenja in lahko govorimo in odločamo brez tega, da bi dejansko ukrepali v tej zadevi. Tako obstaja možnost, da bodo mnogokrat obstajale diskrepance med tem, kaj je bilo povedano, odločeno in kaj dejansko narejeno – seveda pa obstaja tudi verjetnost, da bo neki subjekt deloval v nasprotju s tem, kar je povedal ali odločil (prav tam).

Rezultat je dvoličnost – koncept, ki je vedno vezan na akterje; ti so lahko dvolični. Gledano s tradicionalne teorije odločanja pa se v sodobni družbi pojavljata dve vrsti akterjev – posamezniki in organizacije (Meyer in drugi v Brunsson 2007, 112). V zahodni kulturi so akterji doumeti kot koordinirane, koherentne in suverene entitete z nameni ter subjekti, ki imajo zmožnost govora, odločanja in ukrepanja ter ki lahko nadzirajo svoja dejanja. Dvoličnost je tako nekonsistentnost znotraj akterja, kajti nekonsistentnost med akterji v družbi je generalno gledano rutina in ni nujno problematična. Nekonsistentnost znotraj akterja pa se kaže kot manj običajna in dosti bolj problematična (Brunsson 2007, 113).

Nadalje, splošna norma narekuje, da bi morali biti akterji konsistentni pri tem, kaj povedo, odločijo in naredijo, zaradi česar je dvoličnost pogosto dojeta kot problem. A po drugi strani dvoličnost izziva moralne norme. Na prvi pogled dvoličnež deluje na način, ki je moralno nesprejemljiv (Brunsson 2007, 113). A te ideje so diskutabilne, saj dvoličnost v določenih primerih ni nujno problem, temveč rešitev, še posebej v primeru organizacijske strukture akterjev. Pri tem je pomembno, da se ozremo na dve predpostavki – konflikt in organizacijski output (prav tam).

Dvoličnost je odziv na svet, v katerem so vrednote, ideje ali ljudje v konfliktu – je način, kako se posamezniki in organizacije odzovejo na te konflikte. Organizacije so že rutinsko izpostavljene konfliktom, saj imamo ljudje različne in pogosto kontradiktorne ideje, kako bi morale določene organizacije delovati ter kaj bi morale doseči, kar pomeni, da če ugodimo potrebam in zahtevam ene strani v celoti, to pomeni, da slabo zadovoljimo potrebe druge strani ali pa jih sploh ne (Friedlander in Pickle v Brunsson 2007, 113). Sodobne organizacije so še posebej zmožne in nagnjene k temu, da se pretvarjajo, da lahko zadovoljijo vrsto nasprotujočih si zahtev. Včasih se zdi, da to počnejo kot odgovor na zunanje in notranje pritiske, včasih pa, da vodstvo aktivno in prostovoljno daje takšne utvare (Brunsson 2007, 113).

Po drugi strani lahko organizacijska dvoličnost omogoči ZN ali drugim mednarodnim in regionalnim organizacijam, da upravljajo nepremostljive pritiske, ki bi sicer lahko naredili organizacijo nezmožno za učinkovito ukrepanje in ogrozili njen obstoj (Lipson 2007, 5). Pri tem pa ima dvoličnost globlji pomen le, če imajo govor in odločitve lastno vrednost. Osrednje, a večkrat implicitno predvidevanje v tradicionalni teoriji je, da je dejanje žariščna točka interesa ter da govor in odločitve nimajo nikakršne vrednosti ali interesa *per se*. Njihova edina vrednost je ustvarjanje poti za temeljno dejanje. A ta predpostavka ne ustreza najbolj modernim organizacijam, saj se politika na splošno v veliki meri vrti okoli govorjenja in predstavljanja odločitev. Prav tako organizacije različnih usmeritev redko iščejo pozornost, saj so je večkrat deležne od množičnih medijev, ki izkazujejo visok interes za organizacijsko načrtovanje, strategije, programe, mnenja in odločitve. Potemtakem govorjenje in odločitve imajo vrednost, ta pa temelji na organizacijskem outputu. Kot lahko razberemo, se organizacije vrednotijo ne samo po tem, kaj počnejo, temveč tudi po tem, kaj sporočajo in

kakšne odločitve sprejemajo. Tako je javna podoba mnogokrat tako pomembna, če ne bolj, kot dejanski produkti in dejanja organizacij (Brunsson 2007, 114–115).

Na podlagi tega lahko trdimo, da OZN hromi številno članstvo ali, če smo bolj eksplicitni, nacionalni interesi njenih držav članic oziroma velesil, pri čemer so opazna razhajanja pri doseganju določenih ciljev OZN in željami njenih članic. Pri tem se moramo vseeno zavedati, da mednarodno organizacijo, kot so ZN, povezuje globalno članstvo in je dejansko težko predstavljivo, da bi v vseh primerih ukrepala v takšni meri, kot to govori in tudi odloča (npr. GS ZN), še posebej ko je spekter in ustroj držav članic tako različen in raznovrsten. A vendar bi se ZN morali držati ključnih norm, ki jih zagovarjajo v svojem bistvu ter v UL ZN, ki v 1. členu eksplicitno zagovarja spoštovanje samoodločbe narodov ter enakopravnost ljudstev v skladu z načeli pravičnosti in mednarodnega prava ter posledično poskrbeti, da se ta načela in pravice udejanjijo v praksi.

3.5 Mednarodno pravo pogodb in interpretacija resolucij Varnostnega sveta ZN

Pri določitvi vloge ZN pri vzpostavljanju samostojne države v Zahodni Sahari in na Kosovu je ključnega pomena, da se pri tem opremo na mednarodno pravo ter s tem tudi na mednarodno pravo pogodb. Slednje med drugim vsebuje in narekuje interpretacijo mednarodnih pogodb, kar se posledično navezuje tudi na interpretacije resolucij VS ZN. Te v dobrednem smislu morda niso mednarodne pogodbe, a vendar predstavljajo okvir, znotraj katerega se sprejemajo določene odločitve, ki jih je podal VS ZN. Te odločitve pa se ob pomanjkanju točno določenih pravil interpretacije resolucij VS ZN v skladu z načeli ZN mnogokrat interpretirajo po navodilih mednarodnega prava pogodb, v katerem ima temeljno mesto Dunajska konvencija o mednarodnem pogodbenem pravu (DKMPP, Dunajska konvencija).

3.5.1 Dunajska konvencija o mednarodnem pogodbenem pravu (DKMPP)

Mednarodnemu pravu pogodb, za katero velja, da predstavlja sklop pravil, ki so jim podrejene mednarodne pogodbe, je posvečena ena izmed pomembnejših kodifikacijskih konvencij, Dunajska konvencija o mednarodnem pravu pogodb (DKMPP). Sprejeta je bila 23.

maja 1969 na Dunaju⁴ in je rezultat dela Komisije za mednarodno pravo v sklopu ZN, ki jo je tudi spodbudila (Conforti 2005, 62). DKMPP ureja pogodbene odnose med državami ter različnimi področji, ki te odnose sestavljajo – od same definicije in oblike mednarodne pogodbe do obsega pravnih obveznosti ter splošnih načel interpretacije pogodb. Ker pa se v svoji nalogi najbolj osredotočam na vlogo ZN pri vzpostavljanju samostojne države v Zahodni Sahari ter na Kosovu, se bom v sklopu DKMPP ozrla predvsem na načine tolmačenja oziroma interpretacije mednarodnih pogodb, katerih vidike bom posledično aplicirala tudi na primere resolucij VS ZN, ki se nanašajo na situaciji v Zahodni Sahari in na Kosovu.

Najpomembnejši deli Dunajske konvencije glede interpretacije mednarodnih pogodb so v mojem primeru situirani v tretjem oddelku konvencije, in sicer v členih 31–33 DKMPP. Ob tem se 31. člen nanaša na interpretacijo mednarodnih pogodb v »dobri veri« ter »v skladu z običajnim pomenom izrazov v mednarodni pogodbi v njihovem kontekstu ter glede na njen predmet in namen« (DKMPP 1969). Taisti člen prav tako poudarja, da se pri interpretaciji mednarodne pogodbe poleg besedila upošteva tudi vsak dogovor in listina v zvezi z mednarodno pogodbo (MPo), ki jo sprejmejo vse pogodbenice, poleg tega pa se skladno s kontekstom upoštevajo tudi vsakršni kasnejši dogovori med pogodbenicami o interpretaciji MPo in njenih določb ter vsakršna dejanska uporaba MPo, ki bi rezultirala v dogovoru o interpretaciji MPo. Ob tem se lahko upošteva tudi vsako primerno pravilo mednarodnega prava, ki ga lahko pogodbenice uporabljajo v svojih odnosih, razlaga pa je lahko drugačna tudi, kadar se ugotovi, da je bil takšen namen pogodbenic (prav tam).

32. člen DKMPP opredeljuje dodatna sredstva za razlago, kamor sodijo predvsem pripravljalno delo in okoliščine, pod katerimi je MPo nastala. Ta sredstva se uporabijo v primerih, ko je razlaga v skladu z 31. členom »dvoumna ali nejasna« ter »privede do rezultata, ki je očitno nesmiseln ali nerazumen« (prav tam).

Nazadnje 33. člen opozarja na vlogo jezika, kadar je besedilo pogodbe potrjeno v dveh ali več jezikih. Pri tem je pomembna enakopravnost med vsemi uradnimi jeziki mednarodne pogodbe, razen če pogodbenice določeno besedilo označijo kot prevladujoče, kadar pride do neskladij pri interpretaciji. 33. člen še poudarja, da če ugotovimo razliko v pomenu med

⁴ DKMPP je začela veljati 27. januarja 1980, ko je prejela zadostno število držav podpisnic.

besedili različnih jezikov, ki je ni mogoče odpraviti po 31. in 32. členu DKMPP, obvelja pomen, »ki je glede na predmet in namen mednarodne pogodbe najbližje vsem besedilom« (DKMPP 1969).

Kot rečeno, imajo slednja načela in pravila za interpretacijo mednarodnih pogodb dostikrat pomembno vlogo tudi pri interpretaciji resolucij VS ZN, kjer pa se ob odsotnosti točnih pravil interpretacije pogosto vzame v ozir še druge dejavnike in vidike, ki so posredno ali neposredno vplivali na sprejetje resolucij.

3.5.2 Interpretacija resolucij VS

K pomenu in učinku odločitev ter resolucij VS ZN lahko pristopimo z različnih vidikov. Kot ključno perspektivo lahko vzamemo prevladujoče mednarodno pravo oziroma odnos med pravom in močjo, lahko pa posežemo po ostalih relevantnih doktrinah (Orakhelashvilli 2007, 144). Če želimo interpretirati resolucije VS, ki se v mojem primeru nanašajo na dogodke v Zahodni Sahari in na Kosovu, ter razumeti njihovo pravno vrednost, moramo, kot pravita Wood (1998, 74) in Orakhelashvilli (2007, 144), najprej določiti vidike, s katerimi bomo resolucijam VS lažje določili vrednost in pomen. Najprej moramo imeti določen pregled ozadja in okolja, v katerem so resolucije nastajale, kar se nanaša tako na splošno politično okolje določenega pojava ter tudi na ozadje s tem povezanih dejanj VS. Potem je treba razumeti vlogo VS po določilih UL ZN ter metode delovanja, po katerih so resolucije VS spisane in oblikovane, nato pa moramo razumeti načine odkrivanja vsebine odločitev VS prek aplikacije interpretacijskih metod. Kot nadaljuje Wood (prav tam), naj bi pred interpretacijo resolucij VS načeloma poznali tudi potrebna pravila za takšno interpretacijo, pri čemer se na tem mestu znajdemo v zagati, saj pravila za tolmačenje resolucij VS niso bila kodificirana, prav tako pa se niso jasno vzpostavila prek sodnih postopkov ali odločitev (kot je bila to praksa pred sprejetjem DKMPP, ko prav tako ni bilo zapisanih pravil o tolmačenju oziroma interpretaciji mednarodnih pogodb).

Wood (1997, 77) nadaljuje, da je za interpretacijo resolucij VS potrebno razumevanje narave VS nasploh ter njegovega mesta znotraj UL ZN. VS kot eden izmed glavnih organov ZN predstavlja politično telo z določenimi pooblastili, ki se nanašajo predvsem na ohranjanje

mednarodnega miru in varnosti. Znotraj tega ima VS specifična pooblastila, ki jih nima noben drug organ mednarodne skupnosti, tj. sprejemanje odločitev, ki so pravno zavezujoče za vse članice ZN (prav tam). VS tako lahko nalaga sankcije, potrjuje in vpeljuje obstoječa pravila ali od njih celo odstopa, vendar ne določa novih pravil, ki bi bila splošno sprejeta ali uporabljena. VS ni sodni organ, niti ne opravlja sodnih ali kvazisodnih funkcij, ampak je v svojem bistvu politični organ, delujoč v okviru pravil zapisanih v UL ZN (Wood 1997, 78).

V nadaljevanju naj se posvetim različnim vidikom oziroma sestavnim delom resolucij, ki jih je treba vzeti v ozir pred njihovo interpretacijo. Wood pravi (1997, 86–87), da moramo upoštevati določene posebnosti. Kot prvo, oblika resolucij ni nikjer določena ali predpisana, večinoma pa jih sestavljajo številni preambularni odstavki, ki jim sledijo operativni odstavki. Preambule lahko pomagajo pri interpretaciji, vendar moramo biti pazljivi, saj večkrat služijo le izpostavljanju in omembi predlogov, ki v operativnem delu ne bi bili sprejemljivi za vse države članice. Obenem resolucije tudi niso popolnoma samostojni oziroma avtonomni dokumenti, saj se večkrat navezujejo na določene zunanje dokumente, pri čemer so najpogosteje vključena poročila generalnega sekretarja ZN. Nadalje, v nasprotju z večino mednarodnih pogodb so resolucije pogosto del niza resolucij o določeni tematiki ter jih posledično lahko razumevamo kot takšne, saj običajno povzemajo ali potrjujejo prejšnje resolucije, sprejete na enako temo.

Kot naslednja je pomembna tudi narava resolucij VS, saj jih ne smemo razumeti kot pogodbe ali sodne odločitve, prav tako pa obstaja velika razlika med resolucijami, ki so pravno zavezujoče, in tistimi, ki niso. Pri tem moramo vedeti, da je pristop do interpretacije teh resolucij v veliki meri odvisen tudi od omenjene narave teh resolucij – določene so interne, nanašajo se na notranje procese v ZN, večina pa se jih nanaša na veliko bolj specifične situacije, o katerih moramo, če jih želimo primerno interpretirati, imeti čim več informacij o političnem ozadju določene situacije ter o delovanju in vključenosti VS tako pred sprejetjem resolucije kot po njem (Wood 1997, 79). Prav tako je pomembno, da se zavedamo pomena procesa oblikovanja resolucije od začetka do konca, saj predstavlja eno izmed najpomembnejših ravni za določitev vsebine oziroma besedila resolucije, pri čemer sodeluje več akterjev, tudi predstavniki, ki niso nujno tudi člani VS, a se sicer poglobljeno ukvarjajo z dotično tematiko. Obenem naj bi bile resolucije VS dosledne tako notranje kot s prejšnjimi

odločitvami VS o tej temi, pri čemer pa je t. i. doslednost element jasnosti, ki zahteva natančno in nedvoumno uporabo jezika. Temu sledi dejstvo, da če želimo nekaj jasno izraziti, moramo imeti o tem oblikovano tudi jasno mnenje ali, kot v primeru VS, jasno politično stališče. A resolucije VS so le redko popolnoma jasne, preproste in jedrnate, kar bomo podrobneje spoznali v nadaljevanju. Za slednje je zato še večjega pomena, da poznamo splošno prakso VS, kadar želi, da ima resolucija zavezujoč učinek – ta postane zavezujoča, kadar se VS v njej sklicuje na 39. člen UL ZN, vsebuje besede kot 'deluje v okviru VII. člena UL ZN' ali vsebuje besedo 'odloči' oziroma 'sklene' (Wood 1997, 80–82). Pri vseh izpostavljenih točkah pa je treba vedeti, da resolucije najbolje interpretira organ, ki jih sprejme in ki jih ima pravico spreminjati ali zatreti (Jaworzina v Wood 1997, 82).

Ko upoštevamo naštetih specifične, dejstva ter omejitve interpretacije resolucij VS, se lahko obrnemo na DKMPP, kjer naj bi se, kot trdi Wood (1997, 88) ter kot sem tudi sama izpostavila v poglavju o DKMPP, uporabljal pristop interpretacije v dobri veri, v skladu s splošnim ali specifičnim pomenom njihovih sestavnih delov v tem kontekstu ter v luči njihovega namena ter predmeta. Ob tem pa prenos določil DKMPP na interpretacijo resolucij VS ni najbolj preprost, saj, kot rečeno, VS in njegove resolucije ne posedujejo enakih organizacijskih ter institucionalnih specifik kot države ali ostali mednarodnopravni subjekti.

Če se do zgoraj naštetih pristopov k interpretaciji resolucij opredelim posamično, je najbolj jasno pravilo interpretacije v dobri veri, ki se lahko v celoti uporablja tako v primeru mednarodnih pogodb kot tudi resolucij VS. O splošnem oziroma specifičnem pomenu mednarodnih pogodb DKMPP pravi, da naj se termini interpretirajo »v skladu z njihovim splošnim pomenom, razen če stranke v pogodbi določijo drugače« (DKMPP 1969). Ob tem Wood piše, da je podlaga za to razlikovanje nič drugega kot zdrav razum tolmača, kar je še bolj pomembno pri resolucijah VS, kjer ni pogodbenih strank, z izjemo VS. Uveljavljena terminologija bo tako v resolucijah VS v veliki večini primerov imela enak pomen, kot je na primer podoben opis embarga na orožje in trgovskih sankcij. Podobno je glede upoštevanja konteksta resolucij, kjer naj bi bil po DKMPP (1969) kontekst »kateri koli sporazum, ki se navezuje na pogodbo med sodelujočimi strankami v povezavi z zaključkom pogodbe«. Če bi to želeli preslikati v resolucije VS, bi moral biti med vsemi članicami VS sklenjen določen sporazum, ki bi se nanašal na določeno resolucijo, kar pa ni zelo verjetno, saj se VS o

sprejemanju resolucij ne zateka k alternativnim praksam sprejemanja ločenih dokumentov ali sporazumov (Wood 1997, 89–90). Kot zadnjo relevantno točko v našem primeru Wood izpostavi pristop interpretacije namena in predmeta resolucije, kar v našem primeru pomeni, da moramo upoštevati čim več okoliščin sprejemanja resolucij (Wood 1997, 90).

Obenem je treba izpostaviti tudi način dela mednarodnih sodnih tribunalov, katerih interpretacijske metode variirajo glede na naravo njihovega poslanstva. Kot pišeta Pauwelyn in Elsig (2012, 445–446), se mednarodni tribunali zanašajo na interpretacijo pravnih tekstov kot na ključno orodje pri svojem razsojanju. Pri tem je zanimiva predvsem raznolikost metod interpretacije, ki so odvisne tako od njihovega področja delovanja kot časovnega obdobja, v katerem so sprejete. Pri tem poudarjata, da so dela v mednarodnih odnosih v veliki meri spregledala dejavnike, ki pojasnjujejo obseg in področje interpretacije mednarodnih pogodb. V akademski sferi mednarodnega prava se je pod drobnogled vzelo predvsem normativno dilemo o interpretaciji pogodb z največjim poudarkom na DKMPP ter s tem na besedilu, kontekstu, predmetu, namenu ter pripravljalnimi deli pogodbe kot ključnimi orodji za interpretacijo. Pri tem pa se je mnogo manj pozornosti namenjalo kategorizaciji razlik pri interpretaciji s strani različnih tribunalov ter vprašanju, kaj so razlogi, ki bi pojasnili te razlike.

Avtorja v nadaljevanju opredelita pet izbir interpretacije, ki jih mednarodni tribunali najpogosteje uporabijo pri argumentiranju svojih odločitev – dominantno hermenevtiko (besedilo, namen pogodbenic ter prikrit namen pogodbe), časovno obdobje oziroma *timing* interpretacije, aktivizem (kako sodni organ razume svoje poslanstvo oziroma funkcijo, ne glede na to, kaj ga vodi pri interpretaciji svojih odločitev), sledenje precedensu ali interpretacija vsakega novega primera brez reference na obstoječe odločitve ter povezovanje (samostojna ali sistemska interpretacija) (Pauwelyn in Elsig 2012, 450–457). Pri tem kot prevladujočo izbiro izpostavita dominantno hermenevtiko mednarodnih sodnih organov, ki jo bom pri interpretaciji resolucij VS uporabila tudi sama, saj menim, da njeni sestavni deli – predvsem besedilo – zaradi narave in področja dela VS ter kasneje tudi Meddržavnega sodišča najbolj ustrezajo problematiki moje naloge. Prav tako je, kot pravi Orakhelashvili (2007, 158), besedilo najpomembnejša podlaga za interpretacijo resolucij VS, saj članice VS niso podale konsenza, da bi se njihove odločitve interpretirale kakor koli drugače kot na besedilni ravni ali da bi se v resolucijah iskalo prikrite pomene oziroma

določene vrednote in načela, na podlagi katerih je bila resolucija sprejeta, kot je lahko v primeru mednarodnih pogodb. Nagnjenost k temu, da bi iz resolucij VS sklepali več, kot je razvidno iz njihovega besedila, bi tako lahko destabilizirala proces doseganja konsenza med članicami VS ZN. Besedilo in običajni pomen izrazov v določeni resoluciji morajo predstavljati osnovo za določanje predmeta dogovora (Orakhelashvili 2007, 156). Obenem pa bom izpostavila tudi vpliv časovnega obdobja, v katerem so bile določene resolucije sprejete, saj ima lahko pomembno vlogo pri interpretaciji določenih odločitev mednarodnih tribunalov.

Če želimo podrobno raziskati in proučiti resolucije v primeru Zahodne Sahare in Kosova, pa se moramo najprej poglobljeno seznaniti z zgodovinskim ozadjem obeh konfliktov in dogodkov, ki so pripeljali do njih.

4 Vpliv OZN v Zahodni Sahari in na Kosovu

4.1 Zgodovinsko ozadje

Konflikta v Zahodni Sahari in na Kosovu sta primera številčnih, kompleksnih in dolgotrajnih situacij, ki jih je mogoče analizirati in se do njih opredeliti le s pomočjo obširnega zgodovinskega pregleda dogodkov na obeh žariščih. S tem ciljem bom v nadaljevanju najprej predstavila zgodovinsko ozadje razvoja dogodkov v Zahodni Sahari, nato pa bom nadaljevala z ozirom na kosovsko situacijo.

4.1.1 Zahodna Sahara

Slika 4.1: Zahodna Sahara

Vir: World Atlas.

Zahodna Sahara je ozemlje na severozahodu afriške celine, katerega peščene planote se raztezajo na 266.000 kvadratnih kilometrih ozemlja. Korenine domorodnega ljudstva Sahravi sežejo vse do 12. stoletja, ko so arabska plemena na to območje migrirala iz Jemna, kjer so se sčasoma spojila z lokalno berbersko populacijo in afriškimi skupinami z juga Sahare. Osrednje bogastvo ozemlja predstavljajo dejavnosti, kot so ribolov, živinoreja, od

sedemdesetih let dvajsetega stoletja dalje pa tudi rudarjenje fosfatov (Epstein 2009, 4; Alguero Cuervo 2007, 25). Do prvega resnega evropskega kontakta z Zahodno Saharo je prišlo v petnajstem stoletju, ob pričetku velike dobe pomorskih odkritij, kjer je Španija, takrat imenovana Kastilja, zasedla Kanarske otoke. Kastilja in Portugalska sta se dogovorili o sferah vpliva vzdolž obale z več sledečimi si pogodbami iz Alcacovasa. V letu 1524 so saharovski borci odstranili ključno točko kastiljskega nadzora v Zahodni Sahari, Santa Cruz de Mar Pequefia, glavno tržišče sužnjev v tem delu Afrike. Španija, katere imperialni interesi so se obrnili k Latinski Ameriki, ni skušala ponovno vzpostaviti naselbine na obali Zahodne Sahare ter se za to območje ni zanimala vse do 'tekmovanja' evropskih kolonialnih sil za razdelitev Afrike v devetnajstem stoletju. V tem obdobju je prevlada drugih narodov v kolonizaciji ostalih predelov Afrike ter obenem travmatična izguba kolonij v Latinski Ameriki pustila hud pečat na španskem ponosu, kar so želeli izničiti z interesi po novih imperialnih osvojitvah v Afriki. Posledično je Španija Zahodno Saharo kolonizirala leta 1884, ko je španska oblast razglasila protektorat nad ozemlji Rio de Oro, Angra de Cintra in Zahodnega zaliva, k čemur je pripomogla zmes številnih dejavnikov: pomembna gospodarska in strateška vrednost bogatih ribjih nahajališč na območju, ohlapna organiziranost saharških plemen ter ne nazadnje nagnjenost teh plemen, da se soočijo s katero koli prevlado, razen z maroško (Hodges 1984, 79–80; Alguero Cuervo 2007, 27).

V razmejitvi, kolonizaciji in obrambi svojih saharških ozemelj je Španija sledila vzoru Francije, kjer sta državi podpisali sporazume v letih 1900, 1904 in 1912. Prvi sporazum je južno mejo Zahodne Sahare premaknil proti severu, s čimer sta si državi razdelili polotok Cape Blanco. V sporazumu iz leta 1904 se je Španiji podelila pravica za okupacijo Saguie el Hamre, sporazum iz leta 1912 pa je Špancem omogočil vzpostavitev protektorata na območju med reko Draa in severno mejo Saguie de Hamre (rtom Juby). Španske oblasti so nato postopoma nadaljevale okupacijo teritorija, pri čemer pa pred letom 1934 ne moremo govoriti o obstoju španskih enklav na območju. To je bila posledica pomanjkanja ekonomskih in vojaških virov ter obstoja prioritet, ki so ležale v izkoriščanju severnega dela španskega maroškega protektorata (Alguero Cuervo 2007, 27).

Med obdobjem španske državljanske vojne je bila Zahodna Sahara destinacija za deportirance. Zaradi Francovega strahu pred zavezniškim pristankom na Kanarskih otokih

med drugo svetovno vojno je Španija zgradila letališča na rtu Juby in Villi Cisneros. ZDA je bila dovoljena vzpostavitev vojaških baz z osebjem na obeh lokacijah, ki so bile kasneje uporabljene za evakuacijo ameriških vojakov iz Evrope. Ko se je leta 1956 Maroko osamosvojil, je Španija spremenila status Zahodne Sahare v provinco. Španija in Francija sta sodelovali v vojaški operaciji *Ecouvillon*, ki je želela z območja Zahodne Sahare odstraniti člane Maroške nacionalne osvobodilne vojske (*Moroccan National Liberation Army*) ter skupine sovražnih lokalnih prebivalcev. S tem je bil posebej zadovoljen maroški kralj Mohammed V., ki mu je bil leta 1958 podarjen rt Juby. Španija je prek sledečih si zakonskih aktov razvila in posledično končala organizacijsko in administrativno ogrodje v Zahodni Sahari. Istočasno je pospešila kolonizacijo in okrepila investicije po odkritju velikih rudnikov fosfatov v Bu Craa. Kmalu po tem, ob vedno večji napetosti v Magrebu, so ZN in OAE (Organizacija afriške enotnosti) pričeli zahtevati samoodločbo Sahravcev. Španija je najbolj zvestim dovolila, da so del sahravske politične skupščine (a zatrla kritične polemike), medtem ko so Alžirija, Maroko in Mavretanija vsi podpirali cilj, da španske oblasti zapustijo Zahodno Saharo (Alguero Cuervo 2007, 27–28).

V tem obdobju se je pričela oblikovati uporniška skupina, katere cilj je bil dokončen pregon kolonialnih sil z območja Zahodne Sahare ter boljši položaj sahravskega naroda na tem območju. Ponovna neodvisnost Maroka v letu 1956 ter pozivi radikalnih vodij Osvobodilne vojske (*Army of Liberation*) v južnem Maroku k vstaji sta bila glavni povod za pričetek upora proti Francozom v severni Mavretaniji in jugozahodni Alžiriji, kot tudi proti Špancem v Zahodni Sahari. Napadi so postali pogosti tekom leta 1957, zaradi česar so morale šibke španske enote zapustiti notranjost številnih obrambnih točk vzdolž obale. Kljub uspešnim gverilskim napadom je bila vstaja zatrta leta 1958 v ofenzivi Francozov in Špancev, ostanke sahravskih gverilskih sil pa je v južnem Maroku razorožila in razpustila uradna vojska Maroka, ki je od Osvobodilne vojske istega leta prevzela nadzor nad območjem (Hodges 1984, 84–85).

Sledeče desetletje ni prineslo resnih poskusov Sahravcev, da bi se osvobodili španske oblasti. Kljub temu pa so spremembe v španski koloniji in v mednarodni skupnosti omogočile pojav sodobnega in urbaniziranega nacionalističnega gibanja ob koncu šestdesetih let, tj. Osvobodilne organizacije Saguie el-Hamre in Oued ed-Dahaba (*Liberation Organization of Saguia el-hamra and Oued ed-Dahab*). Manjše in tajno gibanje, ki je zagovarjalo socialne

reformne in dekolonizacijske, je razpadlo leta 1970, potem ko so bili protiškpanski protestniki tarča strelskih napadov tujih legionarjev. Več sto protestnikov so zadržale policijske enote, vodje Osvobodilne organizacije pa po incidentu niso več našli (Hodges 1984, 85).

Novo iniciativo za organizacijo protikolonialnega gibanja so podali Sahravci, živeči v Maroku in Mavretaniji. Jedro militantnih sahravskih študentov je bilo oblikovano v Rabatu med letoma 1971 in 1972, zaradi strahu pred maroško represijo pa so bili začetki gibanja ustanovljeni v mestu Zouerate. Posledično je bilo 10. maja 1973 ustanovljeno gibanje Polisario, ki se je na njihovem drugem kongresu avgusta 1974 nedvoumno postavilo na stran popolne neodvisnosti Zahodne Sahare. Gibanje Polisario se je prelevilo iz majhne uporniške skupine v množično gibanje med letoma 1974 in 1975, kar je bila posledica neodločnosti španskih politik glede Zahodne Sahare ter vse večjih apetitov Maroka po ozemlju Zahodne Sahare. Masovna podpora gibanju je bila v velikem obsegu prikazana maja 1975, ko je na tisoče podpornikov Polisaria zavzelo ulice med obiskom proizvedovalne misije ZN, ko je ta potovala po različnih krajih Zahodne Sahare. Po maroško-mavretanski priključitvi Zahodne Sahare leta 1976 se je večina Sahravcev pridružila gibanju ter njihovem boju za samostojno Zahodno Saharo (Hodges 1984, 85–86). S tem se je postopoma pričevalo obdobje vse večjih konfliktov med Marokom in Zahodno Saharo, ki z določenimi premori in spravami traja še danes.

4.1.2 Kosovo

Slika 4.2: Kosovo

Vir: United States Institute for Peace.

Ko začnemo raziskovati trenutni položaj Kosova, je težko najti začetno točko (Duić 2009, 145). Kosovo, situirano v središču Balkana z okoli 2,2 milijona prebivalcev nikoli v zgodovini ni imelo svoje avtohtone države. Ozemlje Kosova je bilo večkrat razdeljeno in s svojimi deli pridruženo sosednjim deželam, razkosano na več okupacijskih con, delno ali popolnoma priključenih k ozemljem tujih zavojevalcev. Od leta 1459 do 1912 so na ozemlju današnjega Kosova vladali Otomani, ki so pustili za sabo močan orientalski pečat v njegovem kulturnem, socialnem in verskem življenju. Etnični Srbi so na Kosovu postali manjšina že v prvi polovici 19. stoletja. To se je zgodilo zaradi otomanskih represalij, ki so sledile vsaki novi srbski vstaji, zaradi množičnega izseljevanja v 18. stoletju, ki ga je vodila srbska pravoslavna cerkev, ter zaradi kolonizacije iz severne Albanije in višje rodnosti med Albanci. Ker so se Srbi pričeli množično preseljevati proti severu in zahodu, se je vloga Kosova v vseh vidikih njihovega

življenja zmanjševala, medtem ko je za albansko skupnost veljalo ravno nasprotno (Bebler 2011, 337–338).

V približno današnji obliki je Kosovo postalo posebna administrativna enota v okviru federalne Jugoslavije šele leta 1945. Tedaj je v nasprotju z željami večinskega albanskega prebivalstva uradno pridobilo avtonomni status znotraj takratne enotne Srbije. V dvajsetem stoletju je Kosovo skoraj osemdeset let ostalo pod srbsko oblastjo, z izjemo dveh vojnih prekinitev. V tem obdobju so etnični Srbi na Kosovu še vedno ostali izrazita manjšina, navkljub vsem pritiskom in diskriminacijam srbskih organov oblasti. Kosovski problem je v svojem jedru vseboval politični konflikt med kosovskimi Albanci, ki so si želeli enakopravnosti, nacionalne emancipacije in pravice do samoodločbe (Rrecaj v Bebler 2011, 339) na eni strani, in prizadevanji srbske politične elite, da jih obdrži v podrejenem položaju in jim še naprej vlada iz Beograda, na drugi strani. Pri tem igra pomembno vlogo eden izmed bolj travmatičnih dogodkov v srbski zgodovini, ki se je zgodil prav na Kosovu, tj. hud poraz Srbov na Kosovem polju leta 1389, ki je pospešil otomansko uničenje srbske države in utrdil njihovo vladavino na Balkanu za več kot 450 let. Boleč spomin na kosovsko bitko je postal osrednji del srbske nacionalne identitete. Skozi stoletja ga je v lastnem interesu skrbno negovala srbska pravoslavna cerkev, za srbsko elito in za velik del srbske javnosti pa Kosovo ostaja simbol pretekle nacionalne slave (Bebler 2011, 338–339; Weller 2009, 26).

Od srbske zasedbe Kosova leta 1912 je bilo preizkušenih več modelov srbsko-kosovskoalbanskih odnosov – od vojaške uprave in policijskega nasilja do širše avtonomije znotraj Srbije. Zadnja ustava SFRJ (Socialistične federativne republike Jugoslavije) iz leta 1974 je vsebovala nenavadno in protislovno rešitev v obliki razširjene samouprave Kosova z dvojnimi statusom – kot avtonomnim delom Srbije in hkrati sestavnim delom jugoslovanske federacije. Kosovskim Albancem ta rešitev ni prinesla želene enakopravnosti z jugoslovanskimi Slovani, na drugi strani pa so jo ostro napadali srbski nacionalisti. Leta 1989 so ta kompromis izničili v Beogradu, s čimer je Srbija dokončno izgubila legitimnost vladavine na Kosovu, ko je ob kršenju veljavne jugoslovanske ustave odpravila spoštovanje temeljnih svoboščin na Kosovu ter večino albanskega prebivalstva izpostavila policijskemu režimu in ga izključila iz državnih in javnih institucij (Bebler 2011, 339–340).

Prvi poizkusi internacionalizacije kosovskega konflikta segajo v leto 1992, ko se je pričela vojna v Bosni in Hercegovini (BiH). Vendar ko je Beograd prenehal z začetno fazo vključevanja zunanjih akterjev v konflikt na Kosovu, je bila problematika odstranjena z agende mednarodne skupnosti, zaradi česar tudi ni bila vključena v daytonski sporazum iz novembra 1995. Do sprejetja tega sporazuma je bil odziv kosovskih Albancev na izključevalni režim Beograda nenasilen, kasneje pa je proces radikalizacije med mlajšo generacijo kosovskih Albancev izzval masivna študentska gibanja, kot tudi manjše, a efektivno vojaško podzemlje. V letu 1996 se je po velikih prizadevanjih kosovskih Albancev problem Kosova znova pojavil v mednarodni areni, k čemur pa so prispevali tudi nasilni protesti in aktivizmi. Od jeseni 1997 so se medetnične napetosti na Kosovu hitro približevale vrelišču, kljub temu da je vse več držav izražalo globoko zaskrbljenost glede dogodkov na Kosovu. Situacija je marca 1998 s pobjem 80 Albancev v Drenici postala še posebej nestanovitna in skrb zbujajoča, izbruha medetnične vojne in nasilja pa ni preprečilo niti posredovanje mnogih nevladnih organizacij (Troebst 1998, 7; Duić 2009, 148).

Oči mednarodne skupnosti so se zopet vedno bolj upirale na Balkan, spomladi 1998 pa so tako ZDA kot Velika Britanija (VB) vse več pozornosti namenjale možnostim nove krize na Balkanu. Posledično je mednarodna skupnost pričela pozivati k dialogu med zmernim albanskim vodstvom ter jugoslovanskimi oblastmi v upanju na sprejetje sporazuma, ki sicer ne bi zagotavljal popolne samostojnosti Kosovu, a bi zadostoval, da zaduši podporo Osvobodilni vojski Kosova (OVK) z zagotovitvijo večje avtonomnosti Kosova. VS ZN je skušal 31. marca 1998 z resolucijo 1160 posredovati v hitro nastajajoči krizi z zagovarjanjem mirne rešitve spora. Resolucija je jasno obsodila pretirano uporabo sile srbskih policijskih enot, kot tudi dejanja terorizma na strani OVK z namenom vzpostavitve razlikovanja med OVK in zmernim voditeljem Rugovo, ki bi bil najbolj pripravljen na pogovore s Srbijo. Ob tem, da je resolucija zagovarjala mirno rešitev spora, pa je prav tako potrdila zavezo ZN do spoštovanja suverenosti in ozemeljske celovitosti Jugoslavije (VS ZN 1998). Dialog med Miloševićem in Rugovo se je izkazal kot jalov, do poznega poletja 1998 pa so se srbske sile že odprto in v množičnimi enotami bojevale proti OVK, kjer so izvajale obsežne preglede na podeželju in v kmečkih vaseh, kjer naj bi OVK skrivala 'teroriste'. V mednarodni skupnosti je zaskrbljenost glede kosovske situacije postajala vse večja, tako iz strahu pred destabilizacijo celotne krhke regije Balkana kot tudi zaradi velikega izziva avtoriteti mednarodne skupnosti z zahodnimi

silami na čelu. Odziv glavnih mednarodnih akterjev je bila grožnja s ponovnimi ekonomskimi sankcijami Jugoslaviji in neizključevanje možnosti za morebitno kasnejše vojaško posredovanje na območju. Na tej točki je prišlo do prve zgovorne diplomatske intervencije ZN v kosovskem konfliktu. Pozvan s strani ZDA in VB ter zelo nenaklonjene Rusije je VS ZN 23. septembra 1998 sprejel resolucijo 1199, s katero je pozval k takojšnji prekinitvi spopadov med stranema ter zagrozil z morebitno uporabo sile proti Jugoslaviji, če ta ne bo prenehala ofenzive ter pričela umika svojih enot s Kosova. V ozadju te resolucije so potekali intenzivni diplomatski pritiski in grožnje predstavnikov ZDA in Nata, zaradi česar se je Milošević nazadnje strinjal, da izpolni tri glavne elemente sporazuma: umik 4000 srbskih enot s Kosova, dovoljenje za prihod 2000-članske OVSE (Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi) opazovalne skupine na Kosovo ter nadaljnja pogajanja s kosovskim albanskim vodstvom za sprejetje dolgoročne rešitve. Ker so kosovski Albanci dojemali sporazum kot nesmiseln, saj ni predvideval možnosti popolne neodvisnosti Kosova ter obenem dojemali posredovanje ZN in Nata pri Miloševiću kot izkaz podpore Kosovu pri boju za neodvisnost, se je OVK odločila, da nadaljuje in okrepi vojaške operacije proti Srbom. Na drugi strani Milošević mednarodnih groženj ni jemal resno. Zanašal se je na dejstvo, da so ZDA OVK označile kot teroristično organizacijo⁵ in da zaradi tega ne bodo stopile na stran Kosova. To je vodilo do nadaljnjih neprekinjenih spopadov in vojaškega posredovanja. Pozimi 1998/99 se je vloga mednarodne skupnosti glede Kosova spremenila od posrednika in mediatorja med sprtima stranema do odprtega nasprotnika Miloševićevih politik. Spričo neizprosne sovražnosti in neupoštevanja prizadevanj za dosego mirovnega dialoga in sporazuma se je mednarodna skupnost odločila za ultimat, ki je obema stranema narekoval, da prenehata oborožene spopade ter pričneta intenzivna pogajanja v Rambouilletu pod nadzorom šestčlanske Kontaktne skupine⁶. Pogovori, ki naj bi trajali teden dni, so se začeli 6. februarja 1999, pri čemer sta se obe strani nadejali lastnega uspeha in možnosti za dosego lastnih ciljev. Za kosovske Albance je bila to možnost, da se vrši pritisk v prid njihove zahteve po samostojnem Kosovu ob prisotnosti mednarodne skupnosti, na drugi strani pa so za

⁵ Posebni odposlanec ZDA za Balkan Robert Gelbhard je februarja 1998 izjavil, da OVK nedvomno je teroristična skupina, katere aktivnosti na Kosovu ZDA strogo obsojajo. To izjavo naj bi Beograd razumel kot zeleno luč za obsežne vojaške spopade srbskih sil s kosovskimi z namenom odstranitve oborožene opozicije kosovskih Albancev (Weller 2008b, 70).

⁶ Članice Kontaktne skupine: ZDA, VB, Italija, Nemčija, Francija in Rusija.

Miloševića predstavljali priložnost za omejevanje škode ter ponovno izpostavljanje vidika suverenosti, ozemeljske celovitosti in domače jurisdikcije nad notranjimi zadevami. Pogajanja v Rambouilletu so se izkazala kot neuspeh, za kar je bilo več vzrokov. Med njimi najbolj izstopata pomanjkanje skupne agende za nadaljnje ukrepe med samimi organizatorji pogovorov oziroma pogajanj ter na drugi strani neobstoj resnega namena na strani Srbov in kosovskih Albancev, da se doseže kakršen koli kompromis. Posledično so se pogajanja močno zavlekla do trenutka, ko so se razdrobljeni predstavniki kosovskih Albancev nazadnje uklonili pritiskom mednarodne skupnosti in se strinjali s predlaganim sporazumom, ki je Kosovu zagotavljal veliko mero avtonomnosti. Milošević se je v končni fazi pogovorov z veliko točkami sporazuma, ki jih je predložila Kontaktna skupina, sicer strinjal, kar pa je bilo osnovano predvsem na predvidevanju, da predstavniki kosovskih Albancev ne bodo dosegli konsenza o sporazumu, kar bo posledično pogovore naredilo nesmiselne. Po končni uklonitvi predstavnikov Kosova mednarodnemu pritisku Miloševiću ni preostalo drugega, kot da zavrne podpis. Pri tem je najprej napadel metodo spisanega predloga sporazuma, katerega zadnja verzija naj bi bila osnovana na tajnem posvetu z delegacijo kosovskih Albancev, kasneje pa tudi, da predstavniki Jugoslavije ne morejo podpisati sporazuma, ki je tako neuravnotežen, da krši osnovne pravice suverene države (Berdal 2007, 223–228).

Konflikt je v polnem obsegu izbruhnil leta 1998, pri čemer se srbske sile, prisotne na Kosovu, niso bojevale le z OVK, temveč so boji terjali tudi številne civilne žrtve na albanskih območjih, kar je vodilo do znatnih tokov beguncev⁷. Dejanja Srbije so pritegnila širšo mednarodno obsojanje ter obenem poskuse razrešitve konflikta s pogajanja z uradnim Beogradom in Miloševićem. Ker do dogovora ni prišlo, represija Srbije nad prebivalci Kosova pa se je še okrepila, je sledilo Natovo (*North Atlantic Treaty Organization* – Severnoatlantsko pogodbeno zavezištvo) bombardiranje Beograda 24. marca 1999. Zračni napadi so trajali 78 dni, do srbske kapitulacije in umaknitve njihovih sil z območja Kosova ter obenem dovoljenja mednarodni skupnosti, da na območje Kosova napoti svoje enote (Tansey 2009, 154; Ramet 2005, 376).

Ti dogodki označujejo pričetek dolgoletne mednarodne prisotnosti na Kosovu, kjer so se zvrstile številne misije mednarodnih vladnih in nevladnih organizacij. Fokus moje magistrske

⁷ Od marca 1998 do konca konflikta je bilo iz pokrajine pregnanih 621.000 Albancev (UNHCR 1999), po poročanju New York Timesa pa 671.000 (New York Times 1999).

naloge bo predvsem na vpletenosti in posredovanju ZN v kosovskem konfliktu, o čemer bom podrobneje pisala v nadaljevanju naloge.

4.2 Posredovanje OZN

Eden izmed vidikov vpliva OZN na konflikta v Zahodni Sahari in na Kosovu se kaže v samem načinu posredovanja na teh območjih. Pri tem je pomemben tako vpliv ZN kot organizacije kot tudi vpliv številnih regionalnih in mednarodnih dejavnikov, akterjev in sil znotraj OZN, ki posedujejo različne vzvode moči, s katerimi skušajo ob določenih konfliktnih situacijah med drugim ugoditi tudi lastnim interesom.

4.2.1 Zahodna Sahara

Resna vpletenost OZN v konflikt Zahodne Sahare se je pričela 16. decembra 1965 s sprejetjem prve resolucije GS ZN o takratni Španski Sahari (Omar 2008, 46). V resoluciji 2072 so ZN Španijo zaprosili za sprejetje vseh potrebnih meril, da se Španska Sahara osvobodi kolonialne dominacije, pri čemer je bila Španija prepoznana kot administrativna oblast v Zahodni Sahari (GS ZN 1965). Do te resolucije in nasploh do večje vpletenosti ZN v to situacijo je privedla nepripravljenost Španije, da dekolonizira območje Zahodne Sahare, saj je postala, ko je bila leta 1955 sprejeta v ZN, podvržena normam in pravilom ZN glede dekolonizacije tujih ozemelj (Clark 2007, 45). Pri tem je Španija trdila, da je Zahodna Sahara njena provinca in ne kolonija. Glavni razlog za to je bila nepripravljenost odpovedati se možnosti komercialne izrabe zaloge fosfatov na območju Bu Craa, kar bi zmanjšalo njeno siceršnjo odvisnost od Maroka (Munene 2010, 82 in 111). Med letoma 1966 in 1973 je GS sprejela sedem naknadnih resolucij o ozemlju, kjer so vse pritrjevale pravici sahravskega ljudstva do samoodločbe ter izpostavljale potrebo po referendumu o samoodločbi, za izvedbo katerega je bila odgovorna Španija. Obenem je bilo to obdobje priča tudi začetkom sahravskega nacionalizma, ko se je nomadsko sahravsko ljudstvo ustalilo v regiji. Gibanje Polisario so 10. maja 1973 ustanovili sahravski študenti v mestu Rabat, kjer se je vzpostavilo kot predstavnik ljudstva v Zahodni Sahari ter vlade v izgnanstvu, Saharske arabske demokratične republike (*Saharan Arab Democratic Republic – SADR*) (Hodges 1984, 83; Epstein 2009, 110–111; Novais 2009, 59).

Ko se je Španija leta 1974 uklonila pozivom ZN za izvedbo referendumu o samoodločbi, je maroški kralj Hasan II. sporočil, da ta za Maroko ni sprejemljiv, čemur se je zaradi teženj po ohranitvi lastne entitete pridružila tudi Mavretanija. Skupaj z Marokom sta zahtevala mnenje Meddržavnega sodišča o predkolonialnem statusu teritorija, saj sta se oba nadejala, da bo Meddržavno sodišče našlo zadovoljive zakonske povezave med njima in Zahodno Saharo z namenom prilastitve njenega ozemlja (Omar 2008, 46), prav tako pa sta s tem pozivom prekinila tok dogodkov, ki so tekli v korist izpeljavi referendumu o samoodločbi Zahodne Sahare. Sodišče je nato oktobra 1975 odločilo, da pred špansko kolonizacijo ozemlja ni bilo nikakršnih vezi teritorialne suverenosti med Marokom, Mavretanijo in Zahodno Saharo, ter s tem zavrnilo možnost legitimizacije priključitve ozemlja Maroku in Mavretaniji. Obenem je še enkrat poudarilo, da naj na ozemlju steče dekolonizacijski proces na načelu samoodločbe narodov prek izraza svobodne volje domorodnega ljudstva (Meddržavno sodišče 1975). S tem je svetovalno mnenje Meddržavnega sodišča postalo temeljni zakonski okvir, kjer se je vprašanje Zahodne Sahare urejalo v sistemu OZN in z njenimi relevantnimi organi (Novais 2009, 60; Omar 2008, 48).

Kljub naštetim dejstvom je bil 14. novembra 1975 podpisan Madridski tridelni sporazum med Španijo, Marokom in Mavretanijo, s katerim je Španija prenesla administrativno oblast nad ozemljem na Maroko in Mavretanijo (Omar 2008, 49). Odziv ZN na napovedano delitev je bil neodločen, saj sta sledili novi resoluciji (3458 A (XXX) in 3458 B (XXX)), ki sta zopet pozivali k spoštovanju predhodnih resolucij in k začetku dekolonizacije teritorija Zahodne Sahare ter izvedbi referendumu o samoodločbi ljudstva. S sporazumom med državama je bila nato Zahodna Sahara 14. aprila 1976 razdeljena na dva dela, kjer je severni del pripadal Maroku in južni Mavretaniji (prav tam). Slednji primer kaže, da navkljub jasnim pozivom ZN in GS Španija, Maroko in Mavretanija niso upoštevali sodbe Meddržavnega sodišča ter prejšnjih resolucij GS, kjer se je, kot nadaljuje Omar (2008, 50), oblikovala situacija, kjer je bilo logiki *realpolitike* dovoljeno zlorabiti mednarodno pravo, mednarodna skupnost pri tem ni posredovala, kar je vodilo do nasilne in nelegalne priključitve Zahodne Sahare k Maroku in Mavretaniji, čemur je sledilo obdobje spopadov med Polisariem in Marokom. Sledilo je obdobje novih resolucij, kjer je GS izpostavila globoko zaskrbljenost nad zaostrovanjem situacije ob maroški okupaciji ozemlja ter po tem, ko se je Mavretanija odpovedala aktivni vlogi v sporu leta 1979 in se s tem odpovedala ozemeljskim težnjam v Zahodni Sahari (v prid

Maroku). Resolucije GS so še enkrat poudarile neodtujljivo pravico Zahodne Sahare do izvedbe referendumu o samoodločbi ter obenem priznale gibanje Polisario kot predstavnika sahavskega naroda (GS 1979 in 1980). Polisario je bil pozvan, da mora aktivno in polno sodelovati v procesu iskanja pravične rešitve, kar se je kasneje izkazalo kot temelj politik ZN pri mirovnem procesu v Zahodni Sahari, ki se je pričel odvijati konec osemdesetih let. Pri tem so aktivno sodelovali tako ZN kot Organizacija afriške enotnosti (OAE), njegov namen pa je bil izpeljava referendumu o samoodločbi ljudstva Zahodne Sahare, kjer bi se prebivalci odločali med samostojnostjo in priključitvijo k Maroku (Omar 2008, 46–52).

Po petnajstih letih spopadov je bil 6. septembra 1991 dosežen mirovni sporazum med Polisariem in Marokom. Temu naj bi sledil referendum o samoodločbi ljudstva, kjer bi bazo volilnih upravičencev predstavljal cenzus prebivalstva iz leta 1974 (na referendumu bi lahko sodelovali samo prebivalci, ki so bili leta 1974 zavedeni kot prebivalci območja Zahodne Sahare, popis katerega je takrat izvedla španska kolonialna oblast). S tem namenom so ZN na ozemlje Zahodne Sahare leta 1991 napotili misijo MINURSO (*United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara*), ki bi nadzorovala premirje ter pripravila območje za referendum. Naloge MINURSO so vključevale identifikacijo volilnih upravičencev, nadzor nad umikom maroških enot in nad tem, da se enote Polisaria zadržujejo na prej dogovorjenih območjih (Novais 2009, 61). Odprava MINURSO ni dosegla pričakovanih rezultatov, k čemur je najbolj prispevalo maroško nasprotovanje bazi volilnih upravičencev, ki bi sodelovali na referendumu, ter poskusov naseljevanja Maročanov na območje Zahodne Sahare, kar bi sčasoma spremenilo demografsko sestavo prebivalcev na tem območju (Omar 2008, 52).

Leta 2001 je generalni sekretar ZN Kofi Annan VS ZN predložil Poročilo o Zahodni Sahari, v katerem je povzel potek dogodkov do predložitve sporazuma, ključni element poročila pa je bil t. i. Bakerjev sporazum⁸, v katerem je predstavljen predlog poravnave med Polisariem in Marokom. Ta v 1. aneksu, imenovanem Okvir sporazuma za status Zahodne Sahare, določa področja oblasti, nad katerimi bi imela nadzor Zahodna Sahara in Maroko. Prebivalstvu Zahodne Sahare predlaga vzpostavitev izvršilnih, zakonodajnih ter pravosodnih organov, s

⁸ Jamesa Bakerja je generalni sekretar ZN kot osebnega odposlanca za Zahodno Saharo imenoval marca 1997 z namenom prekinitve zastoja v pogovorih med Polisariem in Marokom, da bi ponovno ocenil možnost implementacije načrta poravnave med sprtima stranema (Generalni sekretar ZN 2001).

katerimi bo imelo izključno pristojnost nad lokalnimi oblastmi ter ostalimi relevantnimi področji, za katera bo pristojen izvoljen predstavnik saharavskega ljudstva. Tega bi izvolil elektorat, identificiran 30. decembra 1999, brez možnosti pritožbe Maroka. Iz pristojnosti Zahodne Sahare so izvzeta področja zunanje politike, nacionalne varnosti in teritorialne obrambe, za katera bi izključno odgovornost prevzel Maroko. Končni status Zahodne Sahare naj bi bil določen na referendumu v obdobju petih let od sprejema Bakerjevega sporazuma, upravičeni volivci pa naj bi bili vsi, ki imajo stalno prebivališče v Zahodni Sahari najmanj eno leto, s čimer bi med volilne upravičence posledično spadala tudi večina maroških naseljencev na območju Zahodne Sahare (Generalni sekretar ZN 2001).

V drugem poročilu z dne 10. januarja 2002, ki je sledilo resoluciji VS 1359, generalni sekretar pojasnjuje tok dogodkov, ki so sledili predložitvi Bakerjevega sporazuma vsem vpletenim stranem. Baker je vladi Alžirije in Mavretanije ter vodstvo Polisaria povabil na pogovore v Wyoming, ZDA, od 27. do 29. avgusta 2001, kjer vlada Maroka ni sodelovala, saj je izrazila prvotno naklonjenost predloženemu sporazumu. Poročilo opisuje potek pogovorov, kjer je razvidna nenaklonjenost Alžirije in Polisaria Bakerjevemu sporazumu, medtem ko je Mavretanija poudarila, da se bo zavzemala za kakršno koli rešitev, ki bi vodila do mirne razrešitve konflikta. V poročilu so prav tako predložena naknadna pisna stališča vseh strani do omenjenega sporazuma, z izjemo Mavretanije. Kot je razvidno iz poročila, se Annanove želje, da bi sprte strani izpogajale spremembe, ki bi bile sprejemljive za vse, niso uresničile, predvsem pa je Annan pričel dvomiti o politični pripravljenosti vseh vpletenih do sprejetja odločitev, ki bi vodile do mirne rešitve dolgoletnega spora (Generalni sekretar ZN 2002). Vse to je privedlo do novega zastoja pri reševanju problematike Zahodne Sahare.

Sledilo je obdobje, ko je VS podaljševal mandat misiji MINURSO, januarja 2003 pa je Baker predstavil kompromis, za katerega konsenz med sprtimi stranmi načeloma ni bil potreben – predlog, kjer bi se volivci na referendumu odločali med tremi možnostmi: popolna integracija Zahodne Sahare v Maroko, njena priključitev k Maroku z veliko mero avtonomije ali neodvisnost Zahodne Sahare. Volilno bazo bi sestavljali volivci, ki so bili vključeni na začasni seznam volivcev decembra 1999, na seznam visokega komisarja ZN za begunce ali so bili stalni prebivalci Zahodne Sahare od 30. decembra 1999 (kar pa bi vključevalo maroške naseljence). Volilno bazo bi tako določili ZN, brez možnosti pritožbe vpletenih strani, v

obdobju, ki bi vodilo do referendumu, pa bi oblast Zahodne Sahare predstavljala lokalno oblast, medtem ko bi Maroko nadzoroval zunanje odnose ter nacionalno varnost in obrambo (Arrieff 2013, 3).

Že maja 2003 je bilo jasno, da Maroko ni navdušen nad idejo o mirovnem sporazumu, kjer je bila vsebovana možnost neodvisne in samostojne Zahodne Sahare. Prav tako se s predlaganim načrtom ni strinjal Polisario, saj je želel načrt poravnave, pri katerem bi se upoštevale pritožbe pri Identifikacijski komisiji ter mehanizem za zagotovitev rezultatov referendumu po VII. poglavju UL ZN. Pri tem je generalni sekretar ZN tudi ugotavljal, da ni prave politične volje za razrešitev konflikta, pri čemer se obe strani v sporu nista želeli premakniti s svojih dolgoletnih stališč (Generalni sekretar ZN 2003a). Iz oktobrskega poročila generalnega sekretarja je sicer razvidno, da je James Baker prejel pismo Polisaria, kjer so se strinjali s predlaganim načrtom (ki so ga prvotno zavrnilo) (Generalni sekretar ZN 2003b), vendar pa so možnosti razrešitve spora zopet ostale neuresničene, ko je Maroko aprila 2004 sporočil, da se ne strinja s predlaganim načrtom in da je za njih edina sprejemljiva možnost referendum, v katerem ne bo možnosti glasovanja za neodvisno Zahodno Saharo (Generalni sekretar ZN 2004). Pri tem je dodatno zahteval samo pogajanja z Alžirijo, pri čemer je vztrajal pri stališču, da je problematika Zahodne Sahare bilateralni geopolitični problem. Alžirija se je nato do Bakerjevega načrta opredelila kot do tveganja, ki ga je treba sprejeti, saj ga je po prvotnem nasprotovanju sprejel tudi Polisario. S tem je vztrajala, da možnost neodvisne Zahodne Sahare ostane del referendumskega vprašanja. Obenem je Alžirija zavrnila pogajanja z Marokom z argumentacijo, da ni akter v sporu in tako ne predstavlja ljudstva Zahodne Sahare (Arieff 2013, 3).

Junija 2004 je James Baker odstopil kot osebni odposlanec generalnega sekretarja ZN za Zahodno Saharo, s čimer so se prenehale tudi vse referendumske aktivnosti ZN na to temo. Aprila 2005 je generalni sekretar sicer poročal o izboljšanju klime med odnosi v regiji, a se reševanje spora vseeno ni premaknilo z mrtve točke. Prav tako od Bakerjevega odstopa dalje v VS ZN njegov načrt oziroma predlog poravnave ni bil več omenjen, kar je opazil Peter van Walsum, danski diplomat, ki je 25. julija 2005 prevzel mesto Jamesa Bakerja. Že nekaj mesecev po nastopu funkcije je van Walsum nakazal, da v tistem trenutku ni mogoče oblikovati novega načrta poravnave med stranema, saj Maroko zavrača vse možnosti, ki bi

Zahodni Sahari omogočale samostojnost, medtem ko ZN ne morejo podpreti rešitve, ki bi Zahodni Sahari odrekala to možnost. Zato sta se kot edini možni rešitvi van Walsumu zdeli ali popoln zastoj aktivnosti na tem področju (kar je bilo nesprejemljivo) ali neposredna pogajanja med Polisariem in Marokom. Ob tem je van Walsum izpostavil tudi dejstvo, da Zahodna Sahara ni visoko na politični agendi mednarodne skupnosti ter da želi večina prestolnic ohranjati dobre odnose tako z Marokom kot z Alžirijo, s čimer so se posledično sprijaznile z nerazrešenim konfliktom med Marokom in Zahodno Saharo (Generalni sekretar ZN 2006; Arieff 2013, 3).

Resolucija VS ZN 1754 iz leta 2007 je Maroko in Polisario pozvala k pogajanjem brez predhodnih kriterijev za doseg politične rešitve, ki bi zagotovila možnost samoodločbe za Zahodno Saharo (VS ZN 2007). V letih 2007 in 2008 sta se obe strani srečali na pogovorih z van Walsumom v Manhassetu v New Yorku, kjer se nobena stran ni bila pripravljena ukloniti zahtevam druge. Soočen z navedenimi dejstvi in okoliščinami dolgotrajnega konflikta je van Walsum aprila 2008 sklenil, da pozivi po samostojni Zahodni Sahari niso realistični, s čimer si je nakopal gnev Polisaria, ki ga je posledično označil kot promaroško opredeljenega ter se obenem distanciral od možnosti novih dvostranskih pogajanj z Marokom. Leta 2008 je prišlo tudi do menjave vodstva ZN, kjer je Kofija Annana kot generalnega sekretarja ZN nasledil Ban Ki-moon. Ta van Walsumu kot dejavnemu odposlancu za referendum v Zahodni Sahari ni podaljšal mandata in je na njegovo mesto imenoval ameriškega diplomata Christopherja Rossa. Ta je funkcijo pričel s številnimi majhnimi in neformalnimi srečanji, ki pa niso prinesla zelenega učinka in napredka (Arieff 2013, 3–4 in 5).

Generalni sekretar ZN je v aprilskem poročilu VS ZN leta 2013 mednarodno skupnost pozval k nujnemu ukrepanju v situaciji Zahodne Sahare, saj se je pričelo pojavljati vse večje ogrožanje ravnovesja in varnosti v saheljski regiji, pri čemer bi bila dosežena rešitev del širše strategije za regijo Sahela (Generalni sekretar ZN 2013). Kljub pozivom in napeti situaciji v regiji to sprtih strani ni spodbudilo k aktivnemu sodelovanju za končno razrešitev konflikta. Ključni problem tako ostaja maroško zavračanje kakršne koli možnosti za izvedbo referenduma, ki bi Zahodni Sahari omogočil uveljavljanje pravice do samoodločbe, ter na drugi strani neomajno stališče Polisaria, da ne bo dovolil izvedbe referenduma, kjer volivci ne bi imeli možnosti odločanja za samostojno Zahodno Saharo (Arieff 2013, 9–10).

4.2.2 Kosovo

Vloga ZN v kosovski krizi že od začetka konflikta sproža mnoga vprašanja. Večina se jih nanaša na šibko vpletenost ZN na začetku konflikta, kjer so vso pobudo pri pogajanjih med Jugoslavijo in Kosovom prevzele ZDA in VB; na rigidnost VS ZN, ki mu ni uspelo podeliti mandata Natu za vojaško posredovanje v krizi; s tega vidika pa posledično tudi na vprašljiv status ZN v mednarodni skupnosti, ki ga je Nato obšel in v krizi posredoval brez podpore VS ter s tem sprožil številne polemike o legalnosti ter legitimnosti vojaškega posredovanja, četudi na osnovi humanitarne katastrofe. Prav tako je enostranska deklaracija neodvisnosti Kosova februarja 2008 izzvala mnogo temeljnih vprašanj mednarodnega prava z vidika pravnega statusa odcepitvenih entitet ter tudi o legalnosti določenih aktov in ukrepov v okviru, ki ga upravlja in uravnava VS ZN v VII. poglavju UL ZN (Orakhelashvili in Planck 2008, 1).

VS ZN se je v dogajanje na Kosovu prvič vpletel marca 1998 s sprejetjem resolucije 1160, ki je sledila eskalaciji konflikta ter ko je situacija postala resna tudi z vidika mednarodnega miru in varnosti. Resolucija je obsojala pretirano uporabo sile srbskih policijskih enot nad civilnim prebivalstvom ter mirnimi demonstranti na Kosovu, kot tudi vsa teroristična dejanja OVK ali katere koli druge skupine ali posameznika. Prav tako je v resoluciji zavedeno, da se mora rešitev za kosovsko krizo iskati znotraj ozemeljske celovitosti Jugoslavije, ob tem pa naj se Kosovu podeli visoko stopnjo avtonomije in samoupravljanja (VS ZN 1998a). Ta načeloma enakopraven pristop tako do dejanj Srbije kot do OVK pa je z izpostavitvijo teritorialne celovitosti Srbije potrdil njene suverene in ozemeljske pravice. To ni izpostavilo le obstoječe negotovosti glede tega, ali situacija na Kosovu dovoljuje mednarodno posredovanje na temelju človekovih pravic ter v kolikšni meri bi morala biti suverenost Jugoslavije pod vprašajem zaradi masivnega kršenja človekovih pravic, temveč je osvetlilo tudi tleč spor med petimi stalnimi članicami VS ZN glede posledic humanitarne intervencije, če bi se ta odvila (Berdal 2007, 223–224).

Ker se določila resolucije 1160 niso upoštevala v praksi in so srbske policijske enote nadaljevale nasilje nad kosovskim prebivalstvom, je bila 23. septembra 1998 sprejeta resolucija 1199, ki je med drugim določala, naj se nemudoma prenehajo vse sovražne

aktivnosti na območju, in ugotavljala, da se je humanitarna situacija na Kosovu močno poslabšala ter da nadaljnji spopadi na Kosovu predstavljajo grožnjo stabilnosti celotne regije. Ob tem je na koncu poudarila, da če se ne bodo upoštevale prepovedi po resoluciji, obstaja možnost hujših sankcij, ki bodo zagotovile prekinitev spopadov na območju, še enkrat pa je poudarila že prej izpostavljeno pravico Jugoslavije do suverenosti in ozemeljske celovitosti (VS ZN 1998b). Po sprejetju resolucije so v ozadju potekali močni diplomatski napor in grožnje s sankcijami zunanjega ministra ZDA Richarda Holbrooka, ki se jim je Milošević nazadnje uklonil (Berdal 2007, 225) in podpisal sporazum z OVSE in Natom. S tem se je zavezal, da bo število vojaških enot znižal na 10.000–12.000 (kolikor jih je bilo na Kosovu pred začetkom konflikta), da bo na območje dovolil vstop OVSE opazovalcem ter dovolil Natu, da njihova brezpilotna letala nadzorujejo zračni prostor nad območjem (Pirjevec 2003, 486).

Z resolucijo 1203, sprejeto 24. oktobra 1998, je VS ZN izrazil podporo sporazumu med OVSE in Jugoslavijo ter Natom in Jugoslavijo, s katerima se je Jugoslavija zavezala, da bo prenehala kršiti človekove pravice, odpoklicala svoje enote ter dovolila misiji OVSE vstop ter spremljanje humanitarne situacije na terenu (VS ZN 1998c). Kljub podpisanim sporazumom se nasilje na Kosovu ni nikoli dejansko prenehalo, tretiranje kosovskih Albancev s strani varnostnih sil Jugoslavije pa se je končalo z veliko humanitarno katastrofo mednarodnih razsežnosti (Orakhelashvili in Planck 2008, 3). Na podlagi sprejetih resolucij VS ZN 1160, 1199 in 1203, ki so vse izpostavljale izredno humanitarno stanje na območju Kosova, ter zaradi nepremostljivih razlik v pogledu na situacijo na Kosovu med petimi stalnimi članicami VS, je Nato na podlagi razlogov humanitarne narave pričel zračno ofenzivo nad Srbijo, s katero je obšel mandat VS ZN ter postavil pod vprašaj tako legalnost in legitimnost same intervencije kot tudi vlogo in mesto ZN v mednarodni skupnosti.

Kot pravi Harland (2010, 76–77), ZN niso ne iskali ne pričakovali pomembne vloge na Kosovu. Nezmožnost premostitve ruskega nasprotovanja v VS je vodila v posredovanje Nata marca 1999 brez mandata ZN, kjer tudi po desetih tednih zračnega napada ni bilo razvidno, ali bo operacija uspešna brez napotitve Natovih kopenskih enot. To se je izkazalo kot nepotrebno po ruskem posredovanju pri Srbiji, ko je slednjo pregovorila v umik s Kosova, za kar pa sta bila pomembna dva instrumenta, ki bi to dejansko zagotovila. 9. Junija 1999 je bil tako

podpisan tehnični vojaški sporazum iz Kumanovega v Makedoniji, s katerim se je Jugoslavija zavezala, da bo v roku enajstih dni s Kosova umaknila vse svoje vojaške enote, dan kasneje, 10. junija 1999, pa je zasedal VS ZN, kjer je bila sprejeta resolucija 1244. Ta je ponovno potrdila ozemeljsko celovitost Jugoslavije ter obenem zahtevala, da Beograd prične takojšen in popoln postopni umik vseh vojaških, paravojaških in policijskih sil s Kosova. Resolucija je prav tako podelila mandat za napotitev Natove misije KFOR (*Kosovo Force*) kot mednarodne varnostne prisotnosti, ki so ji bila na podlagi tega podeljena obsežna pooblastila. Prav tako je pooblastila generalnega sekretarja ZN za ustanovitev mednarodne civilne prisotnosti na Kosovu z namenom zagotavljanja začasne upravljalne oblasti na Kosovu, prek katere bo prebivalstvo Kosova deležno znatne avtonomije znotraj Jugoslavije. ZN so bili tako brez vnaprejšnjega opozorila hitro pozvani, naj Kosovu vladajo z obširno oblastjo ter brez prepotrebni kapacitet in legitimnosti, da bi se ta oblast hitro vzpostavila (Harland 2010, 77; VS ZN 1999). Ali kot pravi Economides (2007, 237), obstaja paradoks glede vloge ZN v kosovski krizi. Medtem ko so bila načela in institucije ZN pri nastajanju krize in vedno bolj verjetni vojni močno marginalizirana in je bila celotna organizacija tako rekoč nerelevantna v varnostnih pogledih, so bile s koncem napadov in sovražnosti te iste institucije potisnjene v ospredje za ukrepanje s kosovskim vprašanjem.

Čeprav se bomo na resolucijo 1244 bolj osredotočili v nadaljevanju naloge, pa je na tem mestu treba omeniti, da sta bila vse bolj očitno pereča dva izmed njenih sestavnih delov. Prvi je bil ta, da je status Kosova ostal nedorečen – resolucija je sicer pozvala generalnega sekretarja, naj omogoči politični proces z ozirom na sporazum iz Rambouilleta, da se bodoči status Kosova doreče, vendar brez jasnega navodila, kakšen naj bi ta status bil in kdaj naj bi se ga določilo. Drugega pa je predstavljal del o mandatu misije UNMIK, ki se je podelil brez datuma njenega zaključka. To je v grobem pomenilo, da ko se misija na Kosovu vzpostavi, ne more biti vložen veto katere izmed stalnih članic, da se ta misija konča. Misija bi lahko bila legalno zaključena le z glasovanjem vseh članic VS ZN v prid zaključka misije (Harland 2010, 77–78).

Po napatitvi misije UNMIK na Kosovo, kjer je ta delovala po načelih in nalogah, naštetih v resoluciji 1244⁹, je leta 2004 zopet izbruhnulo medetnično nasilje, ki je potekalo vzdolž razdelitvene linije med severnim Kosovom (Mitrovica) in preostalim ozemljem (Weller 2009, 187). Po omenjenem incidentu ter sledečem poročilu norveškega ambasadorja v ZN Kaia Eide o implementaciji standardov na Kosovu¹⁰ se je leta 2005 pričel politični proces z ZN na čelu z namenom oblikovanja dogovora o dokončnem statusu Kosova (Duić 2009, 156–157). Okvire teh pogajanj je določil VS ZN, njihov izvor pa lahko zasledimo v resoluciji 1244. Kot omenjeno že zgoraj, resolucija 1244 ponovno potrди ozemeljsko celovitost Jugoslavije med začasno oblastjo UNMIK na območju, znotraj katerega je Kosovo deležno visoke stopnje avtonomije. Pri tem najbolj sporno dejstvo leži v začasni oblasti UNMIK na Kosovu, kar pa se lahko tolmači na dva načina: da omenjena ozemeljska celovitost velja samo za obdobje trajanja vmesne oblasti ZN oziroma UNMIK na območju ali da predstavlja pravno oviro za Kosovo, če bi to želelo kot svoj dokončni status neodvisnost od Srbije (Duić 2009, 157; Weller 2008a, 23; Weller 2009, 193).

Leta 2007 je bila problematika dokončnega statusa Kosova obravnavana v VS ZN, na podlagi načrta poročevalca ZN Marttija Ahtisaarija. Predstavitev načrta je v VS ZN sprožila burno diskusijo o statusu Kosova tako s pravnega kot političnega vidika, saj je ta predvideval mednarodno nadzorovano neodvisnost Kosova. Ahtisaarijev predlog je Kosovo posledično sprejelo, obenem pa je bil nesprejemljiv za Srbijo. Idejo samostojnega Kosova so podprle ZDA in številne države članice EU, glavne nasprotnice pa so bile Rusija, Kitajska in Indija, v družbi določenih preostalih članic Unije¹¹. Razlog za to nasprotovanje je bila potreba po nadaljnjih pogajanjih med Beogradom in Prištino z namenom dosega obojestranskega soglasja in rešitve glede končnega statusa Kosova. Nazadnje je VS zavrnil predlagani načrt in s tem nadzorovano neodvisnost Kosova, ki je imela v VS le maloštevilno podporo. Pogajanja

⁹ Štirje stebri resolucije 1244 določajo dolžnosti UNMIK: steber I – humanitarne zadeve pod vodstvom UNHCR (UNHCR); steber II – civilna administracija pod vodstvom UNMIK; steber III – demokratizacija in vzpostavitev institucij pod vodstvom OVSE ter steber IV – ekonomski razvoj pod vodstvom Evropske unije (EU, Unija) (Independent International Commission on 2000, 101).

¹⁰ Poročilo ambasadorja Norveške v ZN Kaia Eide, ki je bilo inducirano zaradi znova naraščajočih medetničnih napetosti na Kosovu, je izpostavilo skrb zbujajočo raven nezadovoljstva večine prebivalstva z mednarodno oblastjo ter visoko ranljivost kosovskih Srbov. Politiko 'standardi pred statusom' (*standards-before-status*) je označilo kot neprimerno, namesto nje bi morali uporabiti politiko osnovnih prioritet in realnih standardov (Weller 2009, 188).

¹¹ Članice EU, ki so nasprotovale neodvisnosti Kosova: Ciper, Grčija, Romunija, Slovaška, Španija.

so se nadaljevala v okviru t. i. trojke ZDA, EU in Rusije, kjer po številnih pogovorih Srbija in Kosovo nista dosegla dogovora oziroma sporazuma o dokončnem statusu Kosova. Srbska stran je nasprotovala neodvisnosti, kosovski Albanci pa so vztrajali pri mednarodno nadzorovani neodvisnosti Kosova, kot jo je predlagal Ahtisaari, čemur je kasneje v mnogih točkah sledil tudi Predlog poravnave za Kosovo (*Kosovo Comprehensive Settlement Proposal*)¹². Po dolgotrajnih neuspešnih pogajanjih in nezmožnosti dogovora znotraj ZN so kosovske oblasti 17. februarja 2008 enostransko razglasile neodvisnost Kosova ter mednarodno skupnost pozvale k priznanju nove države (Orakhelashvili in Planck 2008, 3–4).

Srbski parlament je nemudoma sprejel odločitev, katere namen je bil izničiti deklaracijo neodvisnosti Kosova. Prav tako je Srbija skupaj z Rusko federacijo takoj protestirala na mednarodni ravni, zahtevajoč nujno zasedanje VS ZN, ki bi prvič po več mesecih javno obravnaval status Kosova. Zasedanje je odprl Generalni sekretar ZN, ki je prisotnim s 109 glasovi potrdil soglasno sprejetje enostranske deklaracije o neodvisnosti Kosova v kosovski skupščini. Poudaril je, da deklaracija vključuje vse obligacije, ki so bile navedene v Predlogu poravnave za Kosovo, in se obenem zavezuje nadaljnjemu upoštevanju načel, zavedenim v resoluciji 1244. Sledil je govor predsednika Srbije, ki je obsodil deklaracijo in od generalnega sekretarja ZN zahteval, da posebni odposlanec ZN na Kosovu deklaracijo razglasi za nično in neveljavno (kar je v podobnem govoru zahteval tudi predsednik Rusije). Nato so sledile še izjave preostalih držav članic, prisotnih na zasedanju, ki so predstavile svoja stališča o enostranski deklaraciji neodvisnosti Kosova.

Številne članice OZN so v obdobju po razglasitvi neodvisnosti priznale Kosovo¹³, 28. februarja 2008 pa je bila na podlagi Predloga poravnave za Kosovo ustanovljena ISG¹⁴ (*International*

¹² Predlog poravnave za Kosovo, pogosto imenovan tudi Ahtisaarijev načrt, ponuja elemente za nadaljnji razvoj Kosova in je bil sprejet 26. marca 2007 v VS ZN. Zagotavlja mednarodno civilno in vojaško prisotnost na Kosovu ter poudarja varovanje človekovih pravic, prav tako pa se dotakne problematike kosovske skupnosti. Ta neposredno sicer ne zadeva končnega statusa Kosova, se pa operativno vzpostavlja institucije, ki bi jih Kosovo potrebovalo za neodvisno funkcionalnost samostojne države (Weller 2009, 211–212).

¹³ Do današnjega dne je Kosovo priznalo 107 članic ZN. Dostopno prek <http://www.kosovothankyou.com/?map=2> (28. 3. 2014).

¹⁴ Sestavljale so jo naslednje članice: Francija, Nemčija, Italija, Rusija, VB, ZDA, EU, Evropska komisija (EK) in NATO (VS ZN 2007, člen 4.1).

Steering Group – Mednarodna usmerjevalna skupina). Ta je posebnega predstavnika EU določila kot mednarodnega civilnega predstavnika za Kosovo, s čimer je sledila funkcijam in pooblastilom, določenim v Ahtisaarijevem načrtu, po katerem naj bi bila mednarodni civilni predstavnik ter posebni predstavnik EU ista oseba. Ob pomanjkanju dodatnih pooblastil VS ZN je ISG postala operativna na pobudo kosovskega vodstva. Vlogo EU-misije ter njenih povezav z UNMIK pa so hitro začele polemizirati Rusija, ki je trdila, da UNMIK nima mandata za podeljevanje oblastnih pristojnosti na Kosovu med EU, ter začasne kosovske oblasti, ki so tudi razglasile neodvisnost (Weller 2009, 234–235).

Naloge UNMIK so se po razglasitvi samostojnosti 17. februarja 2008 omejile na zagotavljanje varnosti, stabilnosti in spoštovanja človekovih pravic, na območje Kosova pa je prispela ISG, ki je kosovsko situacijo ter neodvisnost nadzorovala vse od 28. februarja 2008 do 10. septembra 2012. Tega dne se je nadzorovana neodvisnost uradno ukinila, s čimer je Kosovo postalo polno suverena država (*International Civilian Office Kosovo* 2012) ter s tem doseglo težko pričakovano samostojnost. V obdobju, ki je vodilo do odhoda ISG, je ključni korak h kosovski samostojnosti predstavljalo svetovalno mnenje Meddržavnega sodišča o enostranski razglasitvi neodvisnosti, ki ima pri določanju vpliva in vloge ZN glede kosovskega vprašanja posebno mesto. Srbija namreč po deklaraciji kosovske neodvisnosti pričakovano ni mirovala in je posegla po mednarodnopravnih instrumentih, s katerimi bi to deklaracijo izničila. Tako je GS ZN na pobudo Srbije 8. oktobra 2008 sprejela resolucijo 63/3, s katero je na Meddržavno sodišče v Haagu naslovila prošnjo za svetovalno mnenje, katere vprašanje se je glasilo:

Ali je enostranska deklaracija neodvisnosti s strani začasnih institucij samouprave Kosova v skladu z mednarodnim pravom?

Med oktobrom 2008 in decembrom 2009 je Meddržavno sodišče prejelo pisne ali govorne izjave o kosovski situaciji in stališčih od več kot 40 držav (Christie 2010, 205–206). 22. julija 2010 je podalo mnenje, da enostranska deklaracija neodvisnosti z dne 17. februarja 2008 ni kršila splošnega mednarodnega prava, resolucije 1244 VS ali ustavnega okvira (Meddržavno sodišče 2010), s čimer je bila kosovska osamosvojitvev mednarodnopravno podprta. Ob tem je odločitev Meddržavnega sodišča v mednarodni skupnosti povzročila različne odzive

strokovnjakov za mednarodno pravo – marsikdo ga še danes označuje kot preveč politično odločitev, ki ne zadosti kompleksnosti sodobnega mednarodnega prava, mnogi pa so mnenja, da je Meddržavno sodišče ravnalo pravilno, ko je sledilo širšim ciljem ZN, kot je zagotavljanje mednarodnega miru in varnosti (Held 1989, 41). O podanem svetovalnem mnenju Meddržavnega sodišča bomo več povedali v šestem poglavju, ne glede na odzive pa je treba izpostaviti, da je imelo svetovalno mnenje enega izmed ključnih pomenov za dejansko funkcionalnost kosovske države v mednarodni areni.

5 Aktualna situacija Zahodne Sahare in Kosova

Po obširnemu pregledu zgodovinskega ozadja in toka dogodkov, ki je privedel do današnjega položaja Zahodne Sahare in Kosova, naj se bolj podrobno ozrem še na aktualnejše kazalce situacije na obeh območjih, kjer bom predstavila predvsem politične, socialne in ekonomske vidike situacije v Zahodni Sahari in na Kosovu.

5.1 Zahodna Sahara

5.1.1 Splošna situacija

Zahodna Sahara ima majhno tržno gospodarstvo, katerega glavne industrijske panoge so ribolov, rudarjenje fosfatov ter nomadsko pastirstvo. Ozemlje ima močno puščavsko ozračje, kar v veliki meri onemogoča razvoj kmetijstva na tem območju, z gospodarstvom Zahodne Sahare pa formalno upravlja Maroko. Zaradi nerazrešenega položaja Zahodne Sahare je izraba njenih naravnih virov konfliktna točka med Marokom in Polisariem, kjer spori poleg pravic za ribarjenje ter rudarjenje fosfatov zadevajo tudi pravice za raziskovanje večjih nahajališč nafte na območju. Glavni dolgoročni izziv Zahodne Sahare je razvoj raznovrstnejšega nabora industrijskih panog, ki bi posledično zagotovile višjo stopnjo zaposlenosti njenega prebivalstva ter s tem priliva kapitala na to območje (Western Sahara Economy 2014; CIA 2014). Obenem so zelo oteženi življenjski pogoji velikega dela prebivalstva Zahodne Sahare, saj jih mnogo zaradi dolgotrajnega konflikta živi v begunskih taboriščih v Tindoufu v Alžiriji. Pri tem so prebivalci skoraj popolnoma odvisni od humanitarne pomoči, saj so možnosti za zaposlitev in zaslužek zaradi nerešenega konflikta zelo slabe. Zaradi očitnih izzivov in težav je Visoki komisariat ZN za begunce (UNHCR – *United Nations High Representative for Refugees*) tesno vpet v lajšanje humanitarne stiske prebivalstva v begunskih taboriščih in tudi nadalje ohranja svojo prisotnost na območju (UNCHR, 2014).

5.1.2 Ekonomski, politični in socialni kazalci

Ekonomski in socialni kazalci Zahodne Sahare osvetljujejo njen nezavidljiv položaj. Njen bruto družbeni proizvod (BDP) znaša 906 milijonov dolarjev, kar jo uvršča na 206. mesto na svetu,

BDP na prebivalca pa je 2.500 dolarjev, kar je 76 % nižje kot svetovno povprečje, ki znaša 10.200 dolarjev (Country Facts – Western Sahara 2014).

Nasploh sem bila ob poskusu proučitve aktualne situacije Zahodne Sahare skozi vzpostavljene ekonomske ter socialne kazalce soočena z velikim pomanjkanjem podatkov za določene sfere družbe in ekonomije. To lahko pripišemo predvsem visoki stopnji zaprtosti Zahodne Sahare zaradi trajajočega konflikta z Marokom, velike odvisnosti od sosednjih držav in mednarodne pomoči ter s tem posledično visoke stopnje nerazvitosti določenih področij, kot so na primer gospodarstvo, zdravstvo, šolstvo in socialni sistem. V različnih zbirkah podatkov tudi ni informacij o tem, kaj država uvaža in v kakšnem obsegu (omenjeno je le gorivo za ribiške čolne in določene prehrambne sestavine), prav tako ni omenjena stopnja brezposelnosti ali odstotek pismenosti prebivalstva. Med podatki, ki so na voljo, je naveden glavni izvoz, ki ga z 62 % predstavljajo fosfati, ter vrsta okupacije delovne sile, ki v 50 % pripada tako storitvenemu sektorju kot kmetijstvu. Obenem je zgovoren tudi podatek o pričakovani življenjski dobi prebivalcev Zahodne Sahare, ki jo s 62,27 leta postavlja na 189. mesto na svetu (CIA 2014).

Ob nadaljnjem pregledu aktualne situacije v Zahodni Sahari prav tako ni opredeljenega obstoječega političnega sistema, skupin vpliva in drugih političnih kazalcev (z izjemo Polisarria in Maroka). Zaradi nerazrešenega državnega statusa Zahodne Sahare razvoj omenjenih področij – z izjemo obstoja Polisaria ter vlade v izgnanstvu – ni bil mogoč, večinska politična sfera pa je pod nadzorom Maroka.

5.2 Kosovo

5.2.1 Splošna situacija

Situacija na Kosovu je kljub težkemu gospodarskemu položaju ter obstoječim številnim izzivom v družbi in mednarodni skupnosti težko primerljiva z Zahodno Saharo. Kosovo ima 1,8 milijona prebivalcev, kjer povprečna starost prebivalstva znaša 27,8 leta, njegova pričakovana življenjska doba pa je 70,15 leta. 92 % prebivalstva predstavljajo kosovski Albanci z islamsko veroizpovedjo, preostalih 8 % pa v večini tvorijo srbska manjšina ter druge narodnosti iz regije. Med pripadniki različnih verskih in etničnih skupnosti še vedno prihaja

do številnih trenj, pri čemer je pogost pojav incidentov s poškodovanjem sakralnih in drugih objektov v lasti druge etnične skupine. Obenem ima na območju še vedno pomembno vlogo UNMIK, ki skuša z različnimi projekti in programi zblížati sprte skupnosti ter prispevati k nadaljnji normalizaciji odnosov (CIA 2014; Svetovna banka 2014).

5.2.2. Ekonomski, politični in socialni kazalci

Z razglasitvijo neodvisnosti leta 2008 je Kosovo postopoma pričelo tranzicijo od centraliziranega planskega gospodarstva k bolj tržno usmerjeni ekonomiji, pri čemer se je država s privatizacijo mnogih podjetij v državni lasti odprla globalnemu trgu in mednarodnim investicijam. Pri tem storitve in predelovalna industrija predstavljajo veliko večino kosovske ekonomske dejavnosti, med drugim pa je država izpeljala določene reforme (na primer uvedba zelo nizkih davčnih stopenj), kar je postopoma pripomoglo tudi k zagonu podjetništva na območju. Kljub določenemu napredku na ekonomskem področju je institucionalna zmogljivost Kosova še vedno slaba, prav tako bi bila potrebna večja politična zavezanost za izboljšanje stanja gospodarstva ter s tem povezanih nujnih reform. Še vedno se opaža visoka odvisnost države od mednarodne skupnosti ter potreba po finančni in tehnološki pomoči iz tujine, velik problem pa predstavlja tudi zelo visoka nezaposlenost prebivalstva, ki je bila s 45 % leta 2013 najvišja v Evropi. BDP Kosova je leta 2013 znašal 13,99 milijarde ameriških dolarjev, BDP na prebivalca pa 7.600 ameriških dolarjev, s čimer so Kosovci najrevnejši prebivalci Evrope. Hitrejši razvoj Kosova ovira tudi visoka stopnja korupcije, ki je prisotna tako v gospodarstvu kot v družbi, kar negativno vpliva na razvoj podjetništva ter obenem tudi neodvisnega sodstva, ki je zelo podvrženo političnim pritiskom ter s tem nezmožno oziroma nevoljno za neodvisne preiskave bolj zapletenih kaznivih dejanj, povezanih z organiziranim kriminalom (Heritage 2014; CIA 2014; Economy watch 2014).

Kosovo je večstrankarska parlamentarna demokracija z izvršilno, zakonodajno in pravosodno vejo oblasti, najvišji politični figuri v državi pa predstavljata predsednika vlade in države (ZDA, ministrstvo za zunanje zadeve 2011). Med najpomembnejše politične stranke v državi spadajo Demokratična stranka Kosova, Demokratska zveza Kosova, Zveza za prihodnost Kosova, Pobuda za Kosovo ter stranka Samoopredelitev. Do letošnjih predčasnih volitev je bila vseskozi na oblasti Demokratična stranka Kosova s predsednikom vlade Hashimom

Thacijem, ki je bila z 31 % glasov tudi zmagovalka junijskih volitev. Kljub podeljenemu mandatu za predsednika vlade bo Thaci slednjo težko sestavil, saj so vse ostale parlamentarne stranke zelo nenaklonjene novi vladi Demokratske stranke Kosova. S tem namenom so te v skupni povolilni koaliciji za mandatarja predlagale Ramusha Haradinaja iz vrst Zveze za prihodnost Kosova, kar pa je sporno po kosovski ustavi. Če bi Demokratski stranki Kosova dvakrat spodletel poskus sestavljanja vlade, bi tako lahko sledile nove volitve (Dnevnik.si 2014; Global Security), kar zagotovo ne bi pripomoglo k politični stabilnosti v državi. Kljub temu je mednarodna skupnost volitve označila kot uspeh, saj so v njih prvič sodelovali tudi pripadniki srbske manjšine na Kosovu, kar kaže na napredek v odnosih med Kosovom in Srbijo. K temu so pripomogli pogovori med obema državama o nadaljnjih medsebojnih odnosih, kjer je vlogo mediatorja prevzela EU, ki Kosovu obljublja prihodnost v evropskih integracijah. Kljub opisani relativni stabilizaciji razmer na Kosovu se to še vedno sooča z dogodki iz preteklosti, kjer je trenutno v ospredju preiskovanje trgovanja s človeškimi organi med obdobjem kosovskega konflikta. V ta namen bo v pričetku naslednjega leta vzpostavljeno mednarodno sodišče za vojne zločine, ki bo preiskovalo omenjeno trgovanje s človeškimi organi med kosovsko vojno, v katero naj bi bili vključeni tudi visoki politični predstavniki sodobnega Kosova. Kljub vsem omenjenim izzivom Kosova je trenutno največji ta, da država tri mesece po predčasnih volitvah še vedno nima delujoče vlade. To je v veliki meri ohromilo dialog med Srbijo in Kosovom, saj po mnenju strokovnjakov vlada v odhajanju kljub nadaljevanju pogovorov nima mandata za podpis sporazuma s Srbi (Dnevnik 2014; Balkan insight 2014). Kosovo tako nadalje ostaja visoko na agendi mednarodne skupnosti, njegova situacija se posledično počasi, a zagotovo umirja ter ureja.

6 Primerjava resolucij Zahodne Sahare in Kosova

6.1 Kosovo – resolucija VS ZN 1244

Pri interpretaciji resolucij VS o situaciji in statusu Kosova se bom najbolj temeljito posvetila resoluciji 1244, na podlagi katere je Srbija podala prošnjo za svetovalno mnenje Meddržavnega sodišča o zakonitosti enostranske deklaracije o neodvisnosti Kosova. Pri tem resolucija 1244, če se ozremo na samo besedilo dokumenta, podobno kot predhodne resolucije 1160, 1199, 1203 in 1239 v preambulah ugotavlja, da je treba razrešiti hudo humanitarno katastrofo na Kosovu, prenehati jugoslovansko uporabo sile nad kosovskim prebivalstvom ter teroristične aktivnosti na obeh straneh, obenem pa izrazito potrjuje spoštovanje vseh držav članic VS ZN do suverenosti in ozemeljske celovitosti Jugoslavije in ostalih držav v regiji ter ponovno poziva k večji stopnji avtonomnosti in samouprave Kosova. Temu sledi operativni del resolucije, ki vsebuje zavezujoče dele. Slednji se nanašajo na dogovor o politični rešitvi krize na Kosovu (ki mora slediti načelom, izpostavljenim v 1. in 2. aneksu k resoluciji), vzpostavitev mednarodne misije na Kosovu, na takojšnje prenehanje vsakršnega nasilja in represije na območju ter odpoklic vseh jugoslovanskih enot s Kosova. Ob tem sta najbolj ključna oziroma sporna dela resolucije 1244 v 6. odstavku 1. aneksa ter 5. odstavku 2. aneksa (podobna vsebina pa tudi že v preambulah k resoluciji).

6. odstavek 1. aneksa pravi, da je potreben »/p/olitični proces za vzpostavitev začasnega političnega okvira, ki bo zagotavljal znatno samoupravo Kosova, s polnim spoštovanjem sporazuma iz Rambouilleta in načela suverenosti ter ozemeljske celovitosti Federativne republike Jugoslavije in drugih držav v regiji, ter demilitarizacija OVK«. Medtem je v 5. odstavku 2. aneksa specificirana potreba za:

Vzpostavitev začasne administracije na Kosovu, ki bo del mednarodne civilne prisotnosti, ter pod katero bodo lahko prebivalci Kosova uživali znatno avtonomijo znotraj Federativne republike Jugoslavije, ter ki bo določena s strani Varnostnega sveta Združenih narodov. Začasna administracija bo zagotavljala prehodno administracijo ob vzpostavljanju ter nadzoru razvoja začasnih demokratičnih samoupravnih institucij, ki bodo zagotovile pogoje za mirno in normalno življenje vseh prebivalcev Kosova.

Ob tem sta sporni točki v delih 1. in 2. aneksa k resoluciji, kjer se prvi sporni del nanaša na načelo suverenosti ter ozemeljske celovitosti Federativne republike Jugoslavije, drugi del pa na vzpostavitev začasne administracije na Kosovu, pod katero bodo prebivalci Kosova uživali visoko stopnjo avtonomije znotraj Jugoslavije. Če se na celotna odstavka ozremo z vidika 31. člena DKMPP, opazimo na prvi pogled precejšnjo jasnost besedila. Običajni pomen besed je razviden, prav tako je razviden namen resolucije – da se čim prej vzpostavi začasna oblast na Kosovu, ki bo delovala pod okriljem ZN in bo omogočala normalno življenje prebivalcem na Kosovu, ki bodo uživali precejšnjo stopnjo avtonomije znotraj bivše Jugoslavije, obenem pa naj se pri tem spoštuje načelo ozemeljske celovitosti bivše Jugoslavije. Resolucija 1244 je tako ohranjala ozemeljsko celovitost Jugoslavije nedotaknjeno ter izpostavljala avtonomijo Kosova znotraj Jugoslavije. A kot smo videli kasneje, se je začasnost administracije ZN na Kosovu po enostranski deklaraciji neodvisnosti Kosova interpretirala tudi drugače. *Zčasnost* administracije ZN na Kosovu naj bi namreč pomenila *zčasnost* v vmesnem obdobju, ko čakamo na razrešitev in določitev končnega statusa Kosova – avtonomija Kosova v okviru bivše Jugoslavije tako ni bila mišljena kot končni status Kosova, temveč kot status, dokler je na območju UNMIK, zaradi česar se je posledično tudi ozemeljska celovitost Jugoslavije dojemala kot začasna in ne stalna.

Na tem mestu lahko trdim, da če resolucijo 1244 ter še posebej izpostavljena dela 1. in 2. aneksa k resoluciji interpretiramo po 31. členu DKMPP, je pomen in namen resolucije popolnoma jasen – Srbija ohrani ozemeljsko celovitost, Kosovo uživa visoko stopnjo avtonomije, v času razreševanja konflikta pa je naloga upravljanja Kosova zaupana misiji UNMIK z namenom pomiritve strasti in ohranjanja miru. Trditev, da je vzpostavitev začasne administracije na Kosovu pomenila tudi le začasno rešen problem Kosova, je z vidika 31. člena DKMPP neustrezna, saj sta običajni pomen besed in stavčna struktura jasna ter brez možnosti drugačnega pomena. Drugačen pomen se lahko namreč temu delu resolucije doda samo v primeru, da v resoluciji iščemo prikriti namene oziroma vrednote, za katere pa, kot pravi Orakhelashvili, države članice VS niso podale soglasja ter je interpretacija na ta način nepravilna in neustrezna, saj lahko oteži proces sprejemanja konsenza med članicami VS ZN. Zato ne preseneča dejstvo, da so določene članice zelo ostro nastopile proti enostransko razglašeni deklaraciji o neodvisnosti Kosova (ki je nato tudi ni ovrglo Meddržavno sodišče), saj naj bi resolucija 1244, gledano le z besedilnega vidika, zagotavljala ozemeljsko celovitost

Srbije, obenem pa naj bi se končni status Kosova določil s pogajanjem med ZN in ostalimi vpletenimi akterji.

Po drugi strani pa moramo biti, kot piše Wood (1998, 90), pri interpretaciji različnih resolucij seznanjeni tudi z vsemi okoliščinami, ki so spremljale njihovo sprejetje, če želimo njen predmet in namen pravilno določiti. V primeru Kosova moramo v ozir vzeti širši kontekst dogajanja in situacijo, v kateri je bila resolucija 1244 sprejeta. Pri tem so lahko zelo pomembna poročila generalnega sekretarja ZN, iz katerih je v našem primeru mogoče sklepati, da so izredno težka situacija na Kosovu, kjer je prihajalo tudi do etničnega čiščenja kosovskih Albancev, ter veliko število beguncev in zato izredna humanitarna tragedija pripeljali do situacije (Generalni sekretar ZN 1999), ki je botrovala kasnejšemu sprejetju kosovske deklaracije o neodvisnosti ter naklonjenosti mednarodne skupnosti samostojni kosovski državi.

Ob vseh predstavljenih podatkih lahko povzamemo, da resolucija 1244 v samem bistvu besedila zagotavlja prostor in avtonomijo Kosova znotraj bivše Jugoslavije oziroma sedaj Srbije, kar pa je bilo zrelativizirano s strani velikega političnega vpliva zahodnih velesil na situacijo na Kosovu, ki so bile iz očitnih razlogov izredno nenaklonjene Miloševiću in srbski oblasti ter so posledično zaradi ohranjanja regionalne stabilnosti in miru ter tudi svojih lastnih geostrateških ambicij ter interesov dovolile in priznale neodvisnost Kosova. Resolucijo so tako do neke mere glavne velesile v mednarodni skupnosti interpretirale z namenom, da se situacija na Kosovu razreši z njegovo odcepitvijo, njihova naklonjenost samostojnemu Kosovu pa je v določenih okvirih razvidna tudi iz Ahtisaarijevega načrta za končni status Kosova, o katerem sem pisala prej.

6.2 Zahodna Sahara – resoluciji VS ZN 973 in 2044

VS ZN je prvo resolucijo o situaciji v Zahodni Sahari sprejel leta 1988, čemur je kot posledica izredno dolgotrajnega konflikta na območju sledilo precejšnje število naknadnih resolucij o tej tematiki¹⁵. Posledično sem za interpretacijo izbrala eno starejšo in eno novejšo resolucijo,

¹⁵ Do aprila 2014 je bilo na temo konflikta v Zahodni Sahari sprejetih 62 resolucij VS ZN. Dostopno prek <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/index.shtml> (10. 5. 2014).

kjer sem si kot časovni mejnik izbrala leto 1999, ko naj bi se v Zahodni Sahari izvedel referendum o samoodločbi, do katerega, kot vemo, ni prišlo. Resolucijo, ki je bila sprejeta pred tem datumom, predstavlja 973 iz leta 1995, kot novejšo pa sem izbrala resolucijo 2044 iz leta 2012, ki se prav tako kot resolucija 973 nanaša na vse prejšnje resolucije o Zahodni Sahari.

Kot izpostavljeno že pred tem, je v našem primeru za interpretacijo najbolj primeren 31. člen DKMPP, po katerem naj se mednarodna pogodba oziroma v tem primeru resolucija VS razlaga v dobri veri ter glede na običajni pomen besed in izrazov. Pri proučevanju obeh dokumentov je opazna podobna sestava resolucij, kar je med drugim posledica pripadnosti enaki seriji resolucij o konfliktu v Zahodni Sahari, kjer se vse nove resolucije vedno nanašajo na vse predhodno sprejete resolucije. Po 31. členu DKMPP vidimo, da v resolucijah ni velike verjetnosti za napačno tolmačenje ali razumevanje cilja, ki ga je VS ZN želel doseči s sprejetimi resolucijami. Glede obravnavanih resolucij ter tudi preostalih resolucij, ki so bile sprejete med konfliktom v Zahodni Sahari, lahko trdimo, da sta diskurz in tematika resolucij VS precej konstantna, pri čemer se večina resolucij ne razlikuje dosti od prejšnjih in prihodnjih, ki so jih nasledile. Opazno je, da obe resoluciji pozivata k rešitvi konflikta med Marokom in Zahodno Saharo, zaradi česar tudi ni sporen namen ali predmet resolucije (ki je sicer najbolj razviden iz poročil generalnega sekretarja ZN, na katera se resolucije v tem sporu tudi venomer navezujejo), vendar pa je med njima jasna razlika, na kakšen način ter s kako oblikovanim besedilom in stavki to sporočata. Pri tem je še posebej pomembna jasnost jezika, ki se pojavlja v resolucijah o konfliktu v Zahodni Sahari, kjer lahko opazimo, da je bila jezikovna sestava v resoluciji 973 dosti preprostejša in jasnejša kot v resoluciji 2044, kjer se določenim stavkom ali odstavkom dodajajo nove besede ali stavčne strukture, zaradi česar lahko pomen novih resolucij v določenih vidikih odstopa od starejših, bolj jasno izraženih resolucij.

Če to prikažemo bolj nazorno – drugi odstavek resolucije 973 pravi, da VS »/p/onavlja svojo obvezo do izpeljave, brez nadaljnjega odloga, svobodnega, poštenega in nepristranskega referenduma za samoodločbo ljudstva Zahodne Sahare v skladu s predlogom poravnave, ki je bil sprejet z obeh strani« (VS ZN 1995).

Sedmi odstavek resolucije 2044 nato piše, da VS:

Poziva obe strani k nadaljevanju pogajanj pod okriljem Generalnega sekretarja, brez predpogojev ter v dobri veri, upoštevajoč vsa prizadevanja od leta 2006 ter poznejši razvoj, z namenom doseči pravično, trajno ter vzajemno sprejemljivo politično rešitev, ki bo zagotovila samoodločbo ljudstva Zahodne Sahare v kontekstu dogovorov, ki so v skladu z načeli in nameni UL ZN, ter obenem poudarja vlogo in odgovornosti strank v zvezi s tem (VS ZN 2012).

Iz primerjave delov resolucij, ki se nanašata na potrebo po referendumu o samoodločbi sahavskega ljudstva, je razvidno mehčanje stališč držav članic VS s časom – medtem ko je resolucija 973 precej neomajna pri zahtevah po referendumu o samoodločbi v skladu s sprejetim predlogom poravnave, je del resolucije 2044, ki govori o referendumu, že bolj zapleten, saj pravi, da naj se doseže pravična in obojestransko sprejemljiva politična rešitev in da naj se upošteva vloga obeh strank v sporu. Pri tem je po Woodu (1998, 82) mogoče sklepati, da je uporaba vedno bolj zapletenega in nejasnega jezika ter določenih novih besed ali strukture stavkov posledica vedno bolj nejasne politike glede situacije v Zahodni Sahari, kjer se želi na subtilen način prekiniti mrtvi tok pogajanj na obeh straneh, s čimer pa se (ne)hote zrelativizira pravica Zahodne Sahare do samoodločbe, ki je bila ob pričetku konflikta veliko bolj jasno ter trdno stališče tako ZN kot celote kot tudi držav članic VS.

Podobno je razvidno tudi iz dela resolucije, ki pravi, da naj se obe strani pri iskanju rešitve pogajata v dobri veri ter brez predhodnih pričakovanj in nekdanjih stališč, z namenom doseči dogovor. Pri tem je jasen namen držav članic VS, da naj se tako Maroko kot Zahodna Sahara odmakneta od svojih primarnih brezkompromisnih stališč, da oba nekoliko popustita ter se spor z določeno vmesno potjo razreši. A pri tem je treba vedeti, da so se akterji mednarodne skupnosti zelo nepripravljeni odreči stališčem, za katera so dobili potrditev in o katerih je bil dosežen dogovor o izpeljavi. To je še posebej očitno v primeru, kadar specifičen akter ne predstavlja pomembne regionalne sile, kot je v tem primeru Polisario, in ko se bori za določene pravice, ki so mu zagotovljene in priznane tako po UL ZN kot po mnenju Meddržavnega sodišča. Obenem na drugi strani Maroko opaža, da je problematika Zahodne Sahare izgubila 'momentum', ki je bil najbolj prisoten v šestdesetih in devetdesetih letih prejšnjega stoletja. S tem je odstopil od predloga poravnave, o katerem sta se dogovorila s

Polisariem, in sedaj ne dopušča možnosti izpeljave referendumu, na katerem bi lahko prebivalstvo Zahodne Sahare izbralo samostojnost. Nerealno je tako pričakovati, da se bo brez resnega posredovanja mednarodne skupnosti kar koli spremenilo. Stališča obeh strani so namreč vse bolj zaostrena in oddaljena od skupne rešitve. Kljub temu da je resolucije sprejel VS, pa je problem v njihovi nezavezujoči naravi. To sicer ni sporno po mednarodnem pravu, saj VS v tem primeru načeloma ne more posredovati in zagotoviti referendumu o samoodločbi na podlagi VII. člena UL ZN, kar so med drugim zahtevali pripadniki Polisaria, je pa zelo neugodno, da VS ZN že več kot 25 let poudarja pravico do samoodločbe v Zahodni Sahari, razrešitev spora pa se vedno bolj odmika.

Primerjava interpretacij resolucij v primerih Zahodne Sahare in Kosova indicira na željo po spoštovanju načel mednarodnega prava s strani VS ZN v obeh primerih. Pri vseh sprejetih resolucijah se VS ZN zavzema za čimprejšnjo mirno rešitev konfliktov in za razrešitev humanitarne krize, prav tako pa so besedila izpostavljenih resolucij gledano posamično dokaj jasna. Z naknadnim, bolj poglobljenim pristopom k tolmačenju resolucij postane razvidno, da je s spremembo političnega konteksta, v katerem so bile resolucije sprejete, prišlo do kasnejšega do določene mere drugačnega dojetja resolucij in njihove razlage. Ob razvoju konflikta se je pojavila potreba po prilagojeni interpretaciji določenih delov resolucij in prilagajanja teh novi politični realnosti, v kateri se je znašel konflikt. To je vidno tako v primeru Zahodne Sahare, kjer je besedilo novih resolucij postalo manj jasno kot v starejši resoluciji, kot v primeru Kosova, kjer je dejstvo, da Kosovo ne bo sprejelo državne ureditve pod oblastjo Jugoslavije, vodilo do svetovalnega mnenja o enostranski razglasitvi neodvisnosti, ki je pripomoglo, da je Kosovo pričelo oblikovati lastno državo.

7 Primerjava svetovalnih mnenj Meddržavnega sodišča o Zahodni Sahari in Kosovu

Zahodna Sahara in Kosovo sta si v več pogledih zelo različna primera, kar se kaže tudi v svetovalnih mnenjih, ki sta bili podani k obema situacijama.

Če pričnemo z Zahodno Saharo, vidimo, da je Maroko skupaj z Mavretanijo in Alžirijo z namenom prekinitve toka dogodkov v prid referendumu v Zahodni Sahari po umiku španskih kolonialnih enot iz Zahodne Sahare ter poziva GS ZN, da naj Zahodna Sahara izvede referendum o samoodločbi ljudstva, na Meddržavno sodišče naslovil dve vprašanji, ki sta se glasili:

1. Je bila Zahodna Sahara (Rio de Oro in Sakiet El Hamra) v času španske kolonizacije *terra nullius* (nikogaršnje ozemlje)?

Ter, če je odgovor na to vprašanje negativen:

2. Kakšne so bile pravne povezave med tem ozemljem in Kraljestvom Maroka ter entiteto Mavretanije?

Meddržavno sodišče je vse strani, tako Maroko in Mavretanijo kot tudi Španijo, ki je izvajala administrativno oblast na ozemlju, pozvalo k predložitvi relevantne dokumentacije in gradiv, na katerih bo osnovano svetovalno mnenje. Prav tako je bilo na začetku poziva Maroka in Španije GS ZN Meddržavnemu sodišču podano gradivo o teritorialnem sporu med obema državama glede vprašanja, ali je bila Zahodna Sahara ob času španske kolonizacije *res nullius* ali ne. Ta spor naj bi imel enake karakteristike kot vprašanja, ki ju je Meddržavnemu sodišču postavilo Maroko, zato sodišče po mnenju španskih oblasti ne bi smelo podati svetovalnega mnenja oziroma bi moralo zavrniti prošnjo GS ZN za svetovalno mnenje. Sodišče je nato ugotovilo, da ta spor ni imel vpliva na postavljena vprašanja ter na razvoj celotne situacije med Španijo in Marokom, zato je nadaljevalo postopek sprejemanja svetovalnega mnenja v primeru Zahodne Sahare. Meddržavno sodišče se je nato po proučitvi zbranih dokumentov in podanih izjav glede situacije in statusa Zahodne Sahare opredelilo precej jasno ter enostavno

– odločilo je, da Zahodna Sahara sicer ni bila *terra nullius* ob prihodu Špancev na to ozemlje ter da so v tem obdobju obstajale določene pravne vezi med Marokom in Zahodno Saharo ter Mavretanijo in Zahodno Saharo, pri čemer pa te vezi niso takšne narave, da bi Maroku in Mavretaniji dovoljevale razdelitev in reintegracijo ozemlja Zahodne Sahare, kar bi seveda pomenilo neizvedeno dekolonizacijo s strani ZN. Sodišče tako zaključí:

Materiali in informacije, ki so bili predstavljeni Sodišču, so pokazatelj obstoja, v času španske kolonizacije, pravnih vezi pripadnosti med maroškim Sultanom ter nekaterimi plemeni, ki so živeli na območju Zahodne Sahare. /.../ Na drugi strani pa je Sodišče zaključilo, da materiali in informacije, ki so bile predstavljene, ne vzpostavljajo kakršnih koli vezi ozemeljske suverenosti med ozemljem Zahodne Sahare in maroškim kraljestvom ali entiteto Mavretanije. Posledično Sodišče ni našlo pravnih vezi takšne narave, ki bi lahko vplivale na uporabo resolucije 1514 (XV) pri dekolonizaciji Zahodne Sahare, še posebej glede uporabe načela samoodločbe skozi svobodno in pristno voljo prebivalstva na ozemlju (Meddržavno sodišče 1975, 68).

S tem Meddržavno sodišče jasno postavi zakonske okvire za dekolonizacijo Zahodne Sahare, kot se je to udejanjilo v mnogih drugih primerih koloniziranih območij. Ob tem velja poudariti, da je bilo svetovalno mnenje v mednarodni skupnosti obširno sprejeto kot edino pravilno ter se njegova odločitev v široki akademski in strokovni sferi ne polemizira.

V nadaljevanju se lahko osredotočimo na primer Kosova, ki zbuja dosti več polemik in razhajanj v mnenjih. Postopek za svetovalno mnenje se je pričel, ko je GS ZN na pobudo Srbije sprejela resolucijo 63/3 ter 8. oktobra 2008 na Meddržavno sodišče naslovila naslednje vprašanje: »Ali je enostranska deklaracija neodvisnosti s strani začasnih institucij samouprave Kosova v skladu z mednarodnim pravom?« (Meddržavno sodišče 2010, 8).

Meddržavno sodišče se je nato v 51. odstavku svetovalnega mnenja o Kosovu opredelilo glede samega vprašanja, ki je bilo nanj naslovljeno. Ob tem pravi, da je v predstavljenem primeru vprašanje, ki ga nanj naslavlja GS ZN, ozko, specifično postavljeno in jasno oblikovano. Sodišče torej sprašuje po mnenju, ali je deklaracija neodvisnosti zakonita po mednarodnem pravu ali ne, kar pomeni, da ga ne sprašuje o pravnih posledicah te deklaracije. Prav tako ne sprašuje o tem, ali je Kosovo postalo država ali ne, kot tudi ne

sprašuje o veljavnosti ali pravnih učinkih priznanja Kosova s strani držav, ki so ga priznale kot samostojno državo (Meddržavno sodišče 2010, 24). Sodišče tako že na začetku odloči, da se v svetovalnem mnenju ne bo dotikalo pravnih posledic razglasitve deklaracije o neodvisnosti ter s tem tudi ne tega, ali se je Kosovo po mednarodnemu pravu lahko odcepilo od Srbije ali ne. V nadaljevanju se je tako Meddržavno sodišče ukvarjalo predvsem z naravo začasnih institucij samouprave Kosova (ali so res njeni člani razglasili neodvisnost), o veljavnosti resolucije 1244 in o tem, ali razglasitev deklaracije neodvisnosti krši mednarodno pravo.

Sodišče je nato 22. julija 2010 odločilo, da »razglasitev deklaracije o samostojnosti Kosova, dne 17. februarja 2008, ni kršila splošnega mednarodnega prava, resolucije VS 1244 ali konstitucionalnega okvira [UNMIK-a]. Posledično sprejetje te deklaracije ni kršilo katerega koli veljavnega predpisa mednarodnega prava« (Meddržavno sodišče 2010, 53).

Ob tem kontroverznost svetovalnega mnenja Meddržavnega sodišča v primeru Kosova, kot jo predstavljajo nasprotniki enostranske deklaracije neodvisnosti Kosova, leži v tem, da naj Meddržavno sodišče namenoma ne bi želelo v celoti proučiti vprašanja, ki ga je naslovila GS ZN, oziroma se je sprenevedalo o namenu tega vprašanja. Kot pravita Kohen in Del Mar (2011, 111), se je Meddržavno sodišče specifično in jasno oblikovanega vprašanja lotilo le z vidika skladnosti enostranske deklaracije neodvisnosti z mednarodnim pravom, s čimer je svojo analizo omejilo le na ugotovitev, ali je po njegovem mnenju enostranska razglasitev neodvisnosti kršila mednarodno pravo ali ne. Sodišče je tako vprašanje GS ZN 'ali je bila enostranska razglasitev neodvisnosti v skladu z mednarodnim pravom?' interpretiralo kot 'ali je bil akt enostranske razglasitve neodvisnosti nezakonit?' Pri tem je bilo sodišče mnenja, da mora razsojati o le tem, ali je deklaracija neodvisnosti kršila splošno mednarodno pravo ali posebni zakon (*lex specialis*), ustvarjen v resoluciji 1244 (prav tam).

Kot nadaljujeta Kohen in Del Mar (2011, 114) je Meddržavno sodišče pravilno precenilo, da vprašanje pred njim ne sprašuje o pravnih posledicah omenjene deklaracije, kot je bil to primer v nekaterih drugih svetovalnih mnenjih¹⁶. Pri tem avtorja poudarjata, da je vseeno presenetljivo, da sodišče ni razločilo med vprašanjem GS ZN o deklaraciji neodvisnosti

¹⁶ Svetovalno mnenje v primeru Namibije (1970).

Kosova ter vprašanjem, ki je bilo postavljeno v primeru svetovalnega mnenja o jedrskem orožju, ki se je glasilo: 'ali je grožnja z uporabo ali uporaba jedrskega orožja pod katerim koli pogojem *dovoljena* z vidika mednarodnega prava?', ki ga je večina sodišča razumela kot potrebo po razsoditvi glede (ne)zakonitosti grožnje z uporabo ali uporabo jedrskega orožja. Kot trdita avtorja, je GS ZN te dve vprašanji oblikovala zelo različno, a je sodišče obe interpretiralo na enak način (prav tam).

Pri tem primeru je pomembno, da predstavimo tudi drugačna mnenja, ki podpirajo odločitev Meddržavnega sodišča. Glede tega Weller (2010, 3) pravi, da je se je sodišče znašlo pod plazom obtožb, da svetovalno mnenje predstavlja zapravljeno priložnost in da ni zadovoljivo odgovorilo na določene vidike vprašanja. Avtor pri tem pravi, da se moramo zavedati, da Meddržavno sodišče ni vpleteno v akademsko sfero ali v strokovne diskurze ter ne sme odgovarjati na vprašanja, ki mu niso bila zastavljena. Ob tem dodaja, da so bila relevantna pravna načela v določeni meri nejasna ali v procesu razvoja, še posebej koncept samoodločbe, ki se izvede zunaj kolonialnega konteksta. Zato bi bilo neodgovorno in nerealno od sodišča pričakovati, da bo razrešilo situacijo, še posebej, če tega samo vprašanje pred njim ni zahtevalo. Odločanje tega primera s pomočjo najkrajše možne poti pravnih argumentov je zato popolnoma nepresenetljivo (Weller 2010, 4).

Kljub temu da je nehvaležno razpravljati o političnih okoliščinah, ki so sodišče in njegove člane vodile do sprejetja obeh mnenj, je treba, če želimo primerjati svetovalni mnenji Zahodne Sahare in Kosova, najprej izpostaviti odnos sodišča do zastavljenih vprašanj. V primeru Zahodne Sahare se je sodišče do samega vprašanja opredelilo korektno in razumljivo ter ga razlagalo v skladu z namenom, na podlagi katerega mu je bilo zastavljeno. Pri tem je razvidno, da je Meddržavno sodišče sledilo načelom procesa dekolonizacije, ki se je še vedno odvijal v obdobju, v katerem je bilo sprejeto svetovalno mnenje. Na drugi strani se je sodišče v primeru Kosova do vprašanja opredelilo popolnoma dobesedno, brez dodatnega premisleka o tem, kaj je bilo od njega zahtevano, in o okoliščinah, ki so državo vodile do tega, da se je obrnila na Meddržavno sodišče. S tem se je bilo mogoče izogniti dejansko postavljenemu vprašanju oziroma namenu vprašanja, tj. ali je razglasitev enostranske deklaracije o neodvisnosti Kosova v skladu z mednarodnim pravom (ne ali je deklaracija neodvisnost v skladu z mednarodnim pravom, temveč ali bodo njene posledice,

tj. neodvisnost Kosova, v skladu z mednarodnim pravom). Obenem se strinjam, da sodišče ne more odločati o stvareh in situacijah, o katerih mu ni bilo zastavljeno vprašanje, a je bil njihov odgovor vendarle do določene mere presenetljiv, saj kot pravita Kohen in del Mar (2011, 114), interpretacija vprašanja o Kosovu ni bila skladna z določenimi prejšnjimi interpretacijami vprašanj pred sodiščem – to je torej v določenih drugih primerih presodilo politične posledice, ki jih bo svetovalno mnenje imelo na razvoj dogodkov v mednarodni skupnosti, ter se odločilo, da vprašanja ne bo interpretiralo ozko, temveč bo upoštevalo namen, s katerim je bilo vprašanje postavljeno. Pri tem lahko trdimo, da je do podobne situacije prišlo tudi pri svetovalnem mnenju Kosova, a na povsem nasproten način – očitno je, da je sodišče precenilo mednarodne okoliščine ter se namenoma odločilo, da bo vprašanje interpretiralo zelo ozko oziroma popolnoma dobesedno, saj bi bil sicer razvoj dogodkov v korist Jugoslaviji oziroma Srbiji, mednarodna skupnost ter zahodne sile pa bi izgubile možnost za vpliv na bodoči razplet dogodkov. Kljub temu odnos sodišča do zastavljenih vprašanj na prvi pogled ne prikazuje očitne nedoslednosti odločanja sodišča, je pa ta odnos posledično dokončno determiniral različen razplet situacij v Zahodni Sahari in na Kosovu – Kosovo je postopoma pričelo vzpostavljati samostojno državo, medtem ko se državotvorna situacija v Zahodni Sahari do danes ni spremenila. Pri tem je paradoks, da sta obe entiteti na primerljiv način pridobili potrditev, da lahko vzpostavita svojo državo, a kot smo priča danes, je to uspelo udejanjiti le Kosovu.

Na tem mestu velja poudariti, da vprašanja, ki so bila Meddržavnemu sodišču postavljena v obeh primerih, težko zelo podrobno primerjamo (svetovalnih mnenj niso podali isti sodniki, odnos do mednarodnega prava lahko variira v različnih obdobjih, mogoč je vpliv politične situacije v mednarodni areni določenega obdobja na odločitev o svetovalnem mnenju), zaradi česar bi lahko prišli do zaključka, da sta prav tako neprimerljivi tudi svetovalni mnenji. A prav ta mogoča subjektivnost in politične okoliščine, v katerih se svetovalna mnenja sprejemajo, so kazalec odnosa do mednarodnega prava in ugotavljanja, ali je ta odnos variiral glede na različne predmete obravnave pred sodiščem ter dojemanja, kaj večina mednarodne skupnosti od svetovalnega mnenja pričakuje. Tako sem mnenja, da svetovalni mnenji Meddržavnega sodišča v povezavi z Zahodno Saharo in Kosovom sta primerljivi, ne glede na politične okoliščine ali preference članov sodišča.

Obenem menim, da prav ta morebitna subjektivnost sodišča daje težo trditvam o nerazumljivi opredelitvi sodišča do vprašanja v primeru Kosova, s katero je na svojevrsten način opravičevalo sporno enostransko razglasitev neodvisnosti Kosova ter s tem zastopalo interese zahodnih sil. Slednje v primeru Kosova, pa tudi Zahodne Sahare, še bolj osvetljuje pomembno politično odvisnost ZN ter njihovih agencij in organov od specifičnih situacij v mednarodni skupnosti ter glavnih akterjev v teh situacijah, kar pa, kot rečeno, ne pomeni, da so svetovalna mnenja neprimerljiva. V primeru Zahodne Sahare nadalje opažamo, da se je sodišče opredelilo v skladu z mednarodnim pravom ter španski provinci priznalo pravico do referendumu o samoodločbi, kjer je to mnenje širša mednarodna skupnost sprejela kot pravično in neproblematično. Medtem pa lahko v primeru Kosova skorajda trdimo, da so bili mednarodno pravo in načini interpretacije mednarodnopravnih aktov do določene mere izkoriščeni z namenom zaščite interesov določenih držav (diametralno nasprotno opažamo pri Zahodni Sahari, kjer so ji po mednarodnem pravu sicer dali pravico so samoodločbe, vendar ji te v realnosti niso omogočili).

Obenem verjamem da bi lahko Meddržavno sodišče o vprašanju, zastavljenemu v primeru Kosova, odločilo drugače, a ne nujno z drugačnimi posledicami za končni status Kosova. Menim, da bi se obstoječim ostrim kritikam o delu Meddržavnega sodišča lahko izognili v primeru odločitve, da enostranska razglasitev neodvisnosti Kosova v danem primeru sicer je dopustna, a le zaradi dejstev, ki so nastala tekom konflikta, kjer je ob hudih kršitvah človekovih pravic s strani Jugoslavije nad Kosovci postalo evidentno, da sta njihov obstoj in blaginja pod oblastjo Jugoslavije vprašljiva in otežena. Ob tem se zavedam da Meddržavno sodišče sledi določenim pravilom in normam mednarodnega prava, kjer mora čim bolj jasno in v skladu s predpisi podati svojo odločitev. Ne glede na to sem mnenja, da bi moralo Meddržavno sodišče v primerih, kot je bil konflikt na Kosovu, predvideti posledice, ki jih bo njihova odločitev imela na določeno situacijo, kar pomeni, da bi se moralo v določenih primerih ob interpretaciji postavljenega mu vprašanja opredeliti širše in z namenom najboljše razrešitve danega konflikta. Prepričana sem, da bi Meddržavno sodišče kot organ ZN ohranilo višjo stopnjo legitimnosti za odločanje v podobnih primerih, v kolikor bi zastavljeno vprašanje interpretiralo širše in z razlago, ki bi izpostavila edinstveno situacijo na Kosovu ter s tem istočasno zajezilo morebiten pojav številčnejših zahtev po neodvisnosti iz drugih regij. S tem bi Kosovu omogočila boljši in hitrejši razvoj ter vključitev v mednarodno

skupnost, prav tako pa bi ga lažje priznale tudi določene države članice EU, ki se same soočajo z odcepitvenimi težnjami določenih območij v državi. Posledično menim, da je Meddržavno sodišče z odločitvijo v primeru Kosova obšlo namen, s katerim mu je bilo zastavljeno vprašanje, kar ga postavlja v nezavidljiv položaj za vsa morebitna bodoča opredeljevanja o situacijah, ki bi se nanašale na neodvisnost novih entitet v mednarodni skupnosti.

8 Zaključek

Pri proučevanju in raziskovanju vloge ZN pri vzpostavljanju samostojne države v Zahodni Sahari in na Kosovu sta me okvirno vodili raziskovalni vprašanji, kjer me je najprej zanimalo, ali so (ter na kakšen način) ZN vplivali na oblikovanje samostojne države v primerih Zahodne Sahare in Kosova, ter nato, kateri so bili odločujoči dejavniki za drugačen razplet dogodkov v Zahodni Sahari in na Kosovu. Pri tem sem tekom magistrske naloge proučila mnogo področij, ki so se navezovala tako na zgodovinsko ozadje obeh konfliktov, posredovanje ZN v sporih ter naravo in vlogo ZN, vlogo mednarodnega prava pri razreševanju konfliktov kot tudi na koncept samoodločbe narodov ter interpretacijo mednarodnopravnih aktov oziroma odločitev. Analiza vseh omenjenih vidikov konfliktov me vodi do zaključka, da so imeli ZN pomembno in zelo vidno vlogo pri razvoju in (raz)reševanju situacije v Zahodni Sahari in na Kosovu. Posebej izstopajoča je vloga ZN v primeru Zahodne Sahare, kjer so bili v konflikt vpleteni pravzaprav od samega začetka. Zavzemali so se za dekolonizacijo ozemlja od španskih oblasti, kasneje pa je Meddržavno sodišče še potrdilo, da ima Zahodna Sahara pravico do referendumu o samoodločbi. Načelno so ZN imeli torej precej pozitivno vlogo, saj so sledili pravilom in določbam o dekolonizaciji ozemelj, vendar pa je v nadaljevanju njihova vloga postala mnogo bolj problematična. V primeru Zahodne Sahare je tako precej negativen vtis pustil VS ZN, ko je sprejel množico podobnih si resolucij, ki so večinoma temeljile na poročanjih generalnega sekretarja ZN, nobena od njih pa ni bila zavezujoča po mednarodnemu pravu. VS ZN je s sprejetimi resolucijami sicer opravljal določene tekoče naloge v primeru Zahodne Sahare ter se seznanjal z njeno situacijo (podaljševanje mandata misiji MINURSO, poročila generalnega sekretarja ZN), nikakor pa se kot celota – ali s pobudo katere izmed posameznih držav članic – ni bil sposoben aktivirati ali vršiti določenega pritiska na Maroko, kar bi morda lahko vodilo do dejanske realizacije že dogovorjenega referendumu o prihodnosti Zahodne Sahare. Ob tem moramo vzeti v ozir realnost organizacijskega ustroja VS ZN, znotraj katerega pogosto prihaja do prevlade bilateralnih odnosov in zavezništov med določenimi državami, kar lahko vodi v relativizacijo mednarodnega prava. Kot sem ugotavljala tekom naloge, je obenem pomembno tudi obdobje, v katerem se določene odločitve sprejemajo. Konflikt v Zahodni Sahari se je večino časa odvijal v obdobju hladne vojne, zaradi česar je določena nefunkcionalnost VS razumljiva. Kljub temu se ne sme spregledati dejstva, da se po padcu železne zavesne ni dosti spremenilo, saj so se vsi poskusi

za izpeljavo referendumu o samoodločbi izjalovili zaradi prenizkega pritiska mednarodne skupnosti na Maroko. Iz slednjega je razvidno, da so ZN vplivali na razvoj situacije v Zahodni Sahari, kjer po koncu hladne vojne niso uspeli preseči ločenih interesov članic držav ZN ter s tem razrešiti konflikta.

Pomembna vloga ZN se kaže tudi v primeru kosovske situacije, kjer so se ZN kasneje vpletli v situacijo kot v primeru Zahodne Sahare. Kot je razvidno iz poglavja o posredovanju ZN na Kosovu, ob samem začetku konflikta ZN niso bili v ospredju, saj je glavno vlogo ob eskalaciji dogodkov prevzel Nato (ter posamezne države znotraj zaveznitva), ki je – zaradi rigidnosti VS na Kosovu – vojaško posredoval brez odobrenega mandata. ZN se je v konflikt vpletel po vojaškem posredovanju in prenehanju spopadov, ko so na območje napotili svojo misijo, ki je imela ključno vlogo pri humanitarnih zadevah in civilni administraciji, prav tako pa je v sklopu misije potekal proces demokratizacije in vzpostavitve institucij ter ekonomskega razvoja. Obenem je bil poročevalec ZN Marti Ahtisaari eden izmed ključnih akterjev pri reševanju končnega statusa Kosova, pri čemer ne smemo pozabiti tudi na pomembno vlogo sprejetih resolucij ob začetku in na višku konflikta, ki so pomembno vplivale na razrešitev konflikta. Epilog je situacija pridobila s svetovalnim mnenjem Meddržavnega sodišča, ki je Kosovu omogočilo pričetek vzpostavljanja samostojne države. Vse omenjeno prikazuje pomembno vlogo ZN tudi v primeru Kosova.

Tekom naloge sem prav tako skušala nanizati osrednje dogodke in dejavnike, ki so ključno vplivali na razvoj situacije v Zahodni Sahari in na Kosovu. Ne glede na številne zgodovinske dogodke ter eskalacijo ali pomiritev konfliktov skozi različna časovna obdobja lahko zaključim, da je sprejetje svetovalnih mnenj v obeh primerih predstavljalo enega najpomembnejših trenutkov, ki so zaznamovali razvoj situacij. Temu je sledilo tako obdobje poskusov realizacije referendumu o samoodločbi za Zahodno Saharo kot postopna vzpostavitev samostojne države v primeru Kosova. Pri tem je za Zahodno Saharo ravno v povezavi s samoodločbo morda najpomembnejši trenutek tisti, ko je Zahodna Sahara oziroma Polisario ob mediaciji odposlanca ZN Jamesa Bakerja popustila določenim zahtevam Maroka za izpeljavo referendumu, nato pa je Maroko naknadno odstopil od predhodno obojestransko dogovorjenega referendumu z utemeljitvijo, da na referendumski glasovnici

ne sme biti vključena možnost, kjer bi se volilni upravičenci lahko opredelili za samostojno Zahodno Saharo, k čemur so pred tem sicer že podali svoje soglasje. Prepričana sem, da je bil konflikt v Zahodni Sahari na tej točki dejansko najbližje razrešitvi, ki pa se nazadnje ni zgodila zaradi popolnoma očitne maroške nepripravljenosti sprejeti kakršno koli možnost, ki bi lahko rezultirala v oblikovanju samostojne Zahodne Sahare oziroma v Zahodni Sahari, ki ne bi bila pod oblastjo Maroka. Menim, da je v tem trenutku mednarodna skupnost z neaktivnostjo in neposredovanjem pri Maroku zapravila ključno priložnost za razrešitev več desetletij trajajočega konflikta ter zelo verjetno kakršno koli možnost, da bi Zahodna Sahara v bodoče postala samostojna država.

Na drugi strani lahko kot ključna dogodka s posledicami za razplet kosovskega konflikta izpostavimo enostransko deklaracijo o neodvisnosti Kosova ter kasnejše sprejetje nanjo navezujočega se svetovalnega mnenja Meddržavnega sodišča. Pred tem sta veliko vlogo igrala sam pričetek konflikta in vojaško posredovanje zavezništva Nato. Slednje je posredno obelodanilo interese določenih držav (ZDA, VB) v regiji, zaradi česar je bilo ob veliki angažiranosti mednarodne skupnosti ter njene nenaklonjenosti Jugoslaviji ter predvsem Miloševiću pričakovati krajše trajanje konflikta ter njegovo razrešitev v prid Zahodnih sil in v prid samostojne države Kosova. Svetovalno mnenje Meddržavnega sodišča je le potrdilo pozitivno tendenco do samostojnosti Kosova, s čimer so (po eni izmed interpretacij) negirali resolucijo VS 1244, ki je poudarjala načelo ozemeljske celovitosti Jugoslavije. Kljub zelo kompleksni situaciji ter pokonfliktnemu dogajanju na Kosovu se zdi, da so bile zaveze ZN močno prilagojene interesom določenih držav članic organizacije. Osrednjega pomena za razplet dogajanja na Kosovu je bilo tako svetovalno mnenje Meddržavnega sodišča, po sprejetju katerega je Kosovo s pomočjo mednarodne skupnosti postopoma pričelo vzpostavljati samostojno državo, katere razvoj traja še danes.

Nadalje sem v magistrski nalogi proučevala več tez, s katerimi sem želela opredeliti vlogo ZN pri vzpostavljanju samostojne države ter vlogo, ki so jo imeli v obeh konfliktih. Prva teza pravi, da ima OZN ključno vlogo pri zagotavljanju demokratičnih standardov v mednarodni skupnosti ter zagovarjanju pravice do samoodločbe narodov. Naslednja pravi, da OZN deluje po principu organizacijske dvoličnosti, kar se odraža tudi v obravnavi primerov Zahodne

Sahare in Kosova. Kot zadnja pa je bila predstavljena teza, da politika OZN v primeru vzpostavljanja samostojne države v Zahodni Sahari in na Kosovu ni bila konsistentna.

Pri tem lahko kljub velikim pomanjkljivostim, ki smo jim bili priča v situacijah Zahodne Sahare in Kosova, ob proučevanju ZN in njihove vloge pri demokratizaciji in vzpostavljanju samostojnih držav zaključim, da ima OZN ključno vlogo pri zagotavljanju in promociji demokratičnih standardov v mednarodni skupnosti ter zagovarjanju pravice do samoodločbe narodov. ZN so kot organizacija definitivno stremeli k temu, da zagotovijo pravičen in mednarodnopravno skladen razvoj dogodkov v Zahodni Sahari in na Kosovu, vendar jih je omejevala podvrženost njihovi strukturi in organiziranosti, v največji meri pa bilateralna zaveznitva in sodelovanja med določenimi državami. V Zahodni Sahari so se zavzemali za izpeljavo referendumov za samoodločbo, v primeru Kosova pa sledili mednarodnemu pravu ter v resoluciji 1244 zagovarjali potrebo po spoštovanju ozemeljske celovitosti držav. Kljub temu da Zahodna Sahara ni izpeljala referendumov o samoodločbi in da je Kosovo po mnenju marsikaterega strokovnjaka za mednarodno pravo sporno pridobilo pravico do lastne države, lahko trdim, da je OZN ključni akter za zagotavljanje demokratičnih standardov in pravice do samoodločbe ljudstev ter posledično tudi mednarodnega miru. Zato kljub nekaterim nerazrešenim situacijam ali z vidika UL ZN in mednarodnega prava ne najbolj konsistentno razrešenim situacijam, ki so v večini posledica kompleksne strukture VS ZN ter odnosov moči v njem, ne moremo zanikati vloge in pomena OZN kot celote za današnjo mednarodno skupnost.

Osrednja vloga OZN v mednarodni areni je do določene mere posledica njene organizacijske dvoličnosti, ki se odraža tudi v reševanju konfliktov v Zahodni Sahari in na Kosovu. Priča smo lahko namreč dogodkom, ki so se v primeru Kosova udeležili le zaradi močne vpletenosti mednarodne skupnosti v konflikt, s čimer je ščitila lastne interese v regiji. Zahodna Sahara je bila medtem nezanimiva za mednarodno skupnost, njeni obstoječi interesi so se bolj nagibali na stran Maroka. Kljub kritičnemu pogledu na dvoličen odnos ZN do akterjev v obeh obravnavanih situacijah menim, da organizacijska dvoličnost v določenih primerih ni nujno slaba. Brez določene stopnje organizacijske dvoličnosti namreč ZN ne bi bili funkcionalni oziroma ne bi imeli univerzalnega članstva ter s tem določenih globalnih vzvodov za pritiske, s katerimi lahko vsaj posredno vzdržujejo šibak nadzor nad ohranjanjem miru in varnosti v

svetu. Organizacijska dvoličnost tako na eni strani zagotavlja funkcionalnost tako obsežne organizacije, kot so ZN, na drugi strani pa povzroča frustracije ob primerjavi različnih pristopov do obravnavanja podobnih situacij v mednarodni skupnosti: jasno se namreč kažejo različni standardi, ki jih ZN in ostali akterji postavljajo in jim sledijo v primerih, ki so si podobni in bi načelno morali biti obravnavani enako. Organizacijska dvoličnost v primeru OZN tako obstaja, v primeru Zahodne Sahare in Kosova se je najbolj pokazala v stopnji njihove pripravljenosti za razrešitev konflikta.

Do določene mere potrjujem tudi tezo, da je bila politika OZN v primeru vzpostavljanja samostojne države v Zahodni Sahari in na Kosovu nekonsistentna. Teze v celoti ne morem potrditi zaradi obstoječega dejstva, da je bil pristop ZN do obeh konfliktov načeloma korekten. Problematična je tako predvsem nekonsistentnost razreševanja problemov, kar je posledica organizacijske dvoličnosti in nezmožnosti sledenja določenim mednarodnopravnim okvirom. To se na eni strani kaže v primeru resolucije 1244 ter svetovalnega mnenja o Kosovu, na drugi pa v nerealiziranem referendumu o samoodločbi Zahodne Sahare. V primeru Kosova velja poudariti, da sta bila tako vprašanje, postavljeno Meddržavnemu sodišču o kosovski razglasitvi neodvisnosti, ter del resolucije 1244, ki se nanaša na zagotavljanje ozemeljske celovitosti Jugoslavije, podvržena obširnim in poglobljenim interpretacijam, ki so si v določenih primerih popolno nasprotje. Z ozirom na to, da je vsak konflikt 'živa' materija in da se v trenutku odločanja želi zagotoviti njegovo čim prejšnjo razrešitev, menim da je bil del resolucije 1244, navezujoč se na ozemeljsko celovitost Jugoslavije, v določeni meri na obstoječ način oblikovan z razlogom, da bi v primeru kosovske neodvisnosti mednarodno pravo pogojno lahko sprejelo tudi interpretacijo, da se ozemeljska celovitost nanaša le na obdobje, ko je na območju Kosova prisotna misija UNMIK. Obenem je v primeru Zahodne Sahare VS ZN sicer sprejemal (nezavezujoče) resolucije, Meddržavno sodišče je potrdilo pravico do referenduma za samoodločbo, posebni odposlaniki so posredovali v pogajanjih med sprtima stranema, vendar konkretnega pristopa k razrešitvi konflikta ni bilo.

Če podam lastno refleksijo o situaciji Zahodne Sahare, menim, da je entiteta v stanju *cul-de-sac*, tj. v slepi ulici. Realno rešitev spora v obstoječi situaciji ni verjetna, edini možnosti za premik z mrtve točke pa predstavljata bodisi morebitna aktivna vpletenost in agenda

mednarodne skupnosti za to območje bodisi popustitev Polisaria pritiskom Maroka. Slednje je izpostavil tudi Peter van Walsum, ki je 25. julija 2005 za kratek čas nasledil Jamesa Bakerja kot odposlanca za Zahodno Saharo, ko je nakazal, da novega načrta poravnave oziroma dogovora med stranema ni mogoče oblikovati, saj Maroko zavrača vse možnosti, ki bi Zahodni Sahari omogočale samostojnost, medtem ko ZN ne morejo podpreti rešitve, ki bi Zahodni Sahari odrekala to pravico. Ob tem je van Walsum izpostavil očitno dejstvo, da Zahodna Sahara ni visoko na politični agendi mednarodne skupnosti ter da želi večina prestolnic ohranjati dobre odnose tako z Marokom kot z Alžirijo, s čimer so posledično sprejele nerazrešen konflikt med Marokom in Zahodno Saharo (Generalni sekretar ZN 2006 in Arieff 2013, 3). Do danes se situacija ni bistveno spremenila, pri čemer Zahodna Sahara ob vseh aktualnih vojnih območjih nadalje ostaja nezanimiva za mednarodno skupnost.

Hkrati po proučitvi situacije na Kosovu menim, da je bila v danem trenutku neodvisnost Kosova najboljša možna rešitev za vzpostavitev miru na sicer zelo turbulentnem območju. Kljub lastni opredelitvi, da bi Meddržavno sodišče po mednarodnem pravu moralo presoditi drugače (a ne nujno z ovržbo pravice do samostojnega Kosova), verjamem, da bi bili v primeru avtonomnega Kosova znotraj bivše Jugoslavije oziroma Srbije njegovi prebivalci v slabšem položaju ter podvrženi velikim tveganjem glede prihodnosti težavne situacije in morebitnih novih izbruhov nasilja na ozemlju (podobno drži tudi za Zahodno Saharo, če bi postala avtonomni del Maroka). Ob kontekstualizaciji situacije in posameznih dogodkov verjamem, da je kosovska država kljub vsem 'proceduralnim kontroverznostim' legitimna. Vloga OZN ter članic v njenem okviru pa tudi v prihodnje ostaja pristranska in preveč interesno usmerjena.

9 Literatura

Arts, Karin in Pedro Pinto Leite, ur. 2007. *International law and the question of Western Sahara*. Porto: International Platform of Jurists for East Timor.

Balkan Insight. 2014. Berlin conference reassures region EU devotion amid Ukraine crisis. Dostopno prek: <http://www.balkaninsight.com/en/article/berlin-conference-reassures-region-eu-devotion-amid-ukraine-crisis> (29. avgust 2014).

Balkan Insight. 2014. Kosovo negotiators hobbled by strife at home. Dostopno prek: <http://www.balkaninsight.com/en/article/kosovo-negotiators-hobbled-by-strife-at-home> (3. september 2014).

Balkan Insight. 2014. Netherlands search for organ trafficking doctor. Dostopno prek: <http://www.balkaninsight.com/en/article/netherlands-search-for-organ-trafficking-doctor> (3. september 2014).

Balkan Insight. 2014. UN to discuss Belgrade – Pristina relations. Dostopno prek: <http://www.balkaninsight.com/en/article/un-to-discuss-belgrade-pristina-relations> (3. september 2014).

Bandow, Doug. 2009. US Policy toward Kosovo: Sowing the Wind in the Balkans, Reaping the Whirlwind in the Caucasus. *Mediterranean Quarterly* 4: 15–31.

Bebler, Anton in Marjan Malešič. 2011. Kosovo kot mednarodni problem. *Teorija in praksa* 48 (2): 335–349.

Bennet, A. LeRoy in James K. Oliver. 2002. *International organizations: principles and issues*. Upper Saddle River: Prentice Hall.

Berdal, Mats R. in Spyros Economides. 2007. *United Nations interventionism, 1991-2004*. Cambridge in New York: Cambridge University Press.

Between, Mohamed. 2002. Democratization of the UN? Isn't it Time for Structural Reform at the United Nations? *The Review of International Affairs* 2 (2): 40–62.

Brunsson, Nils. 2007. *The consequences of decision-making*. Oxford: Oxford university Press.

Cassese, Antonio. 1995. *Self-determination of peoples: a legal reappraisal*. Cambridge in New York: Cambridge University Press.

CIA. 2014. The World Fact Book – Western Sahara. Dostopno prek: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/print/country/countrypdf_wi.pdf (4. avgust 2014).

CIA. 2014. The World Fact Book – Kosovo. Dostopno prek: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/print/country/countrypdf_kv.pdf (28. avgust 2014).

Christie, Emily. 2010. Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in Respect of Kosovo, ICJ Advisory opinion of 22 July 2010, General List No. 141. *Australian International Law Journal* 17: 205–212.

Conforti, Benedetto, Marjan Sedmak in Iztok Simoniti. 2005. *Mednarodno pravo: šesta izdaja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Country Facts. Algeria. Dostopno prek: <http://country-facts.findthebest.com/l/58/Western-Sahara> (11. avgust 2014).

Dnevnik.si. 2014. Kosovsko ustavno sodišče: Če Thaciju ne uspe sestaviti vlade, sledijo nove volitve. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/svet/hashim-thaci-kljub-zmagi-stranke-pdk-verjetno-ne-bo-znova-premier-kosova> (3. september 2014).

Duić, Dunja. 2009. Analysis of the international community influence on Kosovo independence with emphasis on the EU role. *Pravni vjesnik* 9: 145–174.

Economy Watch. 2014. Kosovo. Dostopno prek: <http://www.economywatch.com/economic-statistics/country/Kosovo/> (17. avgust 2014).

Epstein, Pamela. 2009. Behind closed doors: Autonomous Colonization in post United Nations Era – the Case for Western Sahara. *Annual Survey of International & Comparative Law* 107 (15): 107–143.

Generalni sekretar Združenih narodov. 1999. *Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Mission in Kosovo*, S/1999/779. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/204/10/PDF/N9920410.pdf?OpenElement> (3. september 2014).

--- 2001. *Report of the Secretary-General on the situation concerning Western Sahara*, S/2001/613. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/sc/documents/sgreports/2001.shtml> (1. september 2014).

--- 2002. *Report of the Secretary-General on the situation concerning Western Sahara*, S/2002/41. Dostopno prek: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2002/41 (1. september 2014).

--- 2003a. *Report of the Secretary-General on the situation concerning Western Sahara*, S/2003/59. Dostopno prek: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2003/59 (1. september 2014).

--- 2003b. *Report of the Secretary-General on the situation concerning Western Sahara*, S/2003/1016. Dostopno prek: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2003/1016 (1. september 2014).

--- 2004. *Report of the Secretary-General on the situation concerning Western Sahara*, S/2004/325. Dostopno prek: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2004/325 (1. september 2014).

--- 2006. *Report of the Secretary-General on the situation concerning Western Sahara*, S/2006/249. Dostopno prek: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2006/249 (1. september 2014).

--- 2013. *Report of the Secretary-General on the situation concerning Western Sahara*, S/2013/220. Dostopno prek: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2013/220 (1. september 2014).

Generalna skupščina Združenih narodov. 1966. *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights* - Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah, 2200 A (XXI), sprejet dne 16. decembra 1966. Dostopno prek: <http://www.unhcr-centraleurope.org/si/pdf/viri/pravni-dokumenti/mednarodno-begunsko-pravo/mednarodni-pakt-o-ekonomskih-socialnih-in-kulturnih-pravicah-1966.html> (12. september 2012).

--- 1979. *Resolucija 34/37*, A/RES/34/37. Dostopno prek: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/34/37&Lang=E&Area=RESOLUTION (10. september 2013).

--- 1980. *Resolucija 35/19*, A/RES/35/19. Dostopno prek: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/35/19&Lang=E&Area=RESOLUTION (10. september 2013).

Harland, David. 2010. Kosovo and the UN. *Survival* 52 (5): 75–98.

Held, David. 1989. *Political theory and the modern state: essays on state, power, and democracy*. Stanford: Stanford University Press.

Heritage. 2014. Country Index – Kosovo. Dostopno prek: <http://www.heritage.org/index/country/kosovo> (29. avgust 2014).

Hodges, Tony. 1984. The Western Sahara File. *Third World Quarterly* 6 (1): 74–116.

Independent International Commission on Kosovo. 2000. The Kosovo report. Dostopno prek: <http://www.kosovocommission.org> (15. marec 2014).

Kastelec, Ana. 2011. *Svetovalno mnenje Meddržavnega sodišča v Haagu o enostranski razglasitvi neodvisnosti Kosova*. Diplomsko delo: Pravna fakulteta v Ljubljani.

Krasner, Stephen D. 1999. *Sovereignty: organized hypocrisy*. Princeton: Princeton University Press.

Lipson, Michael. 2007. Peacekeeping: organized hypocrisy? *European journal of international relations* 13 (1): 5–34.

MacQueen, Norrie. 2006. *Peacekeeping and the international system*. Milton Park in New York: Routledge.

Matteucci, Nicola, Marjan Sedmak in Iztok Simoniti. 1999. *Novoveška država: izrazoslovje in pota*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Meddržavno sodišče – *International Court of Justice*. 2010. *Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in Respect of Kosovo, Advisory Opinion, I.C.J. Reports 2010*, p. 403. Dostopno prek: <http://www.icj-cij.org/docket/files/141/15987.pdf> (6. januar 2014).

--- 1975. *Western Sahara, advisory opinion, I. C. J. Reports 1975*, p. 12. Dostopno prek: <http://www.icj-cij.org/docket/files/61/6195.pdf> (6. januar 2013).

Mednarodna ameriška konferenca. 1933. *Konvencija iz Montevidea o pravicah in dolžnostih držav*, v veljavi od 26. decembra 1934. Dostopno prek: <http://caselawofeu.com/wp-content/uploads/2013/06/Montevideo-Convention-on-the-Rights-and-Duties-of-States.pdf> (15. marec 2013).

Mingst, Karen A. in Margaret P. Karns. 1995. *The United Nations in the post-cold war era*. Boulder: Westview Press.

Mundy, Jacob. 2009. Out with the Old, in with the New: Western Sahara back to Square One? *Mediterranean Politics* 14 (1): 115–122.

Munene, G. Macharia. 2010. History of Western Sahara and Spanish Colonisation. *Multilateralism and international law with Western Sahara as a case study*: 70–98.

New York Times. 1999. Crisis in the Balkans; Kosovo Update. Dostopno prek: <http://www.nytimes.com/1999/04/15/world/crisis-in-the-balkans-kosovo-update.html> (28. februar 2014).

Novais, Rui Alexandre. 2009. An unfinished process: the Western Sahara as a post-scriptum of the colonial period. *Africana studia: revista internacional de estudos africanos* 12: 59–66.

Omar, Sidi. 2008. The right to self-determination and the indigenous people of Western Sahara. *Cambridge Review of International Affairs* 21 (1): 41–57.

Orakhelashvili, Alexander in Max Planck. 2008. Statehood, recognition and the United Nations system: A Unilateral Declaration of Independence in Kosovo. *Max Planck Yearbook of UN Law* 12: 1–44.

Petrič, Ernest. 1984. *Pravica do samoodločbe : mednarodni vidiki*. Maribor: Obzorja.

Petrič, Ernest in Milan Brglez. 2010. *Zunanja politika: osnove teorije in praksa*. Mengeš in Ljubljana: Center za evropsko prihodnost in Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Ragin, Charles C., Mitja Hafner-Fink, Tina Kogovšek, Samo Uhan, Bojana Lobe in Valentina Hlebec. 2007. *Družboslovno raziskovanje: enotnost in raznolikost metode*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Ramet, Sabrina P., Ines Krauth in Gordana Viskovic. 2005. *Balkanski Babilon: raspad Jugoslavije od Titove smrti do Milosevićeva pada*. Zagreb: Alinea.

Sellers, Mortimer N.S. 1996. *The new world order: sovereignty, human rights, and the self-determination of peoples*. Oxford: Berg Publishers.

Shaw, Malcolm N. 2008. *International law*. Cambridge in New York: Cambridge University Press.

Svetovna banka. 2014. Kosovo. Dostopno prek: <http://data.worldbank.org/country/kosovo> (1. september 2014).

Tansey, Oisín. 2009. Kosovo: Independence and Tutelage. *Journal of Democracy* 20 (2): 153–166.

Troebst, Stefan. 1998. *Conflict in Kosovo: failure of prevention? An analytical documentation, 1992-1998*. Flensburg: European Centre for Minority Issues.

Türk, Danilo. 2007. *Temelji mednarodnega prava*. Ljubljana: GV Založba.

United Nations. 2008. *United Nations today*. New York: United Nations Department of Public Information.

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). 1999. Kosovo Crisis Update. Dostopno prek: <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/search?page=search&docid=3ae6b80eb&query=kosovo%20crisis%20update%20march> (12. marec 2014).

--- 2014. *UNHCR country operations profile – Algeria*. Dostopno prek: <http://www.unhcr.org/pages/49e485e16.html> (4. avgust 2014).

United States Institute for Peace. Kosovo map. Dostopno prek: http://online.usip.org/analysis/4_0_1.php (6. avgust 2014).

Ustanovna listina Združenih narodov – *United Nations Charter*, San Francisco, sprejeta 26. 7. 1945, v veljavi od 24. 10. 1945. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/documents/charter/> (15. april 2013).

Varnostni svet združenih narodov. 1988. *Resolucija 621*, S/RES/621. Dostopno prek: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/621\(1988\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/621(1988)) (22. oktober 2013).

--- 1991. *Resolucija 690*, S/RES/690. Dostopno prek: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/690\(1991\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/690(1991)) (23. oktober 2013).

---1995. *Resolucija 973*, S/RES/973. Dostopno prek: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/973\(1995\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/973(1995)) (1. september 2014).

--- 1998a. *Resolucija 1160*, S/RES/1160. Dostopno prek: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1160\(1998\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1160(1998)) (8. avgust 2014).

--- 1998b. *Resolucija 1199*, S/RES/1199. Dostopno prek: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1199\(1998\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1199(1998)) (12. avgust 2014).

--- 1998c. *Resolucija 1203*, S/RES/1203. Dostopno prek: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1203\(1998\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1203(1998)) (12. avgust 2014).

--- 1999. *Resolucija 1244*, S/RES/1244. Dostopno prek: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1244\(1999\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1244(1999)) (1. september 2014).

--- 2007. *Resolucija 1754*, S/RES/1754. Dostopno prek: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1754\(2007\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1754(2007)) (3. avgust 2014).

--- 2012. *Resolucija 2044*, S/RES/2044. Dostopno prek: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2044\(2012\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2044(2012)) (1. september 2014).

Weller, M. 2008a. Negotiating the final status of Kosovo. *European Union, Institute for Security Studies*. Dostopno prek: <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/cp114.pdf> (10. marec 2014).

--- 2008b. *Peace lost: the failure of conflict prevention in Kosovo*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers. Dostopno prek: <http://public.eblib.com/EBLPublic/PublicView.do?ptilID=682406> (10. marec 2014).

--- 2009. *Contested statehood: Kosovo's struggle for independence*. Oxford in New York: Oxford University Press.

World atlas. Western Sahara map. Dostopno prek: <http://www.worldatlas.com/webimage/countrys/africa/ciamaps/eh.htm> (16. avgust 2014).

Theodora. 2014. Western Sahara Economy. Dostopno prek: http://www.theodora.com/wfbcurrent/western_sahara/western_sahara_economy.html (4. avgust 2014).

ZDA, *Ministrstvo za zunanje zadeve*. 2011. Kosovo. Dostopno prek: <http://www.state.gov/documents/organization/160196.pdf> (1. september 2014).